

H A R M A D I K

K Ö N Y V

A³ TERMÉSZETNEK RENDJE
ELLEN-VALÓ SZÜLÉSEK-
RŐL.

HARMADIK

KÖNYV

A TIRÁSZATOK KÖNYVE

ELŐZŐ KÖNYV

RÖG

H A R M A D I K

K Ö N Y V,

A' TERMÉSZETNEK RENDJE ELLEN-VALÓ SZULÉSEKROL.

inden azon szulések *Termé-*
szetnek rendje-ellen való-
nak vagy mesterségeseknek
neveztettnék ; mellyek a természetnek

N 5

mun-

munkája és segítője által véghez nem mehetnek tellyességgel : hanem a mesterfég által kételenítettnek véghez - vitetni.

Jöllehet a nehéz szülésekben a szülőnek fekvése, méhe' szájának helyre hozása, és más Orvosságok fokot használnak : de itten még - sem használhat egyik - is, annál kevésbé az orvosság. Az illetén szülésnek egyetlen egy, és valófagos tulajdon orvossága az, hogy a Bába - Afzszony, vagy Bába - Mester a szülésnek környül - álló dolgai szerént a gyermeket kézzel húzzák - ki az Anyjából a mesterfégnek regulái szerént : mert egyébképpen a szülő gyermekével együtt bizonyosan meg - hal.

Két útaink vagynak, mellyek által húzhatjuk - ki az illeténformálag születendő gyermekeket az Anyjokból, u. m. *fordítás* és *eszköz* által. E' kettő közül az első leg - bátorlágosabb. Az eszközökkel - való élés pedig igen nehéz és ritkán szükséges, s a Bába - Mester - sem szükséges egyébkör; hanem a mikor a medentze felette szük, vagy a gyermek feje felette nagy lévén, nehezen, vagy tellyességgel nem mehet - által. A' természetnek rendje ellen - való minden egyéb szüléseket a Bábák okozák, hogy tovább éppen meg - nem lehet
for-

A' RENDELETL. SZÜL. 203

fordítani a gyermeket, hanem eszközökkel kell ki-húzni. Mert ezek felette restek, s részegesek lévén a gyermeknek állását vagy csak tél-túl vizsgálják - ki, vagy elég eszek s ítéletek nintsen arra : másoknak ellenben nintsen elég szivek és kézfégek hogy idején fordítánák - meg a gyermeket, s innét támad az illetén és gyászos szülés csak a Bábák miatt. Vegyük - fel p. o. a gyermeknek, természetnek rendje ellen - való állásban bé - álló feje avagy melyje, melyeket kezdetben könnyen lehetett volna vízfza nyomítani és lábainál fogva ki-húzni, a szülőnek nagy erőlködése miatt a szülő székben mind erőlebben nyomul - alá a medentzének bé - menetelébe, a hol meg akadván - meg - halni kételenitetik minden bizoznyal. Ekkor egyéb útja és orvoslaga a Bábának vagy Baba - Mesternek nem lehet, hanem hogy urkokkal olly rendkívüll - való bajos móddal húzza - ki, a mit senki - sem hihet, a ki nem próbálta : vagy ha e lehetetlen volna a gyermek fejének vagy melyjének fel - bontatása után eszközökkel s fogókkal kellene ki - húzni az Anyjából. Az illetén szülésnek ki - menetele az Anyának igen gyászos : mivel ezen gyermekének, a kit a gondatlan és istentelen

len Bába a haláltól könnyen meg menthetett volna, halálát és maga életének is veszedelmét látja. Addig sem élhetnek fokak, a míg gyermekeik: hanem előbb kételenítettnek el-hagyni a múlandó világnak siralmas vidámságot.

A természetnek rendje - ellen - való szüléseknek okai az Anyától, többire pedig a gyermektől származhatnak. Három-félékre oszthatjuk ezeket közönségesen, mellyek mind magokba foglalják a természetnek rendje - ellen - való illyetén szüléseket.

Előben. Ha a gyermek feje rendkívül nagy avagy a medentze felette szűk: a Bába - Mesternek segitfégét el - kerülni nem lehet.

Másadszor, A gyermek ollyatén részével állhat a méh' szájába, mellyel soha lehetetlen, hogy a természetnek rendje szerént születtetthetnék.

Harmadszor, A mikor a főnek nagyfága a medentzéhez - képest egyenlő, egyes és jó állása vagon, egyéb jelek - is vagnak jelen, mellyek természetnek rendje szerént - való szülést igernek: de más nyavalyás és halálos változások, u. m. vér-folyások, nyavalya-törések ütik magokat hozzá: melly okok miatt hogy a szülést
fiet-

A' RENDELETL. SZÜL. 205

síttetni, és mind kettőnek életét megtartani leheffen, a jól álló gyermeket is a mesterfégnek egyenes reguláji fzerént ki kell vonnunk. Az illetén szülés veszedeles szülésnek neveztetik. A természetnek rendje ellen-való első és második rendbéli szülıéseket a fordítás által kell véghez vinni; ha pedig annyira ment volna már a dolog, hogy kézzel meg nem lehetne fordítani; eszközökkel és fogókkal kételenitetik a Bába - Mester segíteni.

ELSŐ RÉSZ.

A' TERMÉSZETNEK RENDJE ELLEN-VALÓ SZÜLÉSEKRŐL, KÖZÖNSÉGESEN A' GYERMEKNEK ROSZSZ ÁLLÁSA MIATT.

Ezen részben a természetnek rendje ellen-való szülıésekről szólunk közönségesen, mi-képpen leheffen a gyermeknek a természet-
nek

nek rendje ellen - való állásat meg - esmérni, és a mesterfég által meg - jobbitani? A' forditásról és ennek külömbfégéről közönséges oktatást fogunk adni: egyéb mind hasznos, mind szükséges regulákat, s' hasznokat is, mellyekre a' Bábáknak mindenkor vigyázniok és el nem kell felejtieniek, fogunk írni, és ezen nemes mesterfégnek hasznát s' jófágát egész környékében megfogjuk mutatni.

ELSŐ SZAKASZ.

AZON KÖZÖNSÉGES JELEKRŐL, A'
MIKOR A' GYERMEK A' TER-
MÉSZETNEK RENDJE EL-
LEN-ÁLL.

El - kezdödvén a' szülés, a' Bábanak mindeneknek elötte főkeppen a' szülés valólagos minémüségének ki - keresésére legyen gondja; melly szerént magát alkalmaztassa. Mert a' gyermeknek, természetnek rendje ellen - való állása külömbözö: mivel tétén egy része fintsen, mellyel elé nem állhatna a' méh' szájába. A' gyermeknek a'

szü-

A' RENDELETL. ALL JEL. 207

szülésbe álló mindenik részzeit ísmét különös jelekből esmérhetjük - meg ; mellyről akkor fogunk szóllani, á mikor á természetnek rendje ellen-való szülésekről különöfön vagy egyefen fogunk szóllani, minden elé állható részekről különöfön szóllván.

Ezen szakaszban közönféges jeleit magyarázzuk - meg az illyetén jelen - levő rendeletlen szülésnek, mellyek á gyermeknek rofsz állásától erednek. Ezek pedig következők.

Előben. A' Szülő hafa meg nem rokant, nem kerek, hanem egyenetlen, és domborább vagy nagyobb egyik vagy másik oldalán. Kereftül állván kivált á gyermek, azt hiszi az ember, hogy egyik oldalán á gyermek fejét, á másik pedig fegvét érzi.

Másadszor. A' fájdalmak rendeletlenek.

Harmadszor. Ha újjával á Bába á belső szülő - részeket ki - vizsgálja, á gyermeknek alá nyomultt feje helyet, á méh száját magoflan, lágyan és egyenetlenül találja tágulva.

Negyedszer. A' viz - hártya nagy, lágy és hofszukó ; többire hamar fel - pattan,
és

és egyszerre foly - ki a fok viz, a többi pedig csak szivárogva.

Ötödzer. A' Bába vagy éppen nem talál gyermeket, ha keresztül fekszik, vagy ha teje - is lépik - alá, megszűz fenn áll; és a főnek nem tetejét, hanem más tájékát találja. Ha pedig valamelyik kezét, vagy lábát avagy köldök - kötelét érzené; annál bizonyosabb, hogy a gyermek természetnek rendje ellen áll.

Minden tétovázás és haszontalan gondolkodás nélkül gondolkodjék arról a Bába, a mikor illyetén meg - irtt jeleket tapasztal világosan, hogy minden dolgait a fordításra készítse.

MÁSADIK SZAKASZ.

A' FORDÍTÁSRÓL, KÖZÖNSÉGESEN.

A' fordításnak nevéen ollyatén mesterséges munkát értünk, melly által a természetnek rendje ellen álló gyermeket a Bába valamelyik kezével meg - fordítja a méhben, és azt úgy állítja, hogy lábainál fogva húzassa - ki.

Ha

A' FORDITÁSR. KÖZ. 209

Ha annakokáért az ideji gyermeknek állása olly rendeletlen, hogy á szerént nem születethetnék ; arra legyen főképpen gondja á Bábanak, hogy meg-fordítsa.

Tsak az időtől egyedül, á mikor hozzá fog á Bába, és á gyermeknek állásától függ á fordításnak könnyüfége, vagy nehézfége és tartóssága ; melly igen külömb-külömb-féle.

Minden azon fordításokat könnyen vihet á Bába véghez, á mikor á gyermeknek olly állása vagyon, hogy lábai közell vagynak á méh' szájához, feje pedig távol. De ha á feje á méh' szájához közell, lábai pedig á méhnek feneké-felé vagynak; nehezebben tehet köteleffégének eleget. A' külömbféget az idő határozza-meg főképpen : minél hamarább hivatta ik á Bába, és minél kevésbbé múlatja-el á fordítást; annál könnyebben megyen véghez. Ha pedig akkor fordítja-meg, á mi kéfő már, á mikor á viz régen el-folyt, á méh egybe futorodott, á gyermeknek bé-állott része is nagyon meg-dagadott, s á medentzének üregébe szorult : fokkal nehezebben végezheti ekkor á fordítást; főt szerentsétlen is lehet.

Arról a Bábák nem panaszkodhatnak, hogy fejedelmek felette késén kívánatlik; vajha csak abban ne lennének kéfedelmefek, hanem elég értelmefek lévén, hogy illy fontos és mondani két vállon-álló munkát magokra vehetnének: mert ha értik magokat, mindenkor szereztfélek léfznek.

A' fordításnak egész mesterfége abban áll, hogy a Bába eleinte a gyermeknek állát jól ki-vifgálja, a viz-hártyának fel-pattanása után minden félelem nélkül kezével a méhbe nyúljon, és úgy igyekezzék, hogy 1) a méhben keresztül fektetvén a gyermeket, fejével egyik, far-tsikával a másik tsipő tsontra úgy fordítsa, hogy 2) a gyermek melyje a méh' szája felé alá forduljon. P. O. Ha a gyermek' feje a természetnek rendje ellen - való álláfában a méhnek szája felett állana egyenesen; lehetetlen, hogy kezével a Bába elébb nyulhasson a méhbe, a míg a gyermek' fejét azon tsipő-tsontra nem vitte, melly-felé feje tetejével vagyon fordulva. Ha pedig a gyermeknek valamellyik válla, vagy nyakának valamellyik tájéka állott volna elé, s a gyermek fejét a méh' szája mellett érzéné; lábait ugyan, mellyeket a méhnek

A' FORDÍTÁSR. KÖZ. 213

nek fenékében kellene keresnie, meg ragadhatja, de a méhnek szájánál alább nem húzhatja: mivel a gyermek' feje vízszíz nem megyen-fel, hanem valamellyik tsipő-tsontnak belső szinén áll; a méh-is a gyermekre sugorodnék szörnyen, és egybe hajtaná, mint a bitska-kéft. Ha pedig a gyermek' lábait ekkor erőssen húzza, a gyermeknek csak árt, még - férti, s urok nélkül még-fem vonhatja - ki; a mint a nehéz fordításookról szollván, meg-fogjuk mutatni.

Valahányszor annakokáért illyformálag áll, hogy lábai a méhnek fenékében vagnak, fejét pedig a méhnek szája felett, vagy é mellett lehet tapasztalni: tehát a Bába egyik kezével emelje a fejét a tsipő tsontra, a más kezével a hafát kívüll tartsa ellenébe, ne hogy a méh a főnek vízszíztafzítáfatól le szakadjon a hüvelytől. Ha pedig nyakának valamellyik tájéka avagy valamellyik válla jöne elé a méh' szájába; fogja - meg a gyermeket mellyjénél vagy vállánál s fektesse keresztül az Anyjában.

Ha a far - tsikja, vagy a mint némelly Magyarok mondják, a legge áll elé; a méh' szájától ezt nyomítsa a tsipő-tsontra

felé, és így a gyermek lábai a másik tsipőtsontnál kezeibe akadnak.

Ha pedig a gyermek' feje úgy állana kereftül, hogy melyjével, a méhnek fenéke-felé, háta pedig a méhnek szája-felé volna fordulva: a Bába a gyermek testét meg-ragadván, és éppen vízíza nem táztatván, fordítsa úgy, hogy melyjefellyel-felől alá és a szülőnek háta-felé forduljon lábait pedig, mellyek ez által a bé-menethez inkább közelitene, könnyebben alá húzassa.

A' gyermeknek minden egyéb-féle állásaiban a Bába bé-állott részét vízíza ne nyomja tellyelleggel; mivel é felette nagy bajjal megyen véghez, a szülőnek pedig szörnyü fájdalmas és veszedelmes; hanem nyújtja kezét a gyermek' melyjéről a hátra, és innét lábaira, egyik lábát a másik után huzza-ki, de nem mind kettőt egyszermind a könnyen el-szakadható méhnek száján, s vegye-ki végezetre a izemermén.

Illyeténformálag igen szaparán lehet mindenkor és elevenen a gyermeket kivenni, ha csak a Bába idejénkoránt hivatatik, a mikor t. i. a szülő-víz nem folyt
nagy

A' FORD. ELŐTT-VALÓ VIGY. 213

nagy mértékben el, és a méh egybe nem fúgorodott erőssen.

Elöre a gyermeknek bé - állott részét fo-ha-fem kell visszsa nyomítani, hanem csak a meg- nevezett esetekben, a mikor t. i. a feje, nyaka, vállalai, és far- tsika állot- tanak- elé. Egyébb esetekben mindjárt lá- bait kell keresni : mert lehetetlen el- hinni, menyi idejét és erejét veszti- el az ember, a mikor szüntelen azon munkálódik hogy a bé állott részt visszsa nyomhassa, s utól- jára még sem fegethet semmit, és a szülő fájdalmaiban tilalom ellen- is erőlködik : mivel erősebben tamadják- meg akkor.

HARMADIK SZAKASZ.

MIRE VIGYÁZZON A' BÁBA A' FOR-
DITÁS ELŐTT?

A' Következendő ártikulusokat a Bá- ba magának jól meg- jegyezze a fordítás előtt, a mikor a közönléges jelekből azt láthatja előre, hogy a szülés a természet- nek rendje ellen fog véghez menni:

Elfő Artikulus. A' méhnek szája legyen elég tágas : mert a mig e ki nem tágult, s

â viz-hártya meg-nem szakadott ; addig kezével bé-nem nyúlhat. Attól pedig ekkor ne féljen, hogy â gyermeknek rendetlenül elé-álló része â medentzének üregébe alá nyomul. Erölködjék â szülő fájdalmaiban addig, â mig méhének szája eléggé ki-tágafadott. Ha pedig â viz-hártya fokkal hamarébb szakadna-meg, â folyna â viz ; mindjárt meg-kellene â szülőnek â nyögést és erölködést tiltani ; hogy â gyermeknek elé-álló része, p. o. â karja, ne nyomattassék felette mélyen alá, mely által csak nehezebb lenne â fordítás. Ha pedig â méhnek félig nyiló száján még-is által jöne : ne halaszsa tovább muikáját â Bába ; hanem újjaival tágítsa mindjártki â méh' száját, és fogjon â fordításhoz. Meg-esik, jóllehet ritkán, hogy â hártyák erősségek miatt meg-nem szakadhatnak, ámbar â méhnek szája elég tágas-is â végre, hogy kézzel bé-leheffen nyúlni : nem kell ekkor â szülöt fokáig kénzani ; hanem â Bába pattantsa-fel â viz-hártyát, â fordítsa-meg â gyermeket.

Második Artikulus. Az ágyat, mellyen â Bába â szülöt kereftül fekteti, készítse elsőben úgy el, hogy â szülő alkalmatosan â jól fekhessék rajta ; â Bábának pedig se felette

A' FORD. ELŐTT - VALÓ VIGY. 215

felette magos, se alafon ne legyen. Mert ha felette magos, dolgát fokkal nehezebben viheti véghez, a gyermek lábait - is fokáig nem találhatja meg, s ezután a gyermeket a köz - hús felé felettebb alá kellene húznia, melly könnyen el - szakadhatna. Ha pedig felette alafon az ágy; fáj a Bába dereka az erős hajlás miatt vékonyával együtt, köteleffégének illendöképpen eleget nem tehet, s egyeneffen állva megnyugodni kételeniterik munkájában. Legyen azért az ágy olly magos, hogy érje a Bába hafát.

Harmadik Artikulus. Minden fűkfféges dolgokat, u. m. ollót, kötöt, spiritust, foftatót, urkot, és fűaraz ruhákat fűzerkezteffen idején elé, hogy mindjárt kezénél leheffen minden. Meg - ne ijjedjen a Bába, biztaffa minden jóval a fűzűlöt, elé példázván a fűrditáfnak fűzűkffégét, és a követekezhető vefzedelmet - is: idejét pedig ne töltfe hafzontalan befűzűllgetéffekkel - el; melly által a gyermek életének vefzedelméhez inkább közeffit.

Negyedik Artikulus. A' méhnek fűzűja eléggé meg - tágafulván; a fűzűlöt fekteffe kereffzűtűl az ágyon; egyik feffitő honyai alatt hátul - feffől tartja, más kettő a fűzűlő

216 III. K. I. R. III. SZAK.

térdjeit, két térdjei közé pedig a Bába áll. Meg-kenvén kezének hátát, a fel-pattant viz-hártya után a gyermeknek elé-jött részéig vagy tagjaig bé-nyúl, s meg-kereszteli a fostatóval, nem pedig gyapottal, kristély-hólyaggal, avagy tsak egyik újjával, a mint a leg-többek szoktak.

Ötödik Artikulus. Nem tsak azt keresi ezután ki, mifoda része állott-elé a méh szájába, hanem azt-is miképpen? Mert meg-lehet a gyermeknek mindenik részét különös jelekből esmérni, a miről szóllani fogunk, a mikor a fordítáfookról különöfoen teszünk emlékezetet. Ha meg nem esmérheti tökélltetefen és nyilván a bé állott részét; keressé szomszéd részzeit. De mivel a gyermeknek mindenik tagja négy águlag állhat elé a bé-menetelbe; azt-is tudnia kell a Bábának, hol legyen a gyermek feje, és lábait hol keressé? Ha a gyermek valamellyik oldal részével, u. m. valamellyik fülével, vállával, karjával, nyakának vagy testének - is valamellyik oldal részével áll a szülésbe; tudnia kell, hol legyen a melyje és háta: ne hogy a gyermek lábait a hátán, hanem melyjén húzza-alá; mivel háta gerintze tsak eléfelé hajolhatván, hátra nem hajlik, ha tsak
el

A' FORD. ELŐTT. VALÓ VIGY. 217

el - nem töri ; melly által a gyermeket meg öli. Nagyon szükféges tehát , hogy minekelötte a forditáshoz fogna a Bába ; olly bizonyosan és nyilván tudja a gyermek állását , mintha szemeivel látta volna.

Hatodik Artikulus. A' fordításra megkivántató kezét választja a Bába a gyermek állása szerént. Ha tudja , hogy lábai a szülőnek jobb oldalában vagynak , avagy ha nem - is vólnának ott ; de a fordítás után még - is a jobb oldalán kellene alá húznia , a mit előre láthat által : tehát fogjon ekkor jobb kezével a munkához ; ha pedig ellenben , inkább bal oldala felé állanak lábai , avagy é - felé jönnek - alá ; bal kezével nyúl - bé. De vagynak még - is némelly esetek , mellyekben ezen regulának nints mindenkor helyje.

Hetedik Artikulus. A' szülőnek fekvését - is a gyermeknek állása - szerént változtatja a Bába. Hátával fekszik majd minden fordítások alatt keresztül az ágyon. De ha a gyermek lábai elől a szülőnek szeméremtsontjai felett vagynak , kivált ha félen álló s függő hafa vagyon : lehetetlen dolog , hogy kezével a szemérem - tsontok felett lábait elérhesse. Fektesse ekkor egyik vagy másik oldalára , hogy essék arra - felé

á szülő hafának terhe : az ellenben által álló lábát á szülőnek fel-kell emelni, és így találhatja s foghatja-meg á gyermek lábait könnyebben. Mihellyen alá húzta á méhnek hüvelyjébe, szünjék-meg, s tovább ne húzza mind addig, valameddig á szülő hátára ismét nem fordítatott ; ezután húzza - ki lábait egészfzen á gyermekkel együtt.

NEGYEDIK SZAKASZ.

MIRE KELLJEN VIGYÁZNI A' FORDÍTÁSNAK MUNKÁJA ALATT?

Jegyezzünk még némelly régulákat meg, mellyekre á Bábának minden fordítás alatt vigyáznia kell.

I) Kezével á fordítás végett á méhbe akarván nyúlni, nyúljon mindenkör á hártyakon belől és nem azokan kívüll bé : mivel egyébbképpen á gyermeket á hártyakkal együtt ragadná-meg, s meg-gátoltatnék á fordításban, avagy á mállát hamarabb szakaszthatná - le, mint kellene, mivel hozzája nőttek á hártyak ; melly által szükfégtelen s gyakran veszedelmes vér-folyás.

A' FORD. ALATT-VAL. VIGY. 219

folyás-is támad. Kerülje azért a mássát a vér folyásnak félelmétől vifeltettvén szorgalmatosan el, s vigyázzon még annál inkább hogy el ne szakadjon.

2) A' köldök-kötelet kerülje el minden tehetősége szerént ; ne hogy meg nyomja tsipje, avagy el-is szakadjon.

3) Meg-találván a gyermek lábait ; gyenge tapogatózással húzza alá ; ne hogy el-törje, a mint fokszor esik meg. Lábat közepében soha - se ragadja - meg, sem erővel alá ne húzza ; hanem hajtja - meg térdjeit a gyermek háta felé, hogy bokáját egy tsonthoz sem taszítván, alá hozhassa a bé-menetelen. Ha pedig valami akadály miatt térdjeit meg-hajtani nem lehetne ; fogja meg a bokáját, és vezesse - alá valamelyik tsipő - tsontnak leg-nagyobb tágassága - felé. Némelykor a gyermek lábai hátára vagynak fordulva : ekkor térdjeit a háta - felé kell elsőben hajtani, a mint leg - közelebb jelentettük. Ha egyik lábát a méh hüvelyjébe alá húzta volna, de tovább nem húzhatná : nyúljon - fel kezével ezen lábának belfő oldalán a gyermek szemérméig, és innét keresse - meg a másik lábát - is, a melly valamelyik tsontba akadt - meg, s húzza - ki, mint a másikat.

A'

A' mikor már mind két lábait húzza; hamar után megyen a teit-is; mivel a gyermeknek far-tsika háta-gerintzének hajláfától a medentzének bé-meneteléből alá-tsúfzik.

ÖTÖDIK SZAKASZ.

MIT TSELEKEDJÉK A' BÁBA A' NE- HÉZ FORDÍTÁSOKBAN?

A' méhnek egybe-fugorodása annak az oka, hogy a gyermeket igen nehezen lehet meg-fordítani, melly annál inkább egybe fugorodik, minél késedelmezebb a Baba a fordítással, és minél több viz foly-el. Mert senki sem hiheti a méhnek tollu módjára egybe pattano és fugorodó erejét, a ki nem próbálta. A' Baba-Afzfzonynak vagy Baba-Mesternek gyakran nints annyi ereje és tehetősége kezében, hogy a gyermek bé-állott részének visszafordítása által lábait könnyebben meg-találhatni gondolván, ennek ellent állhasson. A' méh' ereje által a gyermeket úgy nyomja-alá mint egy golyóbist, olly szorosan környékezi egybe minden-felől, hogy a ke-
vésbbé

vésőbbé értelmes Bábák és Bába-Mesterek azt hiszik, hogy kezeikkel a méhbe nem nyúlhatnak: é pedig annyira ijjesztheti-meg a Bábákat, hogy a szükféges segítségnek el-hozására tovább-való merészségek nintsen. A' gyermeknek elé állott része az időnek hossza által mind inkább szorul és peréfelődik a medentzének üregébe, és annyira dagad, hogy végezetre mozduhatatlanná lesz. El-fogy a szülőnek ereje, szülő-részei az erős nyomástól és feszítéstől szörnyüképpen meg férelmesednek, meg dagadnak, száradnak, és hevednek; meg-hal a gyermek, meg-rotthad; a szülő életének veszedelme mind inkább terhesedik, és ha illendő időkor segítséget nem nyújt a Bába és az Orvos: mind belső, mind külső szülő részei, a gyermeknek részszerént rothadása; részszerént az elől-járó gyúladás miatt emésztő tűzbe esnek. A' szanakozásra méltó szülő, gyermekével együtt veszedelemben vagyon, élete mind kettőnek el-vesz; és így a szegény ártatlan férelmes a Bábának tudatlansága miatt leszen a halálnak áldozatjává.

Illyen az illyetén el-vesztegett szülésnek ki-menetele, millyeneket vajha olly gyakran ne látnánk! Némelly Bábák re-
stek,

ftek, s részegek lévén, a gyermeknek állását ki-nem vizsgálják eléggé, s még azt sem tudják, mitfoda része, annál kevésbé, e miképpen áll-bé a szülésbe? Ha a gyermek fejét csak tél-túl érzik s tapasztalják; tudnak már mindeneket, azt mondják, minden jót jövendelnek már, s arra éppen nem vigyáznak, jól állé, avagy roszszul? Még annyi mérézfégek-is vagyon, hogy a szülőt a szülő-székbe vizzik, s kényszerítik a szülő erőlködése. Ha a szülőnek hafzon-néikül-való fok erőlködéseire és dolgaira, fok időnek el-mulása után femmi elé-menetelt nem tapasztalnak, és az ifmétel-való vizsgálás által meg-tselekedett, de fellelte kélén meg-esmérte hibáikat által látják: el vesztek a szerentés szülésnek reményféget, el-rettennek, és a helyet, hogy hibáikat, a mesterféget által helyre hozván, meg-jobbitanak; külfő és belső hajtó, szörnyü káros, főt még PApi, és, a mint hizik, egyéb nyilvánfagosan segítő orvosfagokhoz-is ragaszzkodnak, s ez által idejeket annál inkább vesztek-el. Né-melleyek még meg-akarják próbálni a fordítást: de néjjában, s ez által csak kárt téznek mind a szülőnek, mind a gyermeknek.

Hogy

A' NEHÉZ FORDIT.

223

Hogy annakokáért az illetén szeren-
tfétlen szülésnek ki-menetelét el-kerüljük:
oktatást fogunk külömb-külobmb-féle tu-
dós Bába - Mestereknek tapasztalásaikból
adni, s minden lehetséges és ki-gondolha-
tó fogásokat meg-mútatunk, miképpen le-
heszen a leg-nehezebb esetekben-is, mel-
lyekben az Anya, gyermekével együtt
veszedelemben fetreng, többire eszközök
s szerzámak nélkül a szülést végére hajta-
ni, s ha nem mind kettőt, még-is bár
tsak a segédelemért siralmason nyögő szü-
lőt életben meg-tartani? Valóságos dolog
pedig az, hogy szörnyü hihetetlen munka,
és erő kivántatik-meg ekkor: de a békef-
éges türés, szives bátorfág és helyes kéz
munka által kivántt tzeljät el-érheti a
Bába.

A' mikor a Bába az illetén el-res-
teltt, természetnek rendje ellen-való szü-
lésnek segitfégre hivattatik; a gyermeket,
ha niútfen meg-keresztelve, Hával (Con-
ditioval) keresztelje leg-elsőben meg, an-
nakutánna fontolja-meg jól a szülőnek mi-
némüségét, környül-álló dolgait és válto-
zásait. Ha véres a szülő, vagy külfő szü-
lő részei és a méh' hüvelyje dagadtak, szá-
razak és hevesek vólnának, a karján mi-
nemü.

nemüfége - szerént, nem tsak egyszer, hanem kétszer - is eret kellene vágni, hogy a félelmes, következközhető gyuladást meg lehessen előzni. Előre nyálás nedvellégekkel olajjas fofatatókkal, kenésekkel, lágyító portékákkal ezen részeket meg kell lágyítani, fiktani és engedelmesbökké tenni. Ha faradt a szülő és erőtlen; sziv-erősítő orvosságokat kell néki adni. Ezután fektesse keresztül az ágyon sággével magossan a szülőt, hogy a gyermeknek béállott része a méhvel együtt a bémenetelből visszsa és lassan - lassan fel - felé essék, s ez által a Bába jól meg - kent kezével és kezé hátával több helyet nyer, hogy a méhnek hüvelyjébe, és innét tovább is nyúlhasson.

A' gyermeknek állását, a menyiben tsak lehétléges, a Bába vizsgálja jól - ki: de gyakorta bé - állott része annyira meg - dagadot és közbe szorult, s a gyermek az egybe sugorodott méhtől úgy egybe szoritattot és nyomatatott, hogy lehetetlen ezen zavarodott állásáról bizonyost mondani. Álljon ámbár akár hogy; (ha tsak a fartsika vagy feje nem szorult a medentzének ü egébe, mellyet visszsa tasztani tovább nem lehet; annál kevésbbé nyulhat kezével

A' NEHÉZ FORDIT.

225

vel mellette a bé - menetelen által ; hanem egyébb moddal kell ki - húzni) a Bába hátul a gyermeknek elé állott része mellett, valamelyik tsipő - tsont és a kereft - tsontnak tsúpjá között, a hol olly kitfiny helyet még - is fog találni, hogy jól meg - tapaszthatja kezével, nyúljon igen lassan, és mint - egy fúrva a méhnek száján által a méhbe ; de előre visszra ne taszítsa a gyermeknek elé jött részét : mert ha visszra taszítaná, erejét kezéből csak el vesztené, és az erőltető visszra nyomás által a méhet hüvelyjétől elébb le - szakasztaná, mint a gyermek részét visszra taszithatná. Ezután elég mélyen bé - nyújtott kezével igyekezék a gyermek melyjét, hasát és innét a farkáról könnyen meg - esmérhető lábát megtalálni : de egyik karját fe húzza - alá teljesen. Hamar találhatja néha a Bába valamelyik lábát, mellyet könnyen - is alá húzhat. De gyakran meg esik, hogy új - jainak hegyével egyik lábát érzi, de el nem érheti : mivel erőssen egybe szoritattván, és a kereft - tsontnak tsúpjához nyomattattván a keze, nem nyúlhat olly könnyen és szaparán fellyebb, s nem - is mozgathatja kezét olly szabadosan : hanem csak nyúlhat lassan - lassan annyira, hogy ellö-

P

ben

ben újjaival a lábához inkább közelíthet, s végezetre meg-foghatja egész markával. Jól vigyázzon ekkor a Bába, hogy lábát alá húzván el-ne törje: térdjét vagy hajtsa a hasa-felé, vagy pedig lábát az ezfzre vehető nagyobb tágaflág felé lassan-lassan, és egyik tsonthoz-fem tafzítván, húzza alá a méhnek szájáig avagy ez által, a meddig húzhatja a medentzének üregébe.

Ki húzván ezután kezét a szemérmén, vegyen két réfni hoszfzaffagu póka kötöt, ezt fogja egyenes két rézfzre, az egybe fogott végét hajtsa viszfza valamenyire, és formáljon egy urkot: ezen urokba dugja azon kezén-levő közép újját, mellyel a lábát alá húzta; a más oldalos újjaival tartsa szoroffan az urkot, s urkolja markába rejtett hüvelykével a lábára. Ezt duplās uroknak nevezük, mellyet vastagsága miatt lábára igen nehezen lehet urkolni, s tapafztaltuk, hogy nem-is lehet könnyen rea-húzni: annakokáért más egyesebb urkot találtunk-fel, mellyet igen hamar és könnyen lehet a lábára urkolni és húzni, nem ártván a lábnek, se beléje ném vágván. Ezen egyes uroknak hoszfza másfél réfni, szélyeffége pedig egy hüvelykni, és veres selyemből köttetik; egyik végén egy fél

A' NEHÉZ FORDIT.

227

fél újni hoszfzaffágu lyuk vagyon beléje kötve, mellyen a más végét által dugjuk, és így az urkot meg - vetjük. Az illyetén urkot hordazza mindenkor magával a Bába. A' kezén lévő urokkal nyúljon lassan a méhbe a gyermeknek alá húzott lábáig; és urkolja bokájának tsontja felébe. Hogy pedig könnyen rea - urkolhassa, és újjai - is belé ne szoruljanak, (a mi igen gyakran meg - esik, a mikor a kéznek mozgáfa miatt az urok újjainak hátán alá tsúfzik; melly miatt az urkot kezével ismét ki - húzni kételenitettnék, hogy újjolag urkolván az újjára, bé - nyulhasson) azt meg - mondottuk már, hogy az urkot tsak közép újjára vegye, és nyúljon, oldalos ujjával a közép újjára szoritván, bé. A' mikor már újjait az urokkal együtt bokájának tsontja felébe vihetfe; s az urkot két oldalas ujjával közép újjáról le - tszfította; tartfa a bokáját újjával, és azonban más kezével kívüll húzza az uroknak végét, hogy urkolódjék - rea, hüvelykével belöl alkalmaztassa jól rea, ne hogy meg - húzván le tsúfzfék a lábáról. Mihelyt a lábára urkolhatta jó szoroffan az urkot; azon kezével nyúljon a gyermek melyjéhez, avagy a méhnek szája mellett fekvő fejéhez, és nyomitfa a bé - me-

netelről a közelebb lévő tsipő - tsontra fel, azon időben pedig a más kezével kívülről húzza - meg az urkot. Ezen dologgal bánják mind addig, a míg fejét a tsipő - tsontra fel - vihetik, és lábát egészen alá - húzhatta a méhnek hüvelyjébe. Ennek utána ezen alá húzott lábának belső széléje mellett kezével nyúljon a gyermek szemérméig fel, a innét a másik lábához, és húzza ezt is szintén ollyformálag a másikhoz alá, a mint fellyebb meg - mondottuk. Ha pedig a másik lába a háfára, melly elől a szemérem - tsontok, hátul a kereszt - tsontnak tsúpjá - felé lehet fordulva, nyúlt volna, és se terd hajtás sem egyéb mód által, ha csak el - nem töri, tellyefféggel alá nem húzhatná; tehát horog módjára egy vagy két ujját horgaszfa a gyermeknek agyékáha (ingvina) és alá húzván illyeténformálag féggét avagy far - tsikát a bé - menetelből a medentzének üregébe, húzza addig kívülről az urkolt lábát, a míg far - tsika meg - fülettetett. Szerentfés jóllehet ez a fogás néha: de meg - is azt tanátsoljuk, hogy közönséggé tenni nem kell; mivel még - is mindenkor jobb a másik lábát - is illendőkép - pen alá húzni: ha pedig fertés nélkül alá nem lehetne húzni; tehát éhez kénfze -
rite -

A' NEHÉZ FORDIT.

229

Ittünk fogni ; melly által véghez kell
nenni.

Az úrokkal-való élés az illyetén ne-
héz és természetnek rendje ellen-való szü-
lésekben mindenkor szükfégés : tsak á
gyermek fejének vagy melyjének visszfa-
tasztatása, mellyhez akkor kell fogni egy-
szeršmind, á mikor az urkoltt lábat alá húz-
zuk, még - is mindenkor veszedelmes. Mert
igen nagy erőszakot kell á méhnek szen-
vedni, á ennekokáért gyakorta le-szakad
hüvelyjéről ; á honnét halalos nyavalyák
következnek ; és ha ettől nem - is lehetne
félni, még - is igen fokot szenved á szegény
Anyá, á ez alatt á Bába-is kezének ere-
jét el-vezti. Azon igyekezék tehát á
Bába mindenkor, hogy az elsőben meg-ta-
láltt lábára-való urkolás után, á masikat-
is mindjárt meg - keresse : ha meg - találja,
húzza-alá á méhben lévő kezével ; az ur-
koltt lábat pedig egyszeršmind húzza kü-
lyébb, és illyeténformálag á gyermek elé-
állott részének visszfa-taszitatása nélkül ki-
húzhatja szerentfésen á gyermekeket.

Ha pedig á hely olly szoros, és á
gyermek - is olly szoroffan bé - szorult
vólna, hogy lehetetlen vólna kezével
á méhben valamellyik lábáig nyúlni:

tehát próbálja - meg valamelyik karját, melly közelebb a méhnek szájához, hogy huzhassa alá; melly által a gyermeknek erőssen meg-dagadott és bé-szorultt része el-vétettetik, és melyjének egyik oldal része alá jő; melly annyi tágasságot hágy maga után, hogy kezével a melyjén és halán valamelyik lábához nyúlhat, erre rea urkólja az urkot, és a gyermeket, mint fellyebb mondottuk, meg fordítván, kihúzza.

De ha a méh, egybe-sugorodó ereje által úgy egybe szoritja, és az elé-állott részét annyira belé peréfelte volna a medentzének üregébe, hogy ennek kemény és nagy dagadáfa miatt tovább kézzel tellyességgel bé-nem nyúlhatna a méh' száján: tehát azt hiszik minden Bábák, hogy egyéb út, mód, és orvosság nintsen; hanem addig várni, a mig a gyermek' halálának jelei meg-jelennek, és ezután a ki-függő karját, ha kar születés, ki-tsafarni, avagy ha testének más része állot volna elé a melyjét fel-nyitani, és eszközökkel darabonként ki-venni. De távol légyen! A' gyermeket illy kegyetlen és irtozatos móddal az Anyjából ki-venni, olly irtozatos dolog a mint tsak ki-lehet gondolni, és a leg-

A' NEHÉZ FORDIT.

231

leg-utólfő próba ; s még azt merjük erőfi-
teni, hogy ez a szörnyű mézjárlás talán
loka-fem, vagy még - is ritkábban szükfē-
ges, mint némelyek gondolják.

Tsak addig kell várni, a mig a gyer-
mek meg-hólt, és a bé-szorultt résznek
dagadása, melly egyedül állot ellent, az
el-kezdő rothadás által úgy egybe esik,
hogy ekkor a Bába, kezével a méh' száján
által egyik lábához minden bizonyal bé-
nyulhat, hogy az urkot rea urkolhassa, és
a szülésnek ambár nehezen és kétfőre, még-
is véget vethessen. A' szülő részek - is már
eddig meg-puhulnak, lágyulnak, s enge-
delmesebbé - is léznek, kivált ha vajjal
vagy hájjal a bé-nyulás előtt jól meg-keni,
a fájdalmak - is, mellyek másképpen a for-
ditást igen nehézzé téstik, lassan - lassan meg-
gyengülnek, avagy éppen el - is múlnak.

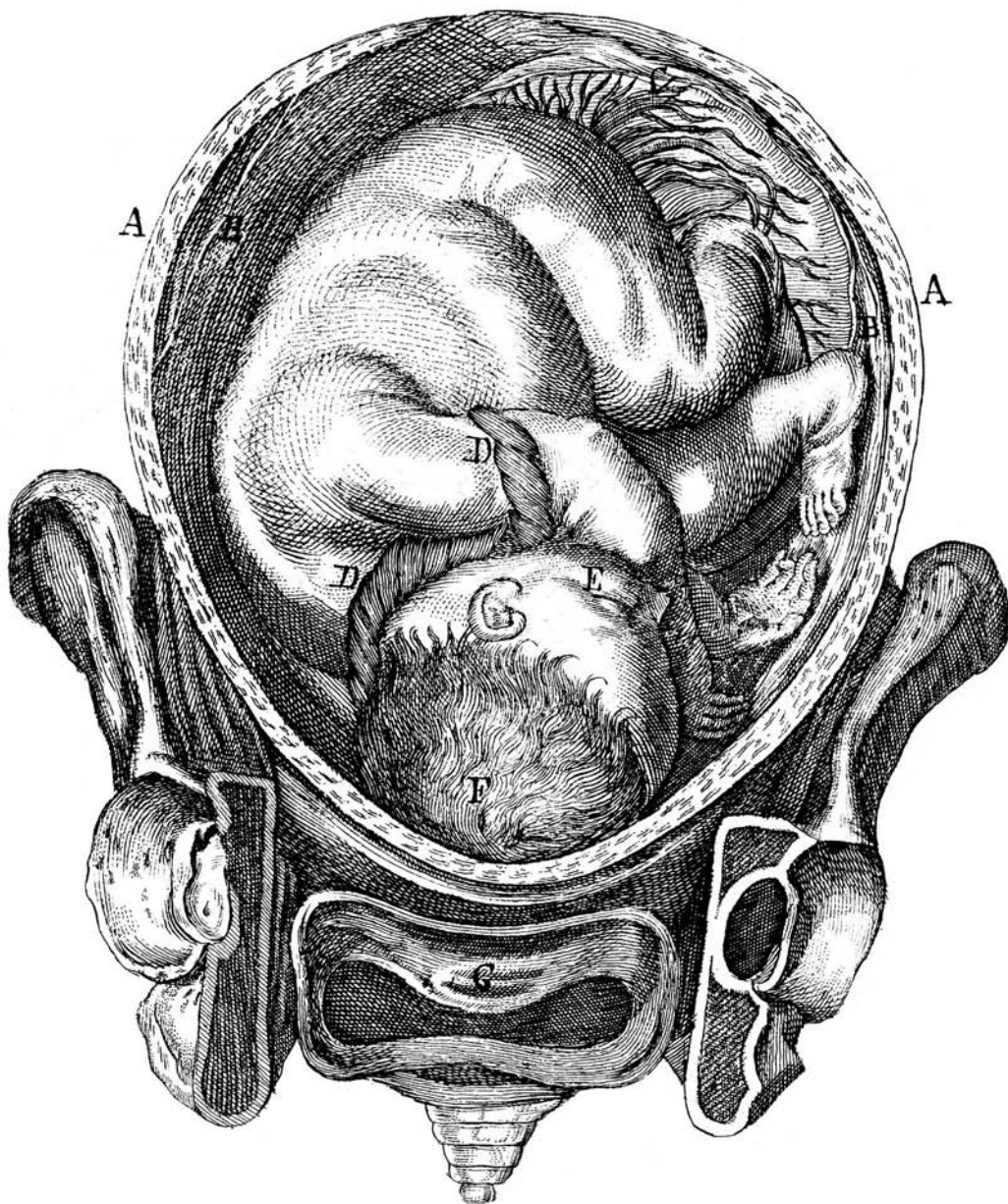
A' hol még helyje lehetne az eszkö-
zöknek, tsak ez az egy eset az, ha a gyer-
meknek elé állott része a szoros és szük me-
dentzébe mintegy belé ékeztetett volna, és
sem előbb sem azután a Bába kezét a méh'
száján által nem botfátja. Minden egyéb-
esetekben, akár millyen terhesek - is legye-
nek, illyetén meg - irtt fordítás által a gyer-
meket mindenkor még ki - lehet húzni ; ha

tsak a Bábának szükségés tehetősége, tudománya szivelessége, nagy békeességes türele és ereje egyenlő mértékben vagyon: mert ezekben áll a dolognak valóságos véghezvitele.

MÁSADIK RÉSZ.

A' TERMÉSZETNEK RENDJE ELLEN-VALÓ SZÜLÉSEKRŐL KÜLÖNÖSÖN.

Nem volna felette szükségés a természetnek rendje ellen-való szülésekről különösen és egyenként szólnani: mivel ennek meg-esméréséről, és külömbfégéről, a fordításról, ebben meg-jegyzendő regulákról, és fogásokról tökéletes oktataft adtunk-elé. De mivel abban áll a dolognak a veleje, hogy a Bábák a gyermeknek minden béálló részét, valóságos álláfát különös jelekből meg-esmérni tanulják; e miatt a dolgot többször-is elé hozzuk, hogy a fordításról-
való tudományt inkább meg-foghassák:
hasznos

A' TERM. REND. EL. VAL. SZ. 233.

hasznos dolog leszen azért, a természetnek rendje ellen-való születekről különösen és egyenként szólani.

E L S Ö S Z A K A S Z.

A' TERMÉSZETNEK RENDJE ELLEN, A' FŐNEK TETEJÉVEL-VALÓ SZÜLETÉSRŐL.

IX. T Á B L A.

- A. A. A' ki-nyúltn és ketté - metezett méh.
- B. B. A' hárttyák.
- C. A' Máfla.
- D. D. A' gyermek' nyakára és bal karjára kerekedett köldök - kötéL.
- E. A' gyermeknek ábrázatja.
- F. Fejének, természetnek rendje ellen bé-álló teteje.
- G. A' méhnek szája, mellynek ajakai nagyok, lágyak, és egéízfzen még ki - nem nyúltnak : mivel itten

nyóltzadik vagy kilentzedik hónap-
jában példázzuk - le a terhes méhet.
H. H. A' méhnek visszfa vonultt hü-
velyje.

A' gyermeknek ezen állása a termé-
szetnek rendje ellen - való : mivel ábrázatja
a bal tsipő - tsont - felé vagyon fordulva , s
é miatt vállal a kereszt - tsontnak tsupja és
a szemérem - tsontok között meg - akadnak.
A' méh' szájának elégséges nyilatkozása után
a Bába bal kezével a gyermek' fejét meg-
ragadván , emelje a szülőnek jobbik tsipő-
tsontjára , ugyan azon kezével továbbá , a
mellyjéről a háfára , s innét lábaira nyúl,
mellyek a gyermek fejének fel - emeltetése
után inkább közelitenek a méhnek szájához,
és a méh' száján a méh' hüvelyjébe alá , s
egéfszen ki - húzza a szemérmen.

MAGYARAZAT.

*) A' gyermek , fejének tetetejével négy
águlag állhat - elé születtetésébe , u. m. ábrá-
zatjával a szemérem tsontok , vagy a ke-
refzt-

*) Lásf'd a IX. Tábl.

A' TERM. REND. EL. VAL. SZ. 235

refzt - tsont, avagy végezetre egyik vagy másik tsipő tsont - felé fordulva. A' főnek tetejével - való két elfő szülések, természetnek rendje szerént, a két utólfók pedig ennek rendje ellen - valók : mivel vállalai a fejével együtt a szemérem - tsontoknak kaptsajaik és a kereszt - tsontnak tsúpja között nagyon meg - szorulnak, és így a fejt fel - tartóztatják.

A' mikor a gyermek fejének tetejével és ábrázatjával valamellyik tsipő - tsont - felé áll - bé születetésebe, meg - lehet esmérni. 1) A' lágy - agyáról (fontanellaról) melyet azon tsipő - tsontnál talál a Bába, a melly felé ábrázatjával áll. 2) A' másik tsipő - tsontnál, a hol a főnek hátulfo része vagon, egy kis üreffeget fog tapasztalni. Illyetén szülések ámbár gyakran tapasztaltattnak : még - is szerentfésen mennek véghez ; ha a Bába a fejt mindjárt azon tsipő - tsontra emeli, a melly - felé fejének hátulfo része áll, s így a gyermeket lábainál - fogva ki húzhatja.

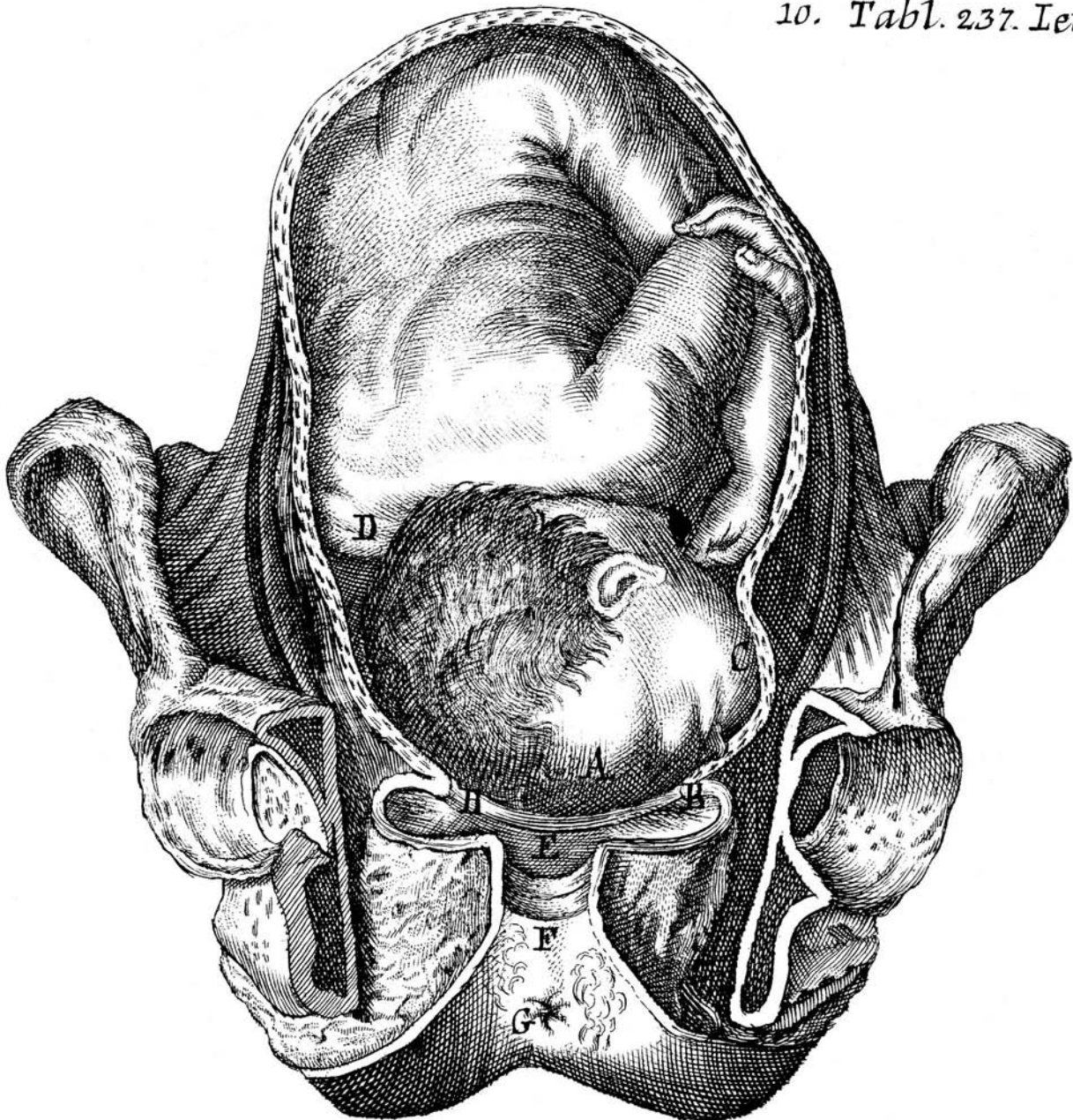
De ha az illyetén szülést csak a természetnek munkájára hagyja ; a feje vékony részével a kereszt - tsont tsúpja és a szemérem - tsontok között a medentzének ürege által a ki - menetelbe hamar alá jö
ugyan

ugyan : de a bé-menetelbe meg-akadott avagy bé-is szorultt vállalai miatt ottan meg-akad, a leg-nagyobb szülő fájdalmak - sem nyomhatják alább, a mig egy néhány újjával, avagy ha lehetőleges egész kezével-is a izemérem tsontoknál avagy a keresztsontnak tsúpja felé álló vállát félre nem nyomitja.

A' mihelyen a Bába ezen akadályt elvette, a szülés mindjárt következni fog; ha tsak a szülőnek ereje és fájdalmái egészen el-nem fogytanak : mert ekkor két újjával a gyermek' szájába nyúlván kellene a fejét elé-húzni. Ha vállalai nem felette szélyefek, se pedig nem [felette egyenessen állnak - elé a keresztsontnak tsúpja és a izemérem - tsontok között ; által megyen ugyan a feje a izemérmen ; de ekkor lehet igen könnyen fejét a testétől le-szakasztani, ha nagy erővel húzza. Annakokáért azt jóvalljuk, hogy kezével előre egyik, vagy másik vállát nyomitva félén - fele ; avagy ha e nem lehetne, leg-jobb, hogy mindjáraft egyik kezével a gyermek' melyjén nyúljon a méhbe, s egyik karját húzza okosan alá a méh' hüvelyjébe, s a izemérmen egészen ki ; ezt egyik, fejét pedig másik kezével húzza mértékletesen, az alatt

a szülő

10. *Tabl.* 237. *Lev.*

AZ ÁBRÁZAT. SZÜL. 237

â füzölô tehetſége ſzerént nyomja, â mig â teft meg - ſzülettetett.

MÁSADIK SZAKASZ.
AZ ÁBRÁZAT-SZÜLETÉSROL.

X. T Á B L A.

- A. A' Gyermekek homloka, melly
B. B. A' méhnek még tökéletefen ki-
nem táguitt ſzájába úgy áll - bé,
hogy
C. Szája és álla â bal tsipő - tsont - felé, és
D. Fejének teteje â jobbik tsipő - tsont-
felé vagon fordulva.
E. A' méhnek hüvelyje.
F. A' köz - hús.
G. Az Al - fél.

Ez, egyik képe az ábrázat - ſzületés-
nek; melly rézfſzerént â főnek rozfſz állá-
ſa miatt, â melly elöl az ábrázattal â me-
dentzének bé - menetelébe félen áll - bé,
rézfſzerént â vállaknak â ſzermérem - tson-
tok és â kereszt - tsontnak tsúpja felébe-
való akadâfok miatt, â természetnek ereje
által

által véghez nem mehet : hanem mindenkor a fordítás által kell véghez vinni. Bal kezettel ekkor emeltesd a gyermek' fejét a jobbik tsipő-tsontra, nyúlj ezután melyjéről és hafáról lábaihoz, és húzd ki ilendöképpen.

MAGYARÁZAT.

*) A' mikor a méh' szájába ábrázatjával áll elé a gyermek ; szájáról, orrjáról, és szemeiről meg-lehet eszmélni : de mivel az ábrázat négy formálag vagy áгу-lag állhat ; ennek külömbfégetől függ a meg-kivántató segítség-is. Bizonyos jelekből kell tehát ezt meg-tanúlni. A' Bába tsak keresse mindjárt homlokát és alsó állát, mellyek az ábrázatnak állását nyilvánfágosan tudtára fogják adni. Az ábrázat-születések a gyermeknek igen veszedelmesek : mert a főnek erős vízfsza nyomtatása miatt az élet és vér-erek a torkán meg-nyúlván meg kiflebbülnek tágozfágokban ; melly által a vér keringésének meg-gátoltatása miatt a gyermeket tsak szaparán meg-

*) Lásd a X. Tábl.

AZ ÁBRÁZAT. SZÜL. 239

meg-üti. a gutta, s meg-hal; ha a mesterfég által a szülést sietve nem sietteti: vagy ha elevenen-is születtetett bár a természetnek ereje, bár a mesterfég szerént; igen nyomorék, erőtlen, ábrázatja szederjes, vagy fekete, és szörnyü dagadtt.

Gyakran tapasztaljuk, hogy a belfő fogásban az ostoba Bábák érzékenység nélkül-való-újjakkal, és kapaformálág kinőtt s le nem metfzett körmeikkel oly gorombán ragadják-meg a szegény gyermeket, hogy szörnyüképpen el-vagyon karáztolva, vagy a száját el-is szakasztják, és ha nem mind két szemét, egyiket még-is úgy meg-sértették, hogy gyógyíthatlan vakfág támadott. Leg-gyakrabban pedig azt tapasztaljuk, hogy a fokáig meg-akadott gyermekek, fejeiket nem tarthatják egyenesen, hanem hátra eresztik: melly nyavalyát miképpen leheffen meg-orvosolni? a negyedik Könyvnek másadik részében meg-fogjuk jelenteni.

Ezen születések a szülőknek igen terhesek, s gyakran a természetnek rendje ellen-valók-is, és igen kevesen mehetnek az illetén ábrázat születések közül a természetnek ereje által véghez. A' természetnek munkájára tsak az olyanokat kell hagy-

hagyni, a mikor a medentze tágas, a gyermek pedig kitsíny, és a szemérem-tsontoknak szélyjeik homlokát elől igen kevésfé ellenzik meg; meg-lehet pedig ezt onnét esmérni: hogy a Bába, fzekeit majd a közepében, és az állat a kereszt-tsontnak tsúpjá felett lenni találja.

Ha ábrázatja úgy áll elé, hogy álla a kereszt-tsontnál, homloka pedig majd egészfzen a szemérem-tsontokra, avagy álla a szemérem-tsontokra, homloka pedig a kereszt-tsontnak tsúpjára állana; a helyrehozáshoz kellene fogni ekkor.

Az *első* esetben a Bába fekteffe keresztül a szülöt az ágyon a határa, nyúljon jobb kezével a gyermek ábrázatja felett a melyjére, és emelje úgy-fel, a mint csak emelheti, az alatt egyfzeršmind kívül bal kezével a szemérem-tsontok felett nyomja alá, s ez által a gyermek' feje a természetnek rendje fzerént-való állásába hozattatik, és végezetre a ki-menetelt meg-haladja, de a tsontról le-esett homlokával még-is inkább, mint fejének tetejével.

A *második* esetben a szülöt kezeire és térdjeire fekteti keresztül az ágyon, kezével hátul a gyermek' ábrázatja és a szemérem-tsontok között a melyjéig nyúl, és hason-

AZ ÁBRÁZAT. SZUL.

241

hasonlóképpen emeli olyan fel, a mig emelheti. Így fzerentfélen helyre hozván, a szülőt hátára le-fekteti, és várja a születést.

Ha pedig a melyjét vízszla nem lehetne emelni, sem pedig illyformálag helyre hozni, ha kivált felette kéfőre hivatott a Bába, és az alatt egybe szorodott a méh : jobb a természetre hagyni.

A' gyermek' ábrázatjának *harmadik és negyedik* ágú állása az, a mikor homlokával valamellyik tsipő-tsonon áll, álla pedig az ellenébe által lévő tsipő-tsonon talál-tatik. Az ábráznak illyetén állását fe helyre hozni, se pedig kézi segítleg nélkül a természetre hagyni nem lehet : mivel a feje, részzerént félen-állása, részzerént a kereszt-tsonnak tsúpja, és a szemérem-tsonok közé szorult vállalai miatt, lehetetlen hogy születtetthessék. Az illyetén esetben fejét, a mig a medentzének üregébe alá nem jött, elébb azon tsipő-tsontra kell emelni, a mellyen áll a homloka, és így kell a fordítás által a gyermeket lábainál-fogva ki-húzni. Ha pedig feje ezen ábrázat-állásával a medentzének üregébe egészen alá jött volna a ki-menetelig ; tehát lehetetlen hogy születtetthessék a gyermek,

Q

ha

ha a Bába egy néhány újjával vállát előre a szemérem - tsonokról avagy a kereftsontról el- és félre nem nyomitja, s ezután a szájába tett két újjaival a szülőnek nagy erőlködése alatt fejét ki-nem húzza.

HARMADIK SZAKASZ.

A' FUL - SZÜLETÉSÉRŐL.

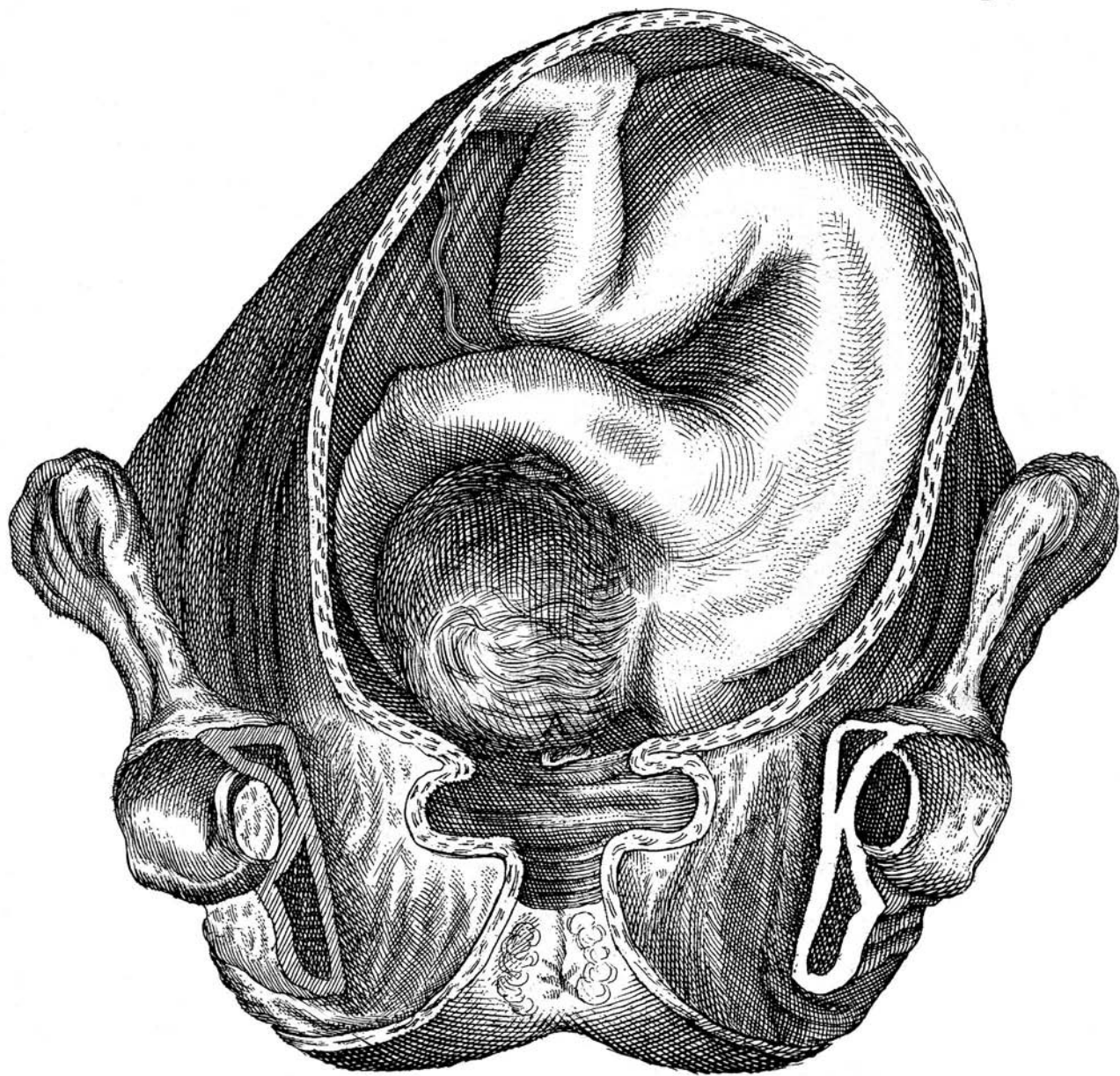
XI. T Á B L A.

A. A' gyermeknek bal füle, mellyel születetésébe áll.

Bal kezeddal meg-fogván a gyermek fejét, emeld a jobbik tsipő-tsontra, hogy legyen félen-állása a gyermeknek: ezután ugyan azon kezeddal melyjéről és hájáról nyúlj a bal oldalára, és előben egyik, aztán a másik lábát - is húzd alá.

ii. Tábla 42. Lev.

MAGYARÁZAT.

*) A' főnek valamelyik oldalával, és következésképpen egyik vagy másik fülével a szülésbe - való állásat onnét esmérheti-meg könnyen a Bába, ha a fülnek kerek portzogós szélyjét, a fülnek gombáját, (lobulus auris, Ohrläpplein) és a fülnek lyukát érzi.

De mivel a fő, fülével ismét négy formálag állhat elé; kiváltképpen a fülnek gombájára s ennek lyukára kell vigyázni. Mert a medentzének a mellyik tájékán találtatik a fül gombája, annak ellenébe vagynak a gyermeknek lábai is, és a tájékán a szülőnek hafa igen nagy, és magas. A' hol a fülnek lyukát érezzük, ott vagyon az ábrázat, s a hol a fülnek kerek portzogós szélyjét találjuk, ott vagyon a főnek hátulzó részeis.

A' melly gyermeknek feje valamelyik fülével áll - bé születésébe, úgy áll közönségesen, hogy fejének teteje az egyik tsipő - tsonton fekszik, lábai pedig a más részén az ellenben álló tsipő - tsonton fellyel

Q. 2.

he-

*) Lásd. a XI. Tábl.

hevernek. Ábrázatja a szemérem - tsontok, fejének hátulsi része a kereszt - tsont - felé, avagy az utolsó a szemérem - tsontok, ábrázatja pedig a kereszt - tsont - felé fordulhat; a szerént, ha t. i. jobb, vagy bal fülével áll - elé. Helyre hozásnak itt helyje nintsen: hanem ezen szülésnek mindenkor a gyermeknek meg - fordítása - által kell véget vetni, a gyermek' fejét azon tsipő - tsontra emelvén, a melly - felé fejének teteje áll, s ezután elől vagy hátul - felől melyjéről hátra, s innét lábaira vetjük kezünket.

Ha pedig a feje a fájdalomtól a bemenetelbe jó utat haladot volna, a miezen állásban könnyen meg - eshetik, és az egybe futorodó méhnek ellent tartó ereje miatt nem lehetne többé a tsipő - tsontnak szárnyára emelni: mesterkedjék azon a Bába, hogy fejét a méh' szájától csak annyira nyomtassa - el, hogy kezével a méhbe - való nyúlásra helyet találhasson; és a gyermeket uőökkel húzhassa - ki.

Ha feje az el - veszteglett fordítás miatt a medentzének üregébe egészen alá nyomultt volna, és ottan mozdulhatatlanul állana: igyekezzék a Bába egyik kezével a méh' hüvelyjében a gyermeknek feje' teteje' felébe nyúlni, és ezt alá húzni: de e néha

néha a nagy szoroffág miatt igen nehéz, vagy lehetetlen - is. Ha ez által a feje egyenes állásba hozattatott, s a szülőnek ereje s fájdalmai vagynak : szerentfés vége leszen a szülésnek.

Ritkán áll a gyermek' feje úgy születtetéfébe egyik fülével, hogy fejének teteje a szemérem-tsontok, vagy hátul a kereszt-tsontnak tsúpja fejette állana. Ha pedig ezen valamellyik állásban találná a Bába : ekkor - is fejét ugyan azon tsipő-tsontra emelje, a melly-felé ábrázatja áll, hogy melyje a szülőnek effék háta felé ; s ezután a lábát keresi. Ezt arról kell érteni, a mikor a főnek teteje a szemérem-tsontokon áll. De ha a főnek teteje a kereszt-tsontnak tsúpján állana : tehát a fejét azon tsipő-tsontra kellene emelni, melly-felé a főnek hátulsó része vagyon fordulva, hogy melyje effék ekkor - is hátra felé : mivel ottan könnyebben lehet mint elől-felől a melyjéről a hasará nyúlni, és innét lábait a kézzel el-érni. Ha régtől fogva folytanak vólna-el már a vizek, és se fejét a tsipő-tsontnak szárnyára fel-emelni, se lábait alá-húzni nem lehetne : az urkot kellene segítségül venni.

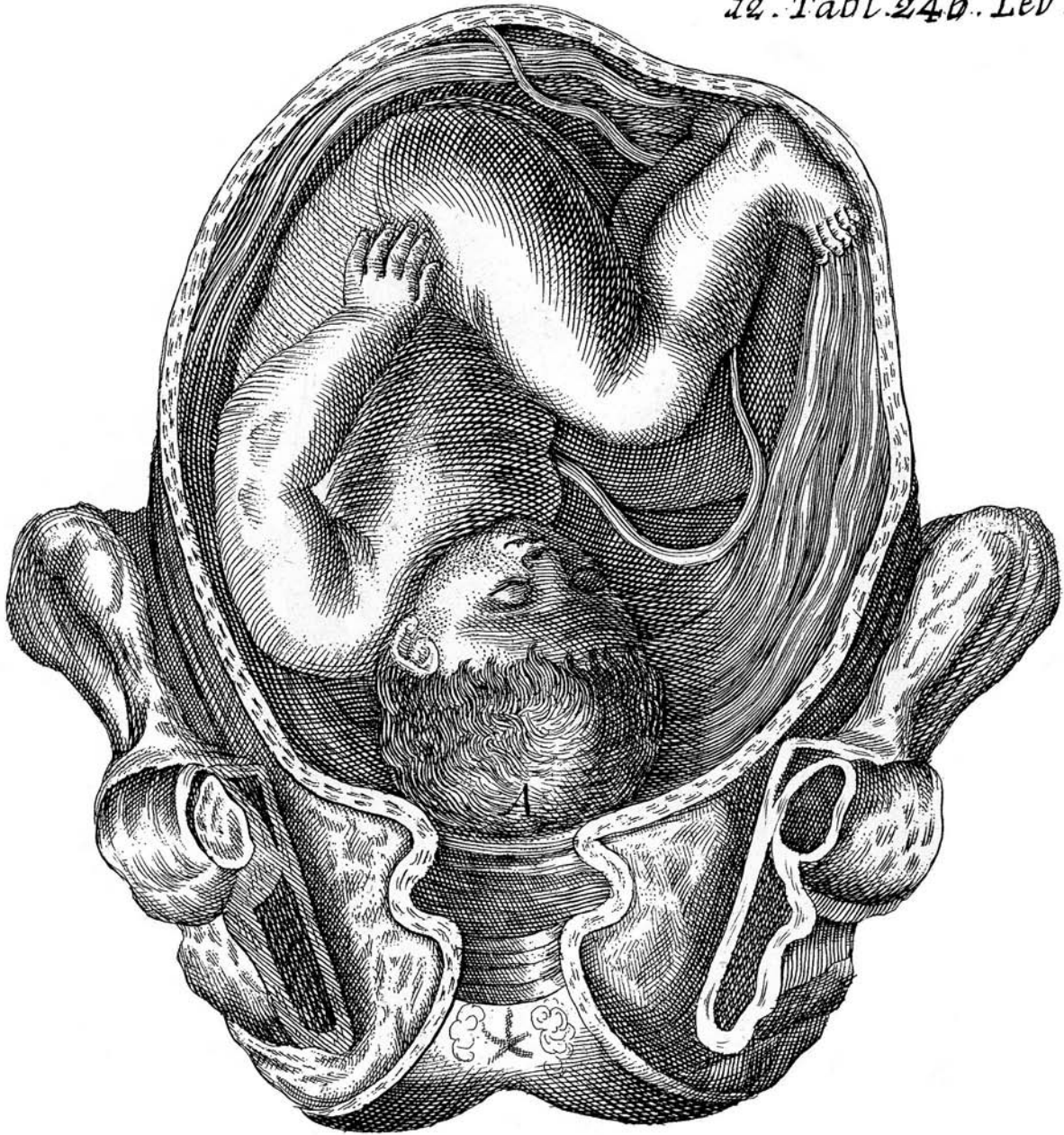
NEGYEDIK SZAKASZ.

A' FŐNEK HÁTULSÓ RÉSZÉVEL
VALÓ SZÜLETTETÉSRŐL.

XII. T Á B L A.

A. A' gyermeknek, fejének hátulsó részével a méhnek szájába ollyformálag bé-álló feje, hogy fejének teteje elől a szemérem-tsontokhoz, nyaka-tsigája pedig a kerefzt-tsonthoz vagyon fordulva.

Nyúlj ekkor bal kezeddél a gyermek fejéhez, s emel d-fel ezt a szülőnek jobbik tsipő-tsonjtára: mihelyen é meg-leszen; lábai a bal tsipő-tsontnal alá jönnek, mellyeket meg-fogván, egyiket a másik után, a méh száján, hüvelyjén, és végezetre a szemérmén húzz-ki.

A' FÖN HÁT. R. V. SZUL. 247

MAGYARÁZAT.

*) Valamint a főnek egyéb tájékai, szintén így a főnek hátulso része - is négy formálag állhat - elé a szülésbe : mert a főnek teteje a szemérem - tsontok, és nyaka - tsigája a kereszt - tsont, vagy nyaka - tsigája a szemérem - tsontok, és fejének teteje a kereszt - tsont, avagy valamelyik tsipő - tsont - felé lehet fordulva.

Minél keményebben áll a főnek teteje valamelyik tsontra ; annál kevésbé születethetik a gyermek ezen állásában a természetnek rendje szerént. A' mikor a gyermek fejének hátulso részével áll - bé születésébe, következő jelekből lehet megismérni : 1) A' Bába igen fenn egy kerek és kemény részt tapasztal, a mellyen semmit - sem vehet észre, nem úgy mint a főnek egyéb tájékain : mert p. o. ha ábrázatja áll elé, a gyermeknek orrát, száját és szemeit, ha a főnek valamelyik oldala, fülét, és ha a főnek teteje, lágy - agyát érzi akkor. 2) Meg - találja a nyaka - tsigáját, mellyet ennek hegyes tsontjairól könnyen

Q 4 meg-

*) Lásd a XII. Tábl.

248 III. K. II. R. IV. SZAK.

meg - lehet esmérni, s ugyan nyaka tsigájáról lehet azt - is tudni, miképpen áll a főnek hátulról része? Mert a medentzének a mellyik tájéka - felé találja a nyaka - tsigáját, azon oldalán vagyon a gyermek teste lábaival együtt - is. Ezen állásban ritkán megyen által a gyermek feje; hanem csak akkor, a mikor fejének teteje elől vagy hátul áll valamelyik tsontra, s a feje kifiny, a medentze tágas, és a szülőnek tartós erős fájdalmai vagynak.

A helyre - hozásról itt még gondolkodni - sem kell: mert ezt szerentfélen soha - sem lehet véghez vinni. Többire megakad a feje a melyjére nyomultt állával együtt ezen állásban, ha a fordítás által nem segítünk, s ezt is nehezen vihetjük véghez a gyermeknek illye - állásban: mivel lábai a méhnek fenekében vagynak, s melyje - is hasonlóképpen inkább fel - felé vagyon fordulva.

A mikor a nyaka - tsigája egyik, fejének teteje pedig a másik tsipő - tsonton áll: a feje ugyan, mellynek hosszabb része a tsipő - tsonatok közé, és vak szemei, mint a főnek leg - keskenyebb része a kereszt - tsontnak tsúpjá, és a szemérem tsontoknak kaptsjaik közé alá jöhet a bé - mentelen:

A' FÖN. HÁT. R - V. SZÜL. 249

telen : de tovább nem , hanem csak a medentzének üregébe ; itten meg-akad : mivel vállai elől és hátul a szemérem-tsonktól és a kereft-tsontnak tsúpjától megakadályoztattnak.

Annakokáért mindjárt a fordításhoz kell fogni illyeténképpen : emelje a fejét azon tsipő-tsontnak szárnyára, a melly felé nyaka-tsigája és háta áll, s illyeténformálag lábai a méhnek fenekéből a másik tsipő-tsontnál alá jönnek. Ha pedig a fejét a méhnek erős egybe fugorodása miatt nem lehetne már oda emelni ; emelje azon tsipő-tsontra, a melly felé áll a fejének teje : ezután a kereft-tsontnál a melyje oldala mellett, nyúljon-fel kezével, és egyik lábát a másik után húzza lassan alá. Ha pedig a szorosság miatt olyan fel nem nyúlhatna kezével : azt jóvaljuk, hogy hátul a kereft-tson- felett lévő karját húzza alá, hogy a melyje lábaival együtt fellyelről alá és hátra-felé essék : ezután kezének tenyeres részével a le-huzott karjáról a melyjére, és innét lábaihoz nyúl, s ki-húzza az urokkal a gyermeket.

Ha pedig a feje ezen hátulsó részével való állásában már egészszen alá jött volna a medentzének üregébe, s a szülőnek nagy

250 III. K. II. R. IV. SZAK.

fájdalmára és erőlködő nyögéseire - is, által nem mehetne, a mint könnyen meg-lehet hinni: tehát előre vagy a szemérem-tson-tonknál, vagy a kereszt-tsontnak tsúpjánál álló vállat annyira kell félre nyomitani, a menyire lehet; ezután a gyermek' homloka-felett kezével bé-nyúlván fejének tetejét a tsontról taszítva-alá, s várja a szü-léft. Ha pedig ereje és fájdalmai a szülő-nek nem vólnának: két újjával a gyermek szájába nyúlván húzza-ki lassan a fejét, melly alatt a szülő nyomja és nyögjön szün-telen.

Ha fejének hátulso része úgy áll elé, hogy a teteje elől a szemérem-tson-tonkon, nyaka-tsigája pedig hátul a kereszt-tson-tonak tsúpján áll: emelje a fejét valamellyik-tsipő-tsontra, és a leg-közelebb meg-mon-dott mód szerént igyekezzék azon, hogy lábait alá, és a gyermeket egészfzen ki húz-hassa.

A' főnek hátulso részével, sőt a ter-mészetnek rendje ellen-való minden szüle-tések között a gyermek' roszsz állása miatt tagadhatatlanképpen az a leg-nehezebb, a mikor a főnek hátulso része úgy áll a méh-nek szájába, hogy a főnek teteje hátul a kereszt-tsontnak tsúpján, nyaka tsigája pe-
dig

A' FÖN HÁT, R - V - SZUL. 251

dig elől a szemérem - tsontoknak; szélyjein áll, s e felett a szülőnek félen - álló s elől a szemérem - tsontokon alá - függő hafa vagyon, mellybe a méhnek feneké a gyermek' testével együtt alá rokkant: mert lehetetlen, hogy elől a szemérem - tsontokfelett kézzel lábaihoz leheffen nyúlni. De ezen nehéz forditást a meg - könnyebbitheti még - valamenyire, hogy a méh nem sügorodhatik olly szaparán és erőssen egybe: mivel a viz nem folyhat mind - ki. Ekkor a szülőt fektesse'd az ágyon illendöképpen kereftül a jobb oldalára, bal lábát valaki emelje - fel, ezután hátul - felől jobb kezével a szemérmén bé - nyúlván, taszts'd visszafra szépen a fejét, nyúlj a melyjéről és háfáról a lábaihoz, mellyeket illyformálag könnyebben meg - lehet találni, és a kimenetelen ki - húzni.

Ha pedig ezen hátulsó részével - való állásában a feje a medentzének üregében meg - akadna; azon kell igyekezni, hogy kezével a fejének tetejét lassan - lassan a kimenetelen alá, és a szájába tett két újjával végezetre, a fejét ki - húzhassa.

ÖTÖDIK SZAKASZ.

A' MIKOR A' GYERMEK, KÖLDÖK-
KÖTELEVEL ÁLL-BÉ SZÜLE-
TÉSÉBE.

XIII. T Á B L A.

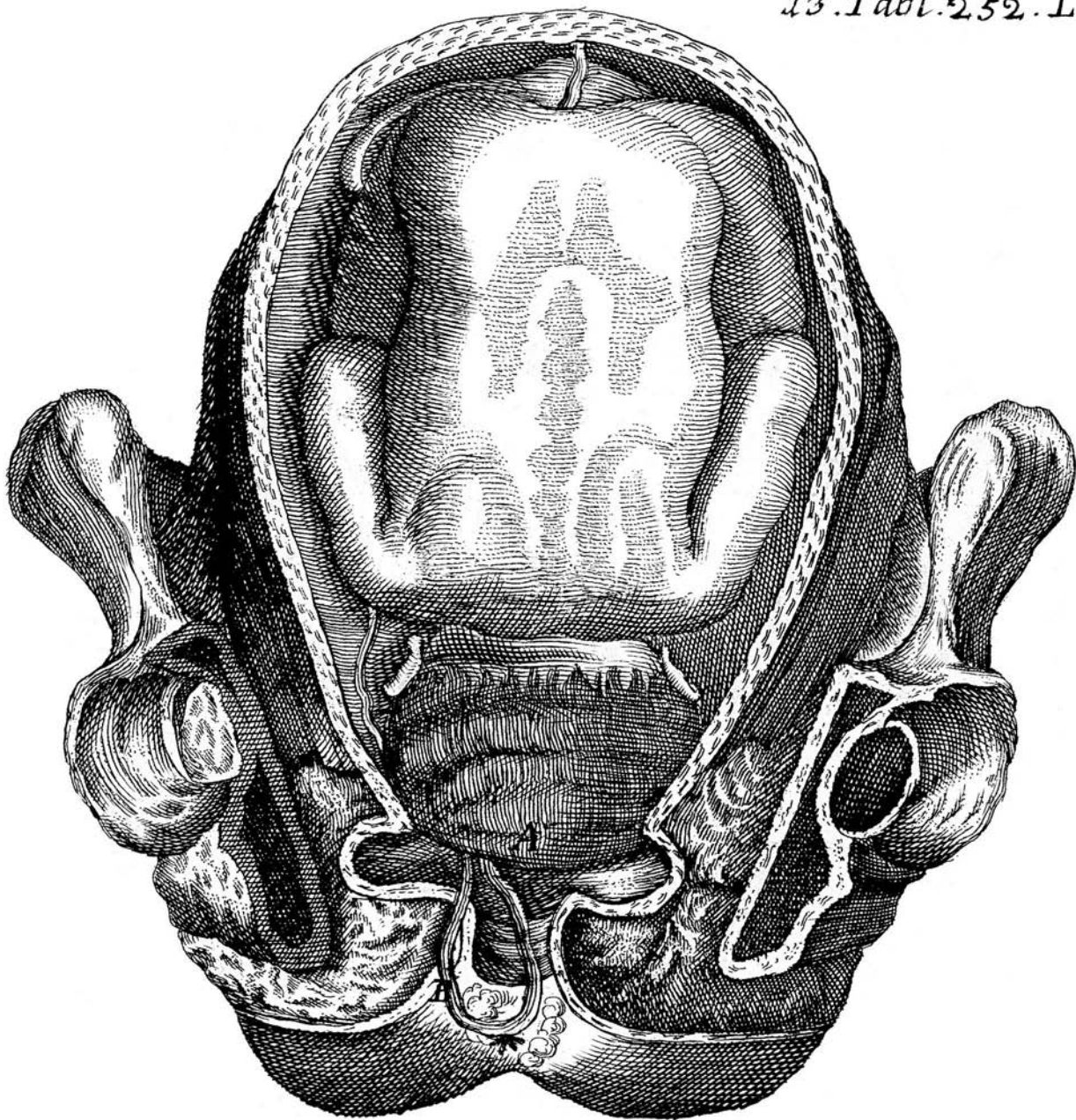
- A. A' gyermek' fejének teteje, melly a természetnek rendje-szerént áll-bé a szülésbe.
- B. Jobb kéz-felől a gyermek' feje mellett alá-esett és a szemérmén ki-függő köldök-kötél.

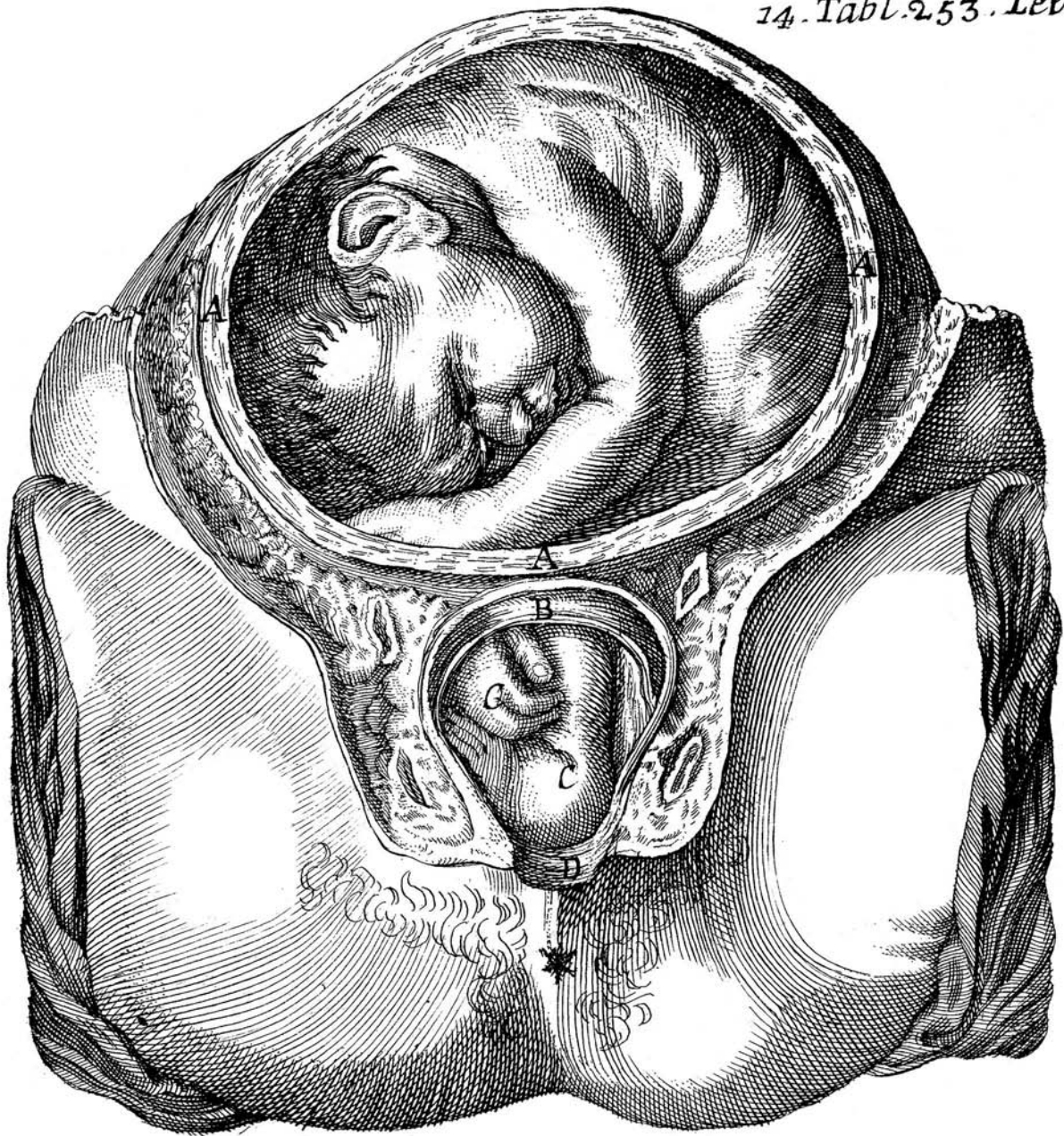
Ekkor igyekezzél előre azon, hogy a köldök-kötelet vízszra és a jobb tsipő-tsont mellett fel-vihessed : nyúlj ezután a fejéhez és emel'd a bal-tsipő-tsontra, s tedd melyjéről a háfára s onnét lábaira a kezedet, hogy húzhassad-ki.

XIV. T Á B L A.

- A. A. A. A' gyermek körül fogorodott Méh.

B.

A² KÖLD. ELÉ ESÉSÉR. 253

B. A² méhnek meg-nyúltszájja, *addéig*

C. C. Mellybe egy kéz és egy láb állott-
 ele-*lis* elé.

D. A² Méh² hüvelyjének hátulfo és kül-
 fo része.

A² mesterfészes szülés ebben az esetben igen könnyű; csak fogd-meg a lábát és húzd ki alább a szemérmén: mert a gyermek² keze magától visszfa megyen, a mi helyt a lábát húzod. Nyúlj ezután a kihúzott lábnak belső szinén a másik lábnak utánna; hogy megtalálván mind a kettőt ki húzhassad lassan a szemérmén. Far-tsi-ka a bal tsipő-tsonnál alá, és feje a jobbnál a méhnek feneké-felé fel-nyomul.

MAGYARAZAT.

A² köldök-kötél a gyermeknek akár mellyik részével is elé állhat a méhnek szájába. Ennek a méh² szájába való elé esését igen könnyen lehet meg-ismerni, ha egy kitlány, lágy, pulsus módjára dobogó részt érzünk a viz-hártyában: ha pedig é már fel-pattant volna; fokkal vilá-

*) Lásd a XIII. és XIV. Tábl.

gosabban lehet érzeni. A' Bába ekkor mindjárt szorgalmasan azt keresse ki, hogy a gyermeknek miféle része áll-ele a köldök-kötéssel? Ha fejt a méhnek szájától tavull lenni erzi: többire a természetnek rendje ellen-való születés következik. Ekkor mindenkor a fordításhoz kell fogni; nem azért hogy a köldök-kötél esett elé, hanem hogy a gyermek roszszul áll. Gyakorta pedig a köldök-kötél, a többire jól, néha valamenyire félen álló feje mellett vagy előtte-is jó ki a méh száján. Egy néhány óra múlva ugyan a szülés jól, és a természetnek rendje szerent véghez menne; de a gyermek halva születettnek, ha kézzel nem fegiti a Bába: mivel a köldök-kötél a fejtől a medentzének tsontjaihoz nyomattatván, a vérnek az Anya és a gyermek között meg kívántató költönözö keringése fel-akad. Ha a gyermek feje kitfny, a medentze pedig tágas, a ketté hajolva elé esett köldök-kötél mind két részével a kereszt-tsontnak tsúpjá mellett lévő valamellyik szegelerébe esik elé, melly szegeleret a fő soha sem tölt-ki, és nem nyomhatja olly veszedelmesen a köldök-kötelet, ha a szülőnek

A' KÖLD. ELÉ ESÉSÉR. 255

elégféges ereje és tartós fájdalmi vagynak, s illendőképpen erőlködik, s nyög fájdalmaiban : elevenen ; de még is nyomórtul születtethetik a gyermek világra. De mivel tudni nem lehet, mellyik szegületben legyen a köldök-kötél, és a szülés olly hamar véghez meheté mint gondolja? tehát azt jóvalljuk, hogy az illyetén születést segidőleg nélkül a természetre hagyni nem kell.

A' köldök-kötél két formálag eshetik-elé, t. i. a fő mellett és a fő előtt. A' mikor a köldök-kötél a fő mellett esik-elé ; a viz-hártyában ezt érzeni nem lehet, hanem a viz-hártyának csak fel-pattanása után, s többire a bé-menetelnek azon üres helyjében ; mellyet a féten-álló fő ki-nem tölt. Talán a vizek okozhatják a köldök-kötélnek a bé-menetelbe való alá-nyomattatását, ha fokak lévén t. i. a vizek, felette hirtelen gördülnek egyszerre-ki a méhből. Az illyetén esetben a Bába a köldök-kötelet a hol élé eset, azon helyen a bé-menetelen-által igyekezze újjaival a gyermek? feje felébe helyheztetni. Hogy pedig ísmétlen vizfízá-való esést el-távoztathassa ; fektesse a szülőt azon oldalára, a melly-felé a feje féten-áll, avagy ezt hozzá helyre kezével, hogy a helyre-hozott

zott fő a medentzét telje-ki, és ez által a köldök vizsgálta tartoztattaffék. Ha pedig ifmét alá esnek, avagy a Bába a gyermek feje felébe egyszer- sem helyheztetthette volna elégségesképpen vizsgálta; tehát minden haladék nélkül meg kellene fordítani a gyermeket. Némelly Bábák arról még nem is gondolkodnak, hogy a köldök-kötélét vizsgálta tegyék, s azt gondolják, hogy hátra marad magától, ha a feje a medentzének üregébe és a ki-menetelhez alá jő. Mások pedig egy vagy két ujjaikkal addig tartják vizsgálta, a mig a főnek alá jövetéle után, tovább nem érzik, s így várják minden gond és szorgalmatosság nélkül a születést. De azonban meg-nyomattatik a köldök-kötél, s által menvén a főnek fele a szemérmén, a köldök-kötél-is é mellett egész feketén alá jő, s a gyermek halva születetik.

A mikor a köldök-kötél a fő elibe esik elé; előre már érzeni lehet a viz-hártyában, s ezt fel pattanyán, a méh-hüvelyjébe alá esik; gyakran pedig a szemérmén is ki-zóttyan. Hogy a köldök-kötél a fő előtt áll-bé a születésbe, okai következendők lehetnek, ha t. i. é lfelette

A' KÖLD. ELÉ ESÉSÉR. 257

hozfszu, á medentze tágas, avagy á gyermek' feje kitsiny; álljon ez ámbár egyenest vagy félen.

A' melly köldök-kötél illyeténformálag esett elé, ezt soha-sem lehet egészen és úgy visszra helyheztetni, hogy ismét visszra és alá ne essék. Annakokáért á Bába előre á köldök-kötelet kerefteljemeg, annakutánna erőssen nem nyomván kezével tegye visszra á méh' hüvelyjébe, és fogjon á fordításhoz. Ha pedig á feje á köldök-kötéllal együtt alá-jött volna már á medentzének üregébe; nints egyéb út és mód á gyermeknek meg-tartására nézve, hanem két újjával nyúljon á szájába, s húzza-ki á fejét á szemérmén á szülőnek nagy erőlködő nyögése alatt.

Leg-nehezebbek közönségesen á fővel-való születések mindenek között: mert á természetnek rendje ellen elé-álló főnek állását mind meg-tudni, mind az é miatt meg-kivántató fordítást véghez vinni, igen nehéz. Valóságos dolog ugyan, hogy á fő mindenik rendeletlen állásában általmehet, és á szülés, ha késén, még-is szerentfélen véghez mehet: de ekkor á főnek igen kitsinynek, á medentzének pedig igen tágasnak kell lenni; á mire igen fok Bábák

még nem - is vigyáznak ; hanem , mivel egyszer s mászszor véghez ment , a szülést csak a természetre hagyják , s ez által a szülőt gyermekével együtt istentelen módra az életnek leg nagyobb veszedelmébe taszítják.

Az urokkal - való fordítás - is nem csak igen szörnyű nehéz , mivel nehezen lehet csak egyik lábat - is meg - találni , s alig - is lehet az urkot reá vetni ; hanem veszedelmes - is : mert vízszá taszítván a főt , hüvelyjétől a méh le szakadhat . Ha a természetnek rendje ellen bé - lépett fő már a medentzének üregébe alá jött volna , és itten mozdulhatatlanul meg - is volna szorulva , ha kivált még é felett a vállak a kereszt - tsontnak tsúpján , és a szeméremtsontoknak kaptsjain állanak ; annál szerentéletlenebb még a születés : mert a fordításhoz ekkor fogni , késő , s a Bábának se nem szabad , sem ahoz értelmé nintsen , hogy a főt szerfzámokkal húzhassa - ki .

Az illyetén nehéz és veszedelmes esetben Bába - Mesterre nem találhatván , a Bába a gyermek' fejének állása szerént előre vállait a szemérem - tsontokról , avagy a kereszt - tsontokról mozdítsa - el , és hozza a főnek tetejét kezével a ki - menetelre ; ezután

A' KÖLD. ELÉ ESÉSÉR. 259

tán két újjával szájába nyúlván, húzza-ki fejét a' szemérmén. De még-is szörnyű bajos a' főnek illetén móddal-való ki húzattatása, s' gyakorta éppen lehetetlen-is, kivált ha a' méh' hüvelyje szorossan reá szorul. A' mikor pedig a' meg-hóltt gyermeknek feje a' rothadástól egybe omlik, s' e miatt meg-lágyul; fokkal hamarább és könnyebben lehet ezen fogás által a' tzélt el-érni.

Arra pedig kiváltképpen-való módon intjük a' Bábákat, hogy: *Előben*, a' legnagyobb kételenségen-kivüül újjaikkal a' gyermek' szájába ne nyúljanak: mivel könnyen el-szakaszthatják, kivált ha az ellenállás nagy. *Másadszor*: a' mikor szükfégnek lenni itélik, és lehetséges, húzzák igen lassan, s' két újjaiknak hegyét soha-se dugják inyéig: mivel az inynek tsontjai a' felső állal néha meg vagynak hasadva: vagy ha egybe-is nőttenek volna; még-is igen könnyen által lehet rontani a' horgadott újjaknak hegyeivel. Két újjakkal kell azért, tsak kevéllég horgadva, a' felső állhoz nyúlván lassan ki-húzni.

Még-is tsak fokkal tanátsofabb volna az illetén születéseket értelmes Bába Mesterre hagyni; mintsem a' gyakor, s' még-

is szerentlétlen probák - által még életben lehetõ gyermeket meg - ferteni, avagy meg - is ölni, a szülõnek köz - húst el - szakasztani, s még - is semmi hasznot - sem tenni. De mivel illyetén Mestereket csak a leg kevesebb fő Városokban lehet találni: kételességnek határa nem lévén, ezen meg - irtt fogást jóvalljuk, ha csak véghez lehet vinni.

HATODIK SZAKASZ.

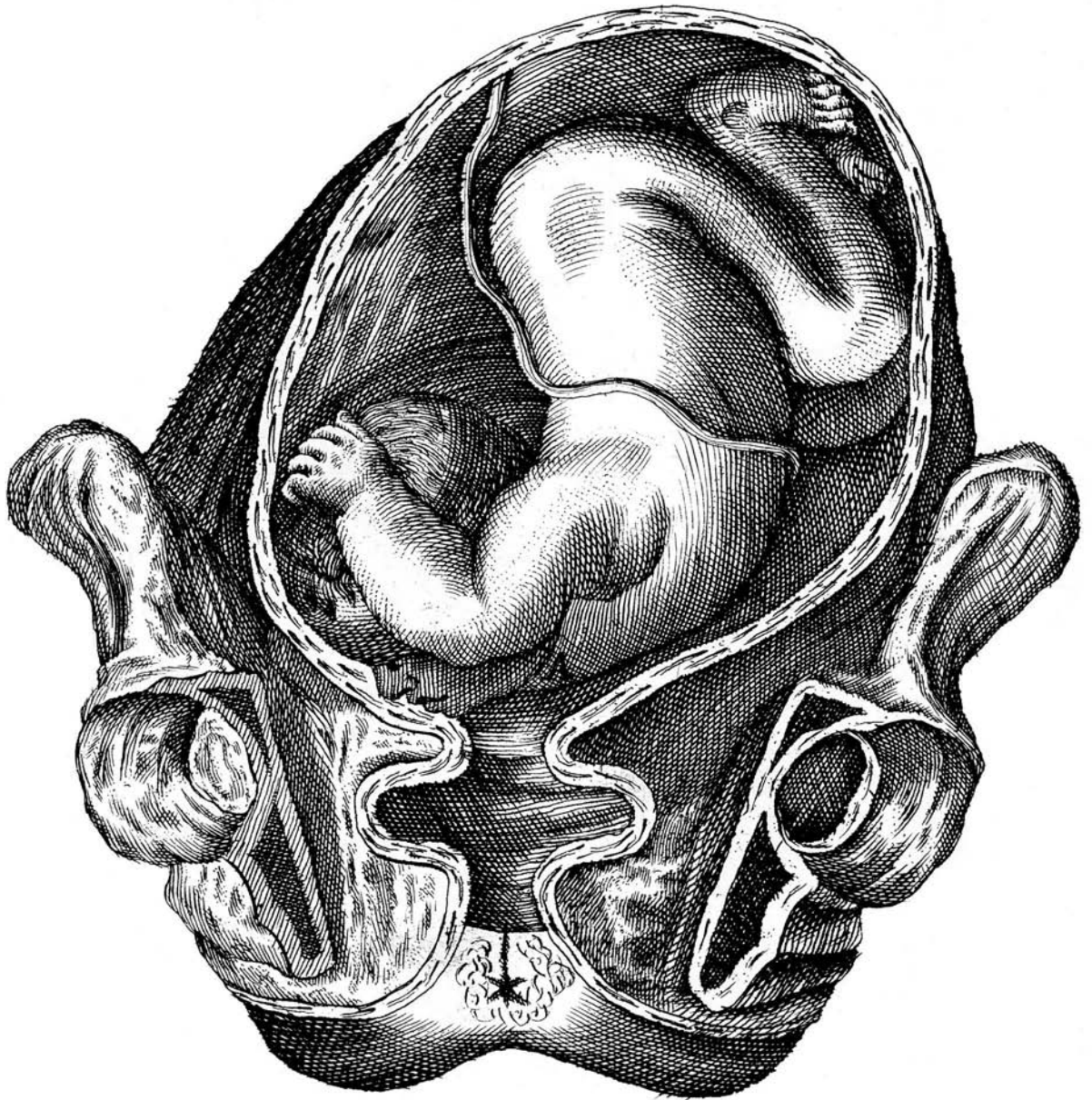
A' NYAK - ÉS TOROK - SZÜLETÉSÉRŐL.

XV. T Á B L A.

A. A' nyaknak eleje, avagy a torok, melly a méh' szájába áll. Ekkor bal keziddel nyúlj a gyermek' melyjéhez, (mert ha a torkához nyúlnál meg - fojthatnád) emel'd azt a jobbik' tsipősontra, hogy ez által fekügyék kerefztül a gyermek'; ezután ugyan azon keziddel nyúlj háfáról a lábaihoz, és huzz'd alá lassan a méh' hüvelyjébe s végezetre ki, a fzemérmen.

MAGYA-

25. Tábla 260. Lev.

A' NYAK ÉS TOROK. SZÜL. 261

MAGYARÁZAT.

*) A' nyaknak négy tájéka vagynak, u. m. az elől-való, melly a torok ; a két oldala, és hátul a nyak' tsigának tájéka : melly négy nyak-tájéka közül mindenik négy formálag állhat a méh' szájába.

A' nyaknak egyik vagy másik tájékát könnyen meg-lehet efmérni, ha a szomszéd részeket keressük.

Mind ezen születéseket, a mikor t. i. a nyaknak valamelyik tájéka állot-elé, egyébképpen véghez nem lehet vinni, hanem a fordítás által. A' torok' téjékának elé-állását, a gyermeknek alsó álláról, és melyjéről lehet meg-efmérni ; a hol pedig melyjét találjuk, nintsenek megszűze onnét lábai-is.

A' mikor a nyaknak elől-való tájéka, a torok, úgy áll elé, hogy melyje az egyik, álla pedig a másik tsipő-tsontra-felé áll : a Bába a gyermeket ne torkánál, mivel meg-fojthatná, hanem melyjénél ragdja-meg, s emelje azon tsipő-tsontra, a melly felé feje áll, s ezután melyjéről és hájáról keressé lábait.

R 3

Ha

*) Lásf'd a XV. Tábl.

262 III. K. II. R. VI. SZAK.

Ha a gyermek' feje a szemérem-tson-
tok, melyje pedig és egész teste hátul a ke-
refzt-tson-t-felett volna : ekkor-is a Bába
a melyjét ragadja-meg, s előre az illendő
tsipő-tsontra emelvén, fordítsa-meg a meg-
mondattott mód szerént. De ha a feje a ke-
refzt-tsontnak tsúpjá felett, s teste a sze-
mérem-tsonatok felett, a szülőnek hafában
állana : fektesse a szülőt oldalfélt, és a
meg-irtt mód szerént vigye-véghez a for-
ditáft.

A' nyaknak oldal tájékait a gyermek-
nek vállairól és füleiről lehet meg-esmér-
ni. Tudnia kell azt-is a Bábának, hogy
a gyermeknek melyje és háta mely-
felé vagyon fordulva ? A' nyaknak hegyes tsi-
gáiról a hátat meg-lehet esmérni ; ennek
ellenébe a mely vagyon. Ha vállát az egyik,
fülét pedig a másik tsipő-tson-t felé érzi ;
ragadja-meg a vállát, s emelje azon tsipő-
tsont-felé, a melyen a feje fekszik. Illye-
ténformálag kereftül fektetvén már a gyer-
meket, elől vagy hátul lehető melyjéről
nyúljon a lábaihoz.

Ha a nyaknak valamelyik oldal-tájé-
ka úgy állana-elé, hogy feje vagy álla
elé vagy hátra-felé volna : tehát mozdit-
sa a vállát előre oldalfélt, annak-utánna a
tsipő-

A' NYAK ÉS TOROK. SZÜL. 263.

tsipő - tsont - felé, és' úgy nyúljon már lábai után: de arra mindenkor vigyázzon, hogy a gyermek' melyje a szülőnek hátafelé eslék. Igen szükfégés azért előre a fordítás előtt jól meg - gondolni, mikeppen leheffen ezt véghez vinni? Ha lábai a szülőnek háfában a szemérem - tsontok felett állanak, el - ne felejtse a Bába, hogy a szülőt óldaltag fekteffe.

A' nyak' tsigának tájékát meg - lehet esmérni ennek hegyes tsigáiról; mellynek szomszéd - részei a főnek hátulsó és a hátnak felső tagjai a vállnak lapotzkáival együtt. A' nyak' tsigájának - is négy féle állása lehet. A' Bába tsak keresse a fejét, s mindjárt által láthatja, hogy teste a szülőnek ellenben által - való oldalában fekszik, lábai pedig, a mint minden nyak - állásokban szokot lenni, a méhnek feneke - felé vagnak helyheztettve. Ha nyaka - tsigája áll - elé; szintén ollyformálag kell meg - fordítani, mint a főnek hátulsó részével - való születésről szözlottunk; s nem szükfég itten a hátához nyúlni; hanem tsak nyaka - tsigájához: mivel ezt olly könnyen meg - férteni nem lehet, mint az egyébb tájékokat. Néha, kivált ha a viz hártjának pattanása után mindjárt a fordításhoz fog; még tsak

264 III. K. II. R. VII. SZAK.

könnyen megyen véghez a fordítás, ha a gyermeket, egyik vállánál meg-fogván, alá húzza ezt, és ez által a gyermek' testét úgy fordítja-meg, hogy háta fellyebb megyen; s így kezével lábait könnyen érhetné el.

Minél hamarább nyúl a Bába az illyetén nyak-születésekben a fordításhoz; annál könnyebben viheti véghez: ha pedig valami hiba vagy nyavalya miatt ehez kéfélen kétetlenitertnék fogni; a meg-mondott okok miatt a szülést urok nélkül végére vinni soha-fem lehet.

HETEDIK SZAKASZ.

A' VÁLL-SZÜLETÉSRŐL.

XVI. T Á B L A.

A. A' méhnek szájába jobb vállával eléálló gyermek.

Itten a fordítás valamenyire nehezebb; mivel a gyermeknek melyje és hafa az Anyjának hafa-felé vagyon fordulva, s lábait-is a szülőnek hafa-felé kell alá-húzni. Fektesse'd azért a szülőt hátával magoflan,

16. Tábl. 264. Lev.

A' VÁLL. SZÜLET. 265

goffan, bal kezeddal fog'd meg a' gyermek' vállát, és emeld a' jobb tsipő-tsontra: ezután ugyan azon kezeddal elöl felől, melyjéről és hafáról nyúlj lábaihoz és húzz'd ki.

MAGYARAZAT.

*) A' mikor a' gyermek valamellyik vállával áll elé a' méh' szájába; egy kitsfny kerek és kemény részt érzünk. De hogy ezt a' Bábák nem tsak bizonyosabban esmérhették meg, hanem meg-is tudhaffák, mi módon áll elé bár jobb, bár bal válla: tehát keressék a' szomszéd részeket ki, u. m. a' nyakát, a' karjának melyje és háta-felől való hafadékját a' test között, a' vállnak lapotzkáját, s a' melynek valamellyik részét. Fordítás által kell tagadhatatlanképpen az illy gyermeket ki-húzni, melly vállával így áll elé. Mivel pedig a' vállak a' gyermeknek óldal részei: el nem kell felejteni annak ki keresését, melly felé vagyon melyje vagy háta fordulva?

Ha annakokáért válla úgy áll elé, hogy feje egyik, teste pedig a' másik tsipő-tsontra felé fekszik, s melyje hátra a

R 5

ke-

*) Lásd a' XVI. Tábl.

266 III. K. II. R. VII. SZAK.

kereft tsonit felé vagon fordulva ; tehát à Bába egész kezével fogja meg à vállát, s emelje azon tsipő tsontra, à mellyen fekszik à feje. Ha pedig melyje elől à szemérem tsonitok felé vólna fordulva ; emelje szintén feje felé à vállát, meg jegyezvén egyfzeršmind, hogy fel és óldalfélt emelvén, à testet egybe hátra felé és mint egy fordítfa meg, hogy melyje jöjjön alá à méh' szája felé : mivel egyébbképpen nehezen lehetne nyúlni, à lábához ezeknek le húzattatáfok végett. Ha feje elé, s teste hátra felé állana ; emelje à vállát azon tsipő tsontra, melly felé melyje vagon fordulva, hogy ez effék hátrafelé : mivel ottan könnyebben lehet lábait fenn elérni. De ha lábait elé, feje pedig hátra felé à kereft taontnak tsúpjá felett állának : fektesse à szülőt azon óldalára, melly felé à gyermek' háta vagon fordulva, emelje ezután à vállát addig visszra ; à meddig emelheti, s keresse à lábait ; mellyeket à szülőnek óldalfélt álló háfában illyeténformálag könnyen meg fog találni.

A' váll-születések, kivált ha à gyermek' feje valamellyik tsipő-tsonitron fekszik, szintén olly bajosak és nehezek lehetnek, mint à másak, ha addig várakozik à Bába
à mig

A

17. Tabl. 267. Lev.

A' KAR. SZÜLET. 267

á míg á vállak á bé - menetelbe bé - szorultanak, és karja, mint gyakorta meg - történt, á méhnek küvelyjébe alá - is esett. Ha annakokáért á méhnek egybe fugorodása miatt á vállát többé vizsgálva nem nyomíthatná már : sokkal jobb volna, hogy mindig á melyjéhez nyúlván, lábait keresse meg, és á fordítást az urokkal vigye véghez.

NYÓLTZADIK SZAKASZ.

A' KAR - SZÜLETÉSRŐL.

XVII. T Á B L A.

- A. A. A. A' gyermek körül szorosan egybe fugorodott méh.
 B. A' gyermeknek á szemérmén könyökéig ki - függő karja.
 C. A' méh' szájába elé állott válla.

Ez igen nehéz kar - születés. A' szorosan egybe fugorodott méh miatt, teljesen lehetetlen, hogy á gyermeket honya alatt meg - fogván, vizsgálva lehetne emelned: mert minden haszon nélkül csak el veszted minden

den erődöt, s a nagy erőszakétel által a méhet hüvelyjétől le-fzakaszthatod. Az illetén esetben bal kezeddal a méh' hüvelyjének hátulsi részén a gyermek' ki függő karjának belső széléje mellett (mellyet hagyj úgy el, a mint áll) nyúlj gyengén, lassan, és mintegy fúrva a méh' száján által fel a méhbe a gyermek' melyjéig, innét lábaihoz, s húzd valamellyiket a méh' szájába jól alá, avagy ha lehetséges a méh' hüvelyjébe - is, urkold meg, és bal kezeddal a gyermeket honya alatt emeld fel a jobb tsípő tsont felé, azonban egyszerűsmindjobb kezeddal az urkoltt lábát meg húzván, ez által far-tsikát a bé-menetelbe húzd alá.

MAGYARAZAT.

*) Igen gyakran tapasztalják a Bábák és Bába-Mesterek a gyermeknek karjával való születését; melly a természetnek rendje ellen-való születések között leg-gyakrabb. Az idejenkoránt-való fordítás által könnyen és szerentésen megyen véghez;
de

*) Lásd a XVII. Tábl.

de felette meg - is terhenedik , ha a fordításra - való alkalmas idő el - múlattatik.

Azt pedig meg - lehet könnyen elmérni , hogy a gyermek karjával és nem lábával áll - bé a születésbe , ha a Bába kezén lévő ujjait , mellyek hosszabbak mint a lábán , tapasztalja , farkat pedig foholt sem érez. De sokkal fontosabb még a gyermek' testének egész állását ki - keressni és meg - tudni. Az elé esett karnak a méh' hüvelyjében találkozó keze elégféges jélt nekünk nem ad , hogy a gyermeknek állása jó legyen , ha a Bába kezével tovább bé nem nyúl , és a testnek állását így ki nem kereli.

A' gyermeknek elé esett karját a Bába hagyja a méh' hüvelyjében , nyúljon markával a gyermek' karjának belső szélyje mellett a melyjéig , és ezt visszafordítván , fel a lábaig : alá húzván lábait , ha a gyermek fejével együtt fel felé fordul ; az elé esett karja is többire a méhbe visszafordítván magától ; avagy ha a méh' hüvelyjébe is maradna , nem leszen szükféges , hogy csak azután szabadítsa ki a fő mellett. De el ne felejtse a Bába , hogy a szülőt azon oldalára fektesse , a mely felé a gyermek'

hátát

270 III. K. II. R. VIII. SZAK.

háta vagon fordulva, ha lábai elől a szülőknek háfában fekünnének.

Illyeténformálag gyakorta könnyen véghez megyen a fordítás; ámbár előre csak egyik lábát húzza alá a méh' hüvelyjébe, s annakutánna vízsi után a málikat. De ha a gyermek' karja a válláig jött volna alá a méh' száján; meg nem fordíthatja a gyermeket egyik lábának alá húzásával: annakokáért azt jóvallják némellyek, hogy melyjét előre egy keveffég tasztisa vízszta. De é nem mindenkor szükfészes: keressék csak a Bába mind két lábait, húzza egyszeršmind, és így far - tsika háta gerintzének természeti hajláfa által a medentzének bemenetelén csak hamar alá jö, és a gyermek tökélltetesen meg - fordul.

De a mikor a gyermek' melyjének és lapotzkájának valamellyik része vállával együtt a méh' szájába alá nyomult, és karja a szemérmén részszerént ki jött; fokkal bajofabban, s a gyermek' részéről többire szerentfétlenül megyen véghez a fordítás.

Az illyen el veszteglett gyakor' karfzületéseknek okai következendök mindenkor: vagy a Bábák húzzák a karját olly mészze alá, azt reménylvén, hogy a gyermeket

A' KAR. SZÜLET. 271

meket illyeténformálag ki - vehetik, a' mi még is lehetetlen dolog ; vagy pedig máfók gyakor próbákkal vízfza akarják tafzítani : az alatt pedig el - folynak a' vizek, a' méh egybe fugorodik mind inkább, s' a' gyermek karja a' fzemérmen még annál inkább ki - nyomul. A' mikor már azt tapasztalják, hogy ki függ a' fzemérmen ; annál nagyobb erőszakkal hajtogatják s' tafzígálják a' méh' hüvelyjébe, és így el - török.

Ekkor már lehetetlen dolog a' melyjét vízfza emeliteni, annál kevésbbé lábait alá húzhatni, ha az urokhoz nem folyamodik a' Bába : s' ezt is igen nshezen lehet lábára urkolni ; mivel a' vizek mind el folynak, a' méh egybe fugorodot, s' az alá nyomultt válla mellyjének valamellyik részével meg dagadot, melly miatt a' méh' száján bé - nem nyúlhat könnyen. Ha pedig a' hely olly szoros vólna, hogy kezével a' méh' száján alig, lábaihoz pedig éppen nem nyúlhatna fel : igyekezzék azon, hogy a' méh' szájától nem megszize álló máfik karját a' melyjén huzhassa lassan alá, hogy a' bé - szorultt és meg - dagadott válla mellyjének és lapotzkájának egyik részével a' méhbe vízfza huzalkodjék, és ez által több tágasságra kaphasson, hogy kezével a' méh' száján

272 III. K. II. R. VIII. SZAK:

száján a méhbe nyulhasson a gyermek' lábáig, az urkot lábára urkolhassa, és illendő módon meg - fordithassa a gyermeket. Ha az illetén esetben a gyermek melyje, háfa, és lábai a szülőnek háfa-felé vagnak fordulva ; lábait annál nehezebben húzhatja alá, ha a szülőt derekával magoslan nem fekteti.

Ha a szemérmes ki - függő nagyon meg dagadott karja fél melyjével együtt, olly keményen szorult volna be a méh' szájába, hogy minden igyekezet mellett kézt sem a méh' száján által, annál kevésbé a méhbe nem dughatná : nints ekkor egyéb út és mód, hanem addig várni, a mig a gyermek megholt, és a kezdődő rothadás által a megdagadott melyje, válla és karja, egybe esnek, s meg - lágyulnak ; mellykor kezével fokkal könnyebben nyúlhat a méhbe a másik karjához, avagy ezt előre még alá sem húzván, valamellyik lábához mellyre az urkot reá vetheti. Világosan ki - tettszik innét amá ritka szükségtelenség, a gyermek' karját kegyetlenül ki - fatfarni ; hanem ha minden próbák haszontalanok volnának, s a szülő a hosszúság várakozás miatt életének veszedelmében fetrengene. De ekkor a kívántatik szükségesképpen
meg,

A' KAR. SZÜLET.

273

meg, hogy a gyermek' halála iránt bizonyos leheffen, neis fatsarja felette hirtelen és meg-gondolatlanul ki a karját, melly által irtozatosképpen ölné meg. A' gyermek' halálát bizonyosnak éppen nem jelenti a szemérmén ki függő karjának dagadása és kék-fekete szine: de a mikor a rothadásnak jelei láttattnak, u. m. ha a bé szorultt melyjének és vállának dagadása meglágyul, puhul, karja megrántzofodik, egybe esik, felső bőrötskéje le koppad, halál szagja vagyon, és bűdös genyertfég foly ki a szemérmén: a halálról kételkedni tovább nem lehet.

Meglehet már karjának felső részét a vállánál ragadni, s addig fatsarni, a míg a mellette lévő bőr ketté szakadot; ezután mutató újjával a nyilatkozáson bé nyúl, s azon igyekezik, hogy a válla körül lévő húst elszakaszthassa, s vállának tsontját lapotzkájával együtt, ha lehetséges, el bontthassa, s végezetre szüntelen fatsarván, karját az izról leszakaszthassa. Kifatsartattván illyformálag a karja, annál inkább egybe esik a melyje; melly által helyet kap a Bába, hogy kezével a méh' száján a méhbe nyúlhat, a lábát megkeresheti, megurkolhatja,

274 III. K. II. R. IX. SZAK.

hatja, és az illendő mód szerént megfordíthatja.

KILENTZEDIK SZAKASZ.

AZ OLDAL-SZÜLETÉSRŐL.

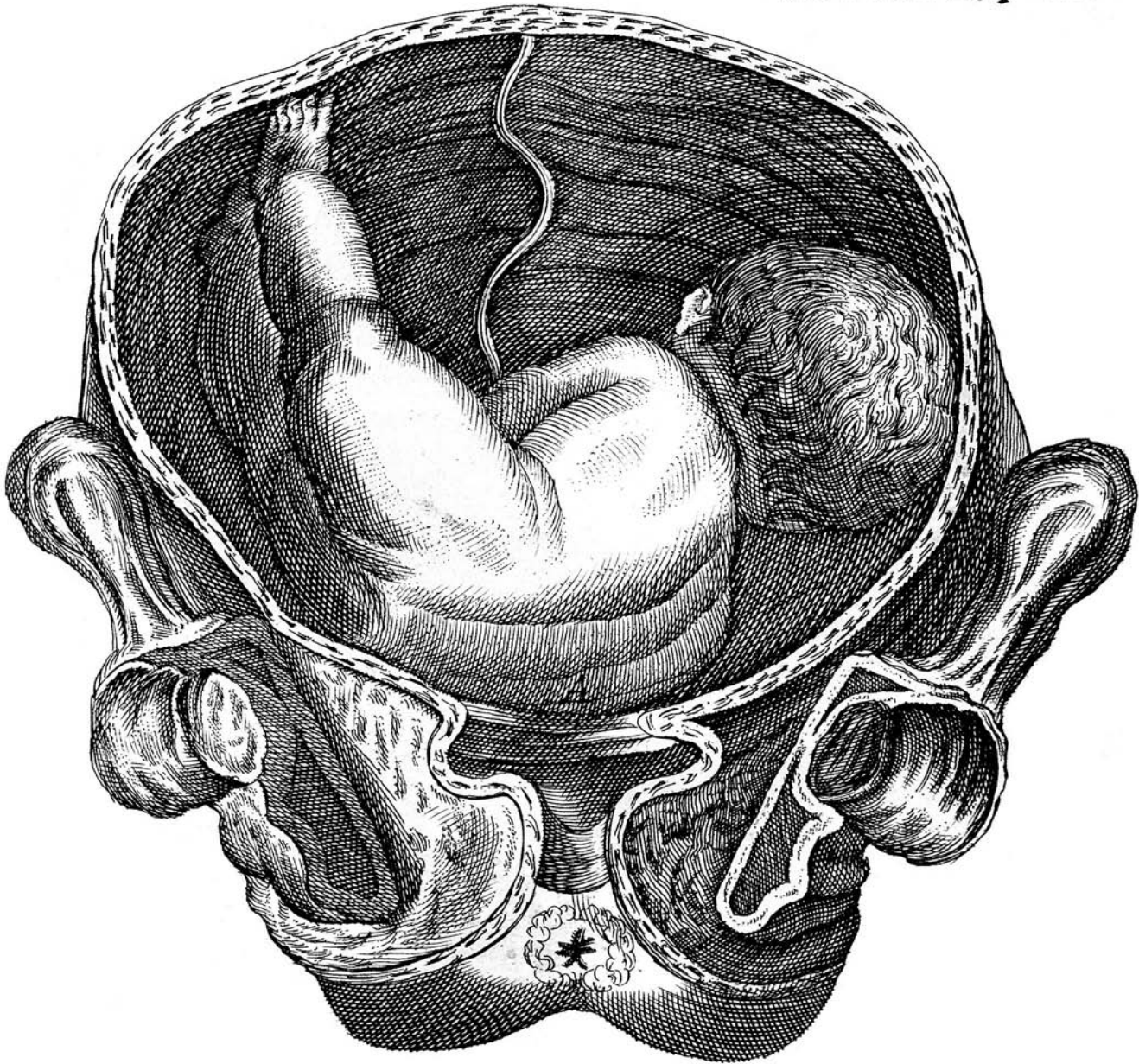
XVIII. T Á B L A.

A. Aⁿ gyermeknek oldala, mellyel a születésbe áll.

Ekkor jobb kezeddél a gyermeket hónya alatt megfogván, valamennyire a bal tsipő tsont felé fel nyomíthatod, és azután hátul felől melyjéről és hájáról lábaihoz nyulhatsz. Ha a gyermeket vízfűza nemis emeled; még - is oldala alatt a jobb kezeddél a kereszt tsont mellett lábaihoz felnyulván, meg ragadhatod és hátul a kereszt tsont mellett a méh szájáig alá és a méh hüvelyjén ki-húzhatod.

MAGYA.

is. Tábl. 274. Lev.

AZ OLDAL SZÜLET. 275

MAGYARÁZAT.

*) A' mikor a gyermek, testének valamelyik oldalával áll-bé a születésbe: meg-lehet esmerni az oldal és tsipő tson- tokról, mellyek között a vekonyak, (hor- patzok, lumbi) vagynak. Mind egy, ha melyjének valamelyik oldalfelével áll é elé, avagy valamelyik tsipő-tsonjtával: csak arra vigyázzon a Bába, melly felé áll a feje, lábai, melyje és háta? a mit kön- nyen lehet meg esmérni, ha egész kezével állását jól ki-keresi. Főképpen pedig an- nak ki-keresésében igyekezzék a Bába, melly-felé legyen a melyje fordulva? ne hogy lábait a hátán húzza alá; a mi kön- nyen megeshetik, kivált ha lábáival hátra felé vagyon fordulva. Mivel a gyermek igen fenn tellyesen kereftül fekszik; an- nál könnyebb a fordítás, ha melyjéről és hátsáról lábaihoz nyúl. De ha a gyermek, oldalának felső részével inkább állana elé; mélyen a méh' üregébe, főt majd fenekéig is kellene nyúlni, hogy lábait megragad- hassa.

S 2

Egyébb-

*) Lásd a XVIII. Tábl.

Egyébképpen nem igen panászolko-
hatik a Bába az illyeténformálag fekvő
gyermeknek fordítáfaról, ha a víz-hartyá-
nak pattanása után jó darab idővel is ké-
telenitetik meg-fordítani: mivel a testnek
oldalai mellett, mellyek nem olly szélye-
fek mint a mely és hát, mindenkor kön-
nyebben lehet a méh' száján által melyjéről
lábaihoz nyúlni. Nem-is mindenkor szük-
séges, urkot reá vetni, annál kevésbbé a
gyermeket vízszá emeliteni, ha lábait akar-
ja keresni. Ha pedig a medentzének üre-
gébe vízszá alá jött vólna; tehát igyekez-
zék a Bába a fordítást, melly itten nem
olly bajos mint másutt, urokkal véghez
vinni.

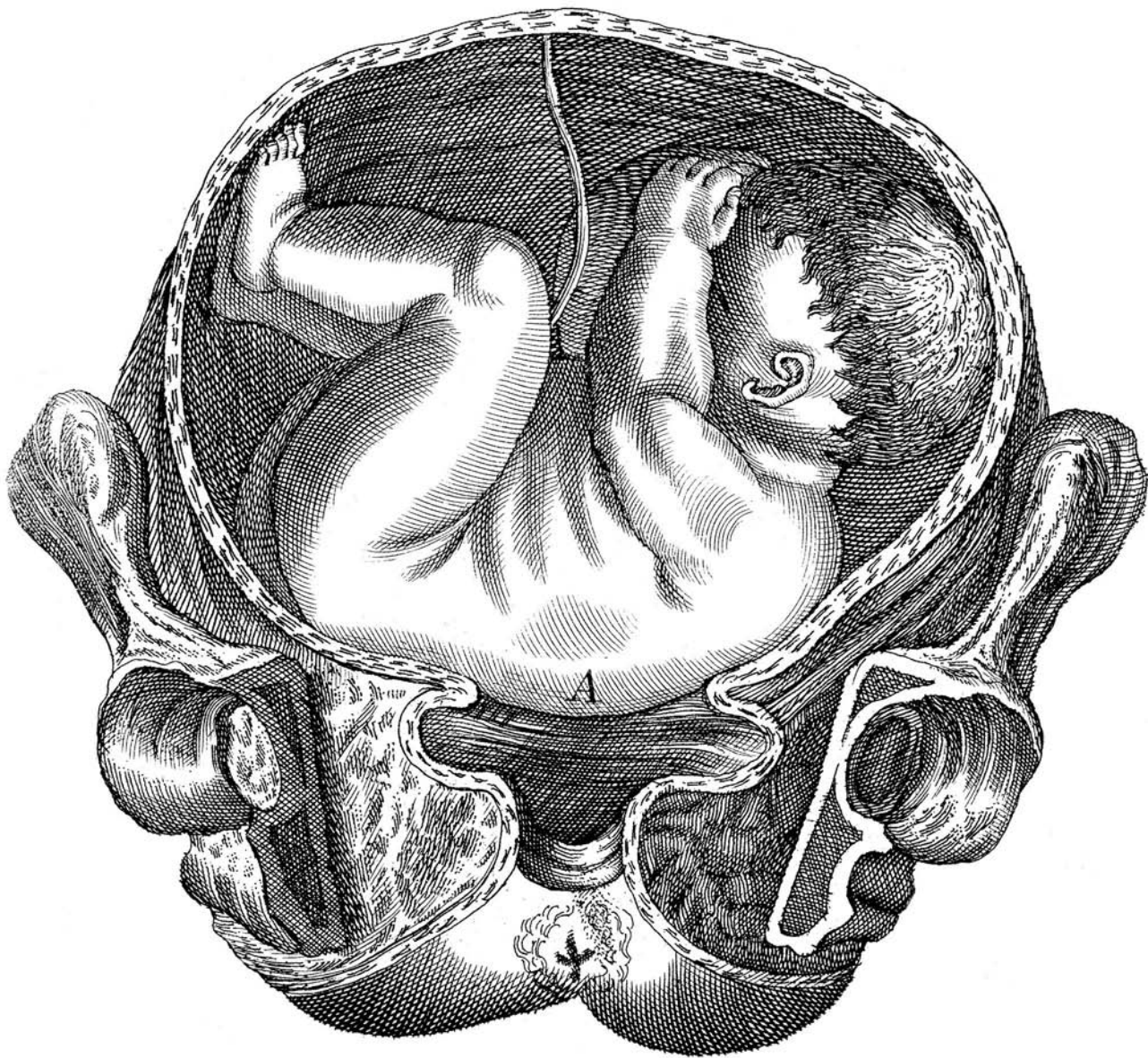
TIZEDIK SZAKASZ.

A' HÁT-SZÜLETÉSÉRŐL.

XIX. T Á B L A.

- A. A' gyermek' hátának középfő része,
mellyel a méh' szájába áll elé.
Ekkor jobb kezettel fog'd meg a há-
tát, emeld fel a bal tsipő tsontra, hogy
al-

ig. Tábl. 276. Lev.

A' HÁT. SZÜLET.

277

al-fele a méh' szájához effék valamennyire közelebb: ezután ugyan azon kezettel a kereszt-tsont mellett a meddig nyúlhatz nyúlj fel, és a szülőnek jobb oldalában fekvő lábait ragad'd meg, s huzz'd alá lassan a kereszt-tsont mellett.

MAGYARÁZAT.

*) A' mikor a gyermek hátával áll a születésbe, meg lehet ésmérni háta gerintzének hegyes tsigáiról, mellyeket a nyaktsigáktól fogva a far-tsikáig egyenes lineában érzeni lehet. A' gyermek' hátának vagy alsóbb vagy felsőbb része állhat elé. Ha hátának alsó részével áll a méh' szája előtt; a hát-gerintznek tsigáji mellett a tsipő-tsontokat érzeni lehet: ha pedig felső, az az, melyjének hátulsó része állana elé; az oldal tsontokat, a vállnak lapotzkáit, és ezek között a hát-gerintznek tsigáit tapasztalhatni.

Mivel pedig a háta, szintén valamint más részek, négy formálag állhat elé: tehát azt-is tudni kell, hogy feje vagy lábai

S 3

elé

*) Lászd. a XIX. Tábl.

elé vagy hátra felé állanak - é, melly utólfó keresztül - való fekvés gyakorta tapasztalattik. Vigyázzon ekkor a Bába a szülő háfára, hogy eiól nagy - é, vagy a két oldalán? De leg kevésbbé fog hibázni még is, ha egész kezével vizsgálódik. Ha a gyermek vékonyjával és tsipő - tsontjaival áll inkább elé : tsak nyúljon tovább, a míg oldal tsontjait érzi, a hol a melyje és feje fog lenni. Ha hátának felső része állana elé ; egyik oldalán a nyaka - tsigáját, a másikan a vékonyját fogja találni : mellyek tudtára adják azon helyet, a hol lábai állanak.

Ha a viz - hártjának pattanása után mindjárt a fordításhoz fog a Bába ; nem nehéz ; mert igen fenn állván a gyermek, ugyantsak - is keresztül fekszik. Vigyázzon tsak arra, hogy lábai nintfenek - é a far - tsikára fordulva, a mit ritkán tapasztalunk ; mellyek többire a háfa felett a méhnek fenekében vagynak. Ha annakokáért hátának alsó része állot volna elé ; kezével hátul felől az ágyékának tájéka mellett nyúljon jól fel a méhbe, és kezét valamennyire meg - hajtván, egyik, vagy mind két lábátis fogja meg és mint egy fél tzikalomban hátra felé húzza ala a méh' hüvelyjébe.

Ezen

A' HÁT. SZÜLET.

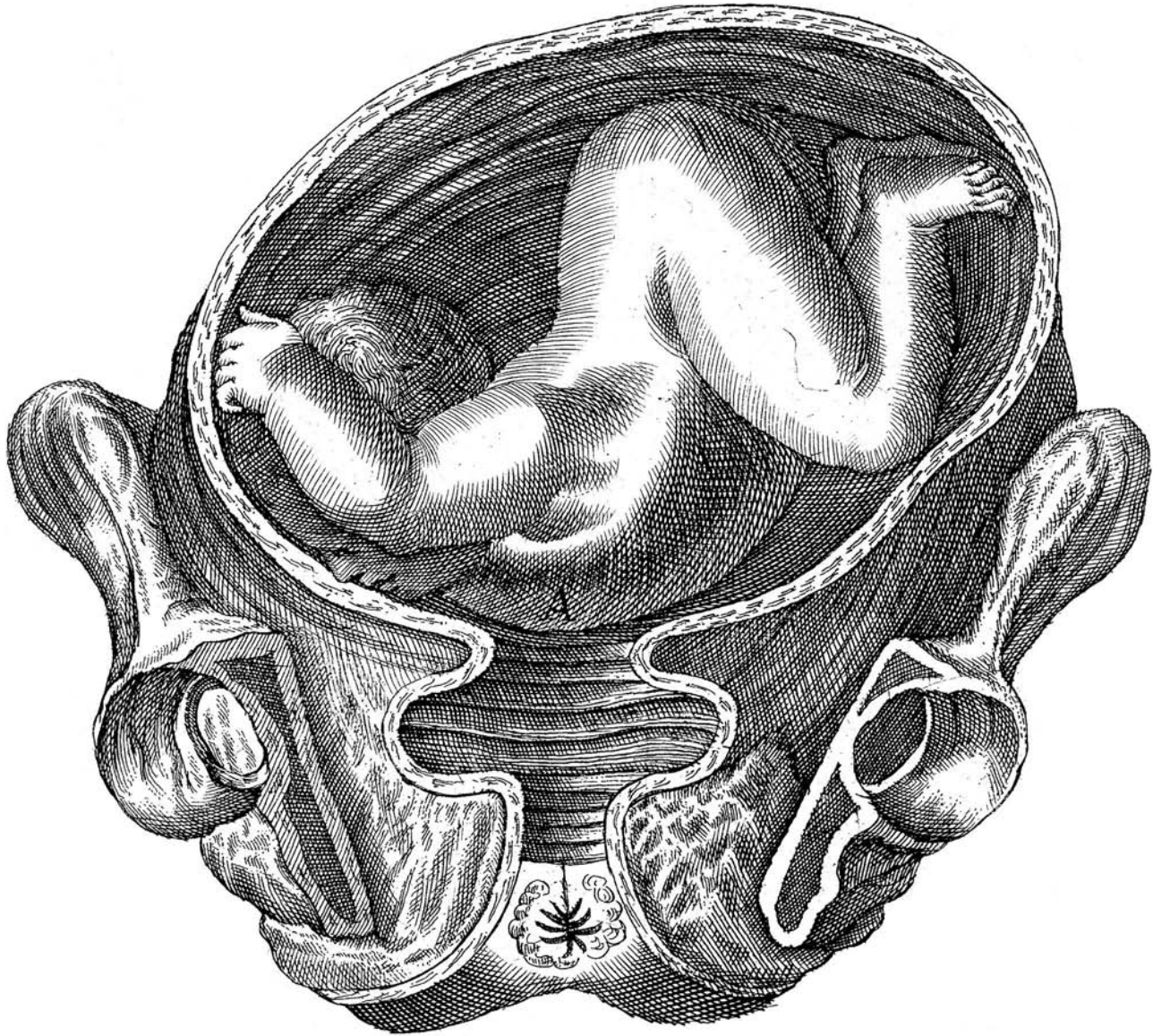
279

Ezen fogás által se meg - nem fordítván előre, se visszafordítván, a gyermeket egyszerre fordítja meg, és könnyen s hamar ki - húzhatja.

Ha hátának felső része állott volna elé: lábait olly könnyen el érni nem lehetne, *elsőben*: mivel igen messze, s a méhnek fenekében vagynak; *másadszor*: mivel kezével a melynek szélyes oldala mellet a méh' száján nem nyúlhat olly messze fel. Ekkor ragadja meg a hátát, és előre félre nem emelvén, fordítja úgy, hogy melyje esék hátra felé, és lábai a méhnek fenekéről jöjjenek alá: ezután melyjéről és háfáról a lábaihoz nyúl, és ki - húzza. Né-mellyek az ilyen születést far-tsik születésnek lenni tartják: de e nem mindenkor lehetséges: mert a hátát a méhnek szájától még-is valamennyire a feje felé lehet nyomítani, hogy a gyermeknek vékonyja mellett lábait könnyebben alá leheffen húzni. Ha pedig a gyermeket a régtől fogva el folytt vizek és a méhnek egybe fugorodása miatt meg-fordítani, és lábait nagy erőszak nélkül alá húzni nem lehetne; azon kell igyekezni, hogy meg-leheffen urkolni, és azután a fordítást, mint egyébbkor véghez vinni.

Ha pedig háta a bé - menetelbe olly mélyen alá nyomult volna , hogy egyik lábához - fem lehetne nyúlni ; leg tanátfofabb volna az , hogy egyik karját huzza ki a Bába ; melly által a meg dagadott háta a méh' szájától el - távozik , és a mely. jének egyik oldala jö a helyet alá , melly mellett kezével könnyebben nyúlhat bé , és az urkolás végett egyik lábát alá húzhatja.

De meg eshetik , hogy az időnek hofzfza miatt az el folytt vizek , és a méhnek egybe fugorodása után , a gyermek' teste úgy egybe hajlot , és háta a medentzének bé - menetelébe annyira bé szorult , hogy kézzel lehetetlen a méh' száján által valamellyik karjához , annál kevésbbe lábához nyúlni , se pedig hátát nagy erőszak nélkül , melly által a méh' hüvelyjétől le szakadhat , viszfza nyomni nem lehet. Ezen igen nehéz esetben a Bába egész kezével meg fogván a hátát , és egészfzen fel nem emelvén , mozgassa egyik oldaláról a másikra , s talám ezen gyakor mozgatas által szoros helyjéről ki - mozdithatja , és kezével ámbár igen bajosan , még - is a kereszt - tsoutnak tsúpja mellett lévő valamellyik szegeletnél a méh' szájába bé - nyulhat,

A' MELY - SZÜLET.

281

hat, egyik karját alá húzhatja, és ezután a meg-irtt mód fzerént az urokkal megfordíthatja.

Ha ezen próba - is hafzontalan volna; addig kell várnunk, a mig a gyermeknek befzorultt háta halála után a rothadás által meg-lágyul, s egybe esik, és ezután a méh száján könnyebben nyúlhat be, és fordíthatja meg.

TIZENEGYEDIK SZAKASZ.

A' MELY - SZÜLETÉSRŐL.

XX. T Á B L A.

A. A' gyermek' melyje, mellyel a születesbe áll.

Itt a gyermek magától - is kerefztül fekszik. Bal kezedel, melyjét hátra nem emelvén, mindjárt lábaihoz nyúlhatnál, és egyiket a másik után alá húzhatnál: de ha, kivált erős fájdalmak alatt; lábaihoz nem nyúlhatnál; azt jóvaljuk, hogy bal kezeddal melyjét emelítsd előre a jobb tsi-pő - tsont felé fel, s annakutánna lábait az illendő mód fzerént húzz'd alá.

282 III. K. II. R. XI. SZAK.

MAGYARÁZAT.

*) A' gyermeknek a' méh' szájába elé álló melyjét, könnyen meg- esmérheti a' Bába az oldal tsontokról, és ezeknek közepében találtató mely- tábláról. Külömb- külömbféleképpen állhat pedig elé, úgy, hogy feje a' szemérem tsontok felett, a' kereszt- tsontnak tsúpjá felett, avagy valamelyik tsipő- tsonton állhat; lábai pedig mindenkor ellenben által találtattnak. Hogy annakokáért meg- tudhassa a' Bába melyjének állását, fejének és lábainak hol- létét: tehát a' vizsgálódás végett bé dugott kezével a' szülő medentzójének, és gyermek' melyjének egész környékét tapogassa ki, a' míg háfát meg találja, a' hol lábai- is fognak lenni.

Ezen keresztül fekvő, és a' természet- től alá fordultt melyjével meg fordítatott gyermeket igen könnyen ki lehet húzni. Csak fogja meg a' Bába kezével mindjárt egyik lábát, s azonban, hogy ezt alá húzza, a' gyermek melyjével és fejével csak szaparán fel felé fordul; ezután a' másik
lá-

*) Lásd a' XX. Tábl.

A' MELY SZÜLET.

283

lábátis megkeresvén húzza - ki egészfen. De a mikor a melyje, egy néhány versbéli fájalmaktól a bé-menetelbe inkább alányomattatott, és a méh egybe fúgorodot részszerént ; egyik lábának alá huzáfaival femmit sem fog tenni, a mig a másikat - is meg-nem keresi, egyszermind meg nem ragadja, és alá nem húzza : mivel a másik lába a bé menetelnek szélyjén áll, és így meg gátoltattván testének hajlása, far-tsikát a bé-menetelen alá nem húzhatja. Igaz dolog, melyjét valamenyire vízfsza nyomítani lehetne, hogy lábát annál könnyebben húzhassa alá : de e nem szükfeges.

Ha mikor melyje a bé-menetelbe úgy alá nyomattatott volna, hogy valamelyik lábát nehezen találhatná-meg, s alá nem húzhatna a méh' hüvelyjébe : tehát igyekezzék azon, hogy az illendő mód szerint fordithassa meg a gyermeket az urokkal. Ha pedig a szülő-vizeknek régtől fogva való el folyása után, a méh olly erősen egybe fúgorodot, melyje a medentzének üregébe bé-fzorult, és annyira megdagadott volna, hogy lehetetlen volna kézzel lábaihoz nyúlni : tehát fogja meg egyik karját és húzza alá, hogy a meg dagadott melyje a méh' szájától szabaduljon el, és
ennek

ennek valamelyik oldal része jöjjön alá. Ez által kezével több tágasságra kap, lábához nyúlhat, s meg urkolhatja.

Ha pedig melyje a medentzének üregébe egézfűzen alá nyomattatott, és annyira meg dagadott volna, hogy minden igyekezettel is tellyes lehetetlen volna a méh' száján bé, és valamely karjához nyúlni: addig kell várni, mig halála után melyje a rothadáftól meg kezdödvén emészttetni, meg lágyul és egybe esik; hogy a mostan említett mód fzerént a méh' száján által valamelyik karjához, avagy ezt még alá sem húzván, mindjárt valamelyik lábához nyúlhasson; melly mód által eddig még meg nem tsalatkoztam.

De meg eshetnék, hogy a gyermek' testének halála után való egybe rokkánása utánis a medentzének szorossága miatt kezével bé nem nyúlhatna: mellykor egyéb modunk nintsen, hanem hogy Bába Mester által a melyjét bontassa-fel, hogy ennek ki üresitetése után a méhbe nyúlhasson, és a meg holt gyermeket illendöképpen megfordichassa.

A' mikor az illyetén fel bontatott gyermeket ki akarja húzni, el ne felejtse, hogy kezével a méhbe nyúljon, a gyermeknek fel

A' HAS - SZÜLET.

285

fel bontatott melyjét ezzel bé fedezze , és a gyermeket fedező kezével húzza ki ; ne hogy az törtt hegyes oldal tsontoknak éles hegyei a méhnek száját vagy hüvelyjét meg fértfék.

TIZENKETTÖDIK SZAKASZ,

A' HAS-SZÜLETÉSRŐL,

XXI. T Á B L A.

- A. A' gyermeknek köldök kötele, mellyről az elé- állott hafát lehet meg-
esmérni.
- B. Az elé- esett , és a szemérmén ki- füg-
gő köldök- köté.
- C. Egyik lábának bokája a gyermek' há-
tára hajlot.

Ezen táblán a has születést példázzuk, mellyben a gyermek' feje a méhnek fenekében fel felé , melyje oldalfélt a bal tsipő tsont felé, lábai pedig a jobb tsipő tsont felé vagynak fordulva , és egyik a hátára hajlot. Ekkor jobb kezettel , előre a méh' hüvelyjébe a köldök kötelét vízszá-
tévén, a hafáról nyúlj a gyermeknek tsomb-
jaiig

jaiig, nyúlj tovább valamellyik térdjének hajláfa alá, és hajtód azon térdét a hafa felé; ezután nyúlj térdéről a bokájáig alá, fogd meg, és húzz'd alá a méh' hüvelyjébe. Ezen alá húzott lábnak belfő szélyje mellett nyúlj be ismét, és húzz'd alá a máfikat - is a mostan meg - irtt mód szerént.

MAGYARÁZAT.

*) A' mikor a gyermek hafával áll a méh' szájába, a közönséges jelek mellett következendökből lehet meg esmérni: a köldöknek kötele ki - efi, melynek a Bába utánna nyúlván, újjaival egyenesen a gyermeknek köldökéhez nyúlhat, és így hafát a lágyfágáról könnyen meg - lehet esmérni. Ezután vizsgálja azt ki a Bába, melly felé állanak a feje és lábai, mellyek elé és hátra felé avagy a tsipö tsontok felé - is egymásnak ellenébe állhatnak, mint egyéb állásokban.

Tapogassa újjával addig a hafának környékét, a mig melyjének oldal tsontjait, és melyjének tábláját érzi: mert a hol ezeket

*) Lásd a XXI. Tábl.

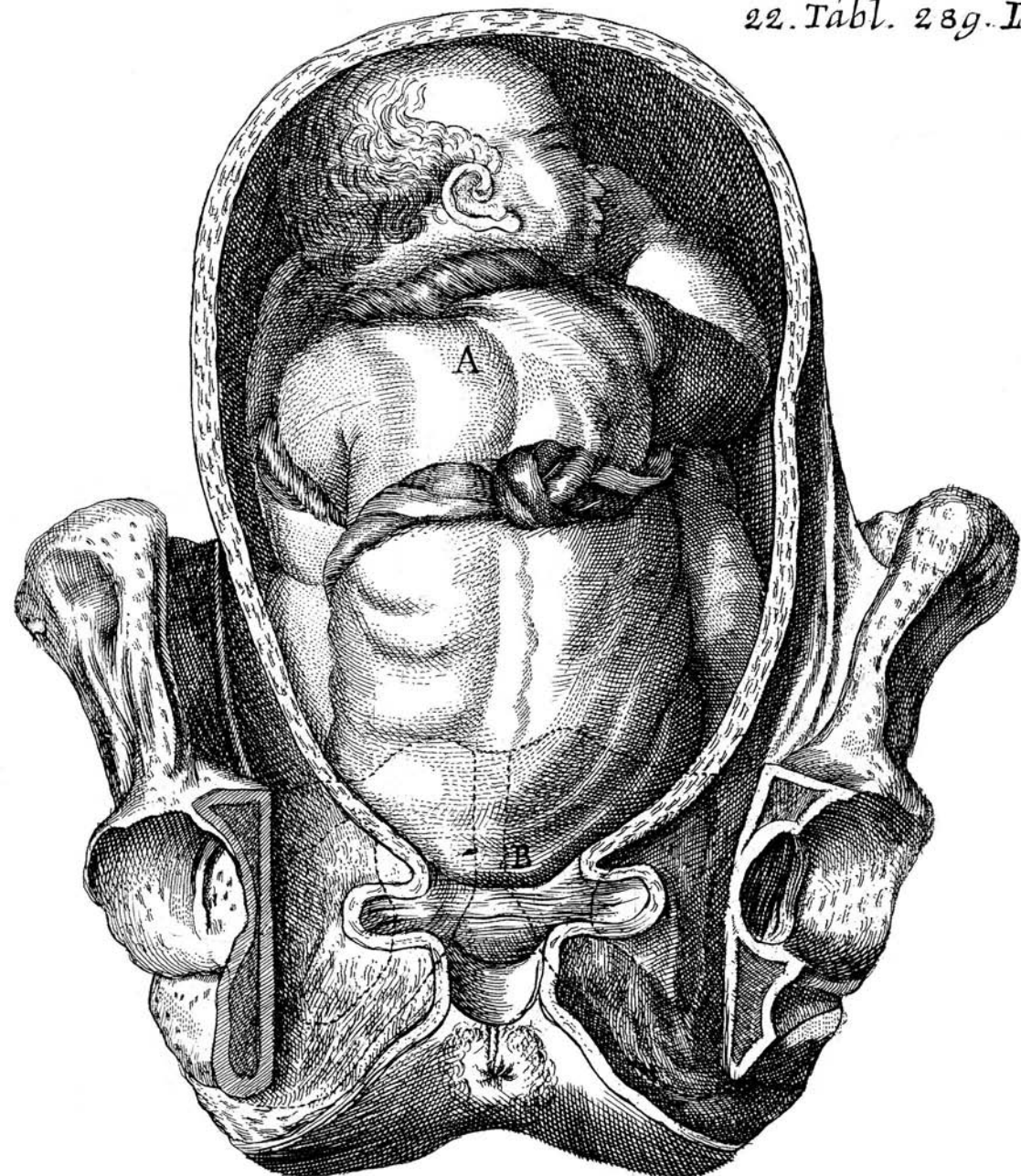
ket találja, ott vagyon a feje-is, és így keressé lábait ellenben által. Igen könnyű ekkor a fordítás: mivel a hafa fenn áll, lábai pedig a far-tsikra igen ritkán, hanem többire a hátra vagynak hajolva, és így könnyen meg-lehet találni. Nyúljon a Bába, hátról a lábaihoz, fogja-meg, és alá húzván, a far-tsika a bé-menetelnek szélyjén alá, melyje és feje pedig fel a méhnek feneke felé fordul. Tsak vigyázzon arra, hogy lábait ne hirtelen, hanem lassan húzza-alá, ha ezek a kereszt tsontnak tsúpjája és feje a izemérem tsontok felett fekünnének: mivel ha hirtelen húzza könnyen alá húzható lábait, feje az elő hafnak tollas erejü (elastica vis) muskulussainak ereje által a méhnek hátulsi oldalát, a hol fok érzékeny nagy és kitsiny húros tsoportok vagynak, megüti; melly miatt a szülő erős és gyakran olly fokáig tartó ájulásba esik, hogy könnyen rajta segiteni nem mindjárt lehet. Azt se felejtse-el a Bába, hogy a szülőt oldalfélt fektesse keresztül az ágyon, ha a gyermek' feje hátul a kereszt tsontnak tsúpjája felett, lábai pedig elői a izemérem tsontoknak kaptsjai felett fekünnének.

A' melly gyermek házával állot bé a születesbe, azt meg fordítani soha-fem nehéz;

héz ; ha mindjárt kétfőre hivattatott volna is a Bába a fordításra : mivel a hafa engedelmesebb, nem szorulhat olly keményen bé, s nem is rekesztheti el a Bába kezének annyira az útat ; hanem ámbár nehezkén, még-is tsak bé lehet a méh' száján nyúlni, és lábait ki-húzni.

Néha pedig lábai a far - tsikára fordultanak : fogja meg ekkor tzombjait térdjeihez közel, és hajtsa a hafa felé ; nyúljon azután tovább a lábaig, és egyiket a másik után húzza alá a méh' szájába.

Ha vizkorfágos a hafa, meg terheseedik a fordítás. Ennek vizkorfágát meg lehet esmérni, ha nagy és feszes, a bé-menetelt minden felől bé tölti, s ollyan mint a dob, s a köldök kötél is szintén vastag, és vizkorfágos. Ekkor menyiben tsak lehet, a hasát vízszra kell tolyni, a mig egyik lábát meg találhatván meg urkolhatja, s így egyik kezével húzza az urkolt lábát, a másikkal pedig a hasát tolja vízszra, a mig a gyermek egézfzen megfordul. Ha pedig a hafa olly nagy, és e felett ollyképpen bé szorult volna, hogy se vízszra tolyni, annál kevésbbé a vízszra tolyás nélkül lábaihoz nyúlni nem lehetne: nintsen egyéb mód, hanem hogy Bába
Mestert

A' FAR-TSIK SZÜLET. 289

Mestert, vagy Borbélyt híváttván, ez a gyermek hafát meg-fúrja; vagy ha ilyen személyt találni nem lehetne, a Bábais, képtelenfégnek határa nem lévén, mutató újjával a köldöke mellett csak furja meg a hafát, a mint a másadik könyv másadik részének hatodik szakaszában tanítottuk a vizkorfágos hafról. Mihellyen ki folyt a viznek egyik része; gyakran mind két lábátis kiveheti, s a gyermeket minden akadály nélkül ki-húzhatja.

TIZENHARMADIK SZAKASZ.

A' FAR-TSIK SZÜLETÉSÉRŐL.

XXII. T Á B L A.

- A. A' gyermek, mellynek nyaka és háta körül kerekedet a köldök köté.
- B. Ennek far - tsika egyenessen, a természetnek rendje szerént, hátra fordultt melyjével és hafával, és hafára fordultt lábaival áll - bé a születésbe.

Ha a gyermek kitsíny, a medentze pedig tágas, a mit nem lehet mindenkor tö-

T

kél-

kélltetefen által látni : hagyjad ezen születtét a természetnek erejére ; ha pedig nagy-
nak láttatik lenni a gyermek , fordítást
jovallunk inkább. Fog'd - meg jobbkezede-
del a gyermek' far - tsikát emeld fel a bal
tsipő tsontra , hátul felől nyúlj a lábaihoz,
s egyiket a másik után húzd alá lassan a
méh' hüvelyjébe , s végezetre ki a szemér-
men. Ha pedig testének ki - húzattatása
után a köldök kötél , a mint ezen példá-
ból könnyen által lehet látni , akadályt
fzerzene : tehát kössd - meg , és a kötés fe-
lett metszd - el. De ezután tsak hamar
igyekezzél , hogy karjait , és fejét haladék
nélkül ki - húzhassad.

MAGYAR ÁZAT.

*) A' far - tsikkal - való születtéseket
gyakran tapasztaljuk ; mellyek külömbfé-
geikre , avagy jó és rossz kimennteleikre
nézve mindenképpen a fő születtésekhez ha-
hasonlitatthatnak. De hogy az illeten
születtéseknek könnyebbségeit mind az Anyá-
ra , mind pedig a gyermekre nézve , melly-
nek

*) Lásd a XXII. Tábl.

A' FAR-TSIK SZÜLET. 291

nek szerentés vagy szerentfétlen ki-menetele egyedül csak attól függ, ha a Bába a gyermek' állását, far-tsikának nagyfágát, és az ezek szerént intézendő segitféget tudja, oktalantul és szántszándékkal meg ne vesztegeffe : tehát az illyeténnel-való bánáft, ne csak tél-túl valónak, hanem terhesnek és fontosnak lenni tartfa. Azon igyekezzék főképpen a Bába, hogy fejét a far-tsikától jól meg-tudhassa különböztetni : mivel ennek a főhöz nagy hasonlatossága vagyon kerekfégével és kemény dagadásával ; melly által a gondatlan és tudatlan Bábák gyakorta meg-tsalatkoznak.

Fejét a far-tsikától meg-lehet különböztetni a főnek hajáról és tsonos keménységéről, fejének tetején a lágyagyról, és feje koponyájának még egybe nem forradásától. A' far-tsik pedig 1) a vizhártyát meg nagyítja szélyesíti és fefziti, s a mihellyen é fel pattan, a ki-folyo viz fetét zöld minden roszsz szag nélkül : mivel a hafának egybe nyomattatása miatt a ganyé a vég-hurkán erővel nyomattatik-ki. De még-is nem mindenkor bizonyos, hogy a far-tsika állot elé, a mikor a szülő vizek illyen festettek : mert egyéb állásokban is, főt a mikor a feje jól is áll, halála alatt

le ganyélván magát, a vizek elegyefek lehetnek illyetén ganyéval. 2) Far tsika húfósabb, és jóllehet kemény, még fintfen olly' kemény dagadása mint a főnek. 3) Egyik felén a nyitva lévő alfelét és a far - tsikat érzi ; ellenben által pedig a tzombjai között lévő hafadékot, és ennek közepében a gyermek' fzemérmét találja: mellyet a Bába meg tapogatván, igen szorgalmatosán távoztassa - el, hogy se ne húzza se ne nyomja ; mivel ez igen érzékeny rész lévén, könnyen meg - fértődhetik. A' mikor már nyilván látja, hogy far - tsika áll a születésbe, keressék - ki előre, hogy e nagyé vagy kislány, a természetnek rendje ízerént, avagy az ellen, egyenesen áll - é, vagy pedig félen.

XXIII. T Á B L A.

- A. A' gyermek, lábaival az Anyja hafa felé fordult, és far - tsika a természetnek rendje ellen áll a születésbe.
 B. B. A' Méhnek szája.

Két ágú oka vagyon ezen esetben a Bábának, hogy ezen far - tsik állásból lábbal - való születést csináljon : Előben,

23. Tábl. 292. Lev.

A' FAR-TSIK SZÜLET. 293

ben, mivel a far-tsik nagynak láttatik lenni, s é felett a természetnek rendje ellen állé. Fog'd meg a far-tsikát jobb kezeddél, s emel'd a bal tsipő tsontra, azonban pedig far-tsikát, ha tsak lehetséges, fordíts'd úgy, hogy háta a szülőnek bal oldala fele forduljon, lábai pedig a jobb tsipő tsontnál a bé-menetelbe jöjjenek alá; fog'd meg ezután egyik lábát a máfik után, s húzdki mind a kettőt a méh' hüvelyjén, és a szemérimen.

MAGYARÁZAT.

* A' far-tsiknak, a természetnek rendje szerént, avagy az ellen-való él állalat meg-esmerheti a Bába a gyermeknek alfeléről, és a tzombjai között való hafadékról: mert a melly felé az alfele áll, ott vagyon a háta is, és a melly felé a két tzombok között való hafadékat találja; arra felé vagyon a gyermeknek hasa és melyje - is fordulva. A' mikor annakokáért alfelét a szemérim tsontok felé, a két tzombjai között való hafadékat pedig hátul

T 3

a szü-

*) Lászd a XXIII. Tábl.

294 III. K. II. R. XIII. SZAK.

â szülönök keresztt tsontja felé érzi : â természetnek rendje fzerént való születésnek nevezzük az ilyen far-tsik születést. Ha pedig alfele hátul, avagy valamelyik tsipő tsontnál áll ; â természetnek rendje ellen-való születéseknek nevezzük ezen három âgu far-tsik születéseket : mivel â gyermeket tsak karjáig és fejéig húzhatja ki, s nem tovább ; hanem testét előre meg kell fordítani háfával és melyjével az Anyának keresztt tsontja felé ; â mipedig igen bajos, s â gyermekekre nézve veszedelmes. Mindenek felett â far-tsiknak nagyságára kell vigyázni. Ha â szülő hasa meg nem rokkant, â méhnek szája lassan nyilatkozik, â vizhártya szélyes-fefzes, far-tsika â bemenetetelt minden felől bé tölti, és az első fájdalokra igen tapasztalhatatlanképpen nyomul alá : nem kell ekkor â far-tsiknak nagyságáról s â medentzének szorosságáról kételkedni ; következendöképpen â kettőnek egymáshoz való mértéke egyenetlen. A' far-tsikkal való születéseket részszerént â természetnek munkájára lehet hagyni, részszerént pedig â mesterfégnak segítségé által láb-születésekké kell tenai.

Ha

A' FAR-TSIK SZÜLET. 295

Ha far-tsika kitsíny, egyenesen áll, a szülő medentzéje tágas, ennek fájdalma és ereje vagyon ; tsúpán a természetnek munkájára kell hagyni a születést ; akár a természetnek rendje fzerént akár az ellen álljon elé a far-tsik. Szintén olly könnyen megyen véghez ez a születés, mintha fejjel rendesen állana elé : hanem tsak arra vigyázzon a Bába, hogy a szülő nem a szülő-fékben, hanem az ágyon kereftül fektében szüljön : mert mihellyen ki jött a far-tsika, szintén úgy ki kell menteni a karjait, mint a láb-születésekben, hogy fejét-is ki leheffen húzni. Igen káros és nehéz lenne a gyermeket a szülő-fékben ki-húzni : mivel a Bába maga köteleffégét nehezen viheti véghez, s a gyermeket felette alá felé kételenítettnek húzni, ha hátá gerintzét a szemérem tsontok alatt el nem akarja törni.

Az alatt, hogy a természetnek rendje fzerént a szemérmén bé-álló far-tsik elé jö ; a Bába a közhúft tartsa jól hátra ; azután mind két kezén lévő horog módjára meg horgasztott mutató ujjaival nyúljon a gyermeknek ágyékaiba, és a szülőnek szüntelen-való nyögő erőlködése alatt húzza far-tsikát addig, a mig a háfára lapultt lábái

magoktól alá esnek, és húzza ki egészfzen a gyermeket, mint a láb születésnél meg fogjuk irni. Sok Bábák azon igyekeznek, hogy lábait vehessék elébb ki; de e nem tanátfos: mert ha a lábak mindjárt nem engednek; valamellyiket erőszakkal el törhetik, avagy a közhúst el szakaszthatják. Azért leg bátorfágofabb az, hogy far-tsikát húzza addig, a mig a hasát ki húzhatta, és lábai magoktól, ki jövén a szemérmén, le esnek.

Ha a természetnek rendje ellen - elé állott far - tsikát, kitsfnysege miatt elé vagy oldalfélt fordultt hasával és lábaival a természetnek munkájára hagyta a Bába: tselekedje szintén azt, a mit a természeti rendes far - tsik születésről mondottunk; csak hogy far - tsikát mihellyen a szemérmén elé jöt, mind két kezeivel meg fogván, fordítsa úgy, hogy melyje és hasa a szülőnek kerelzt tsonjtja felé, és tovább ki húzván far - tsikát, lábaiis szintén arra felé a köz hús felett jöjjenek - ki.

Ha far - tsika nagy; minden haladék nélkül valamellyik tsipő tsontra emelvén, lábainál fogva kellene ki húzni: mert egyébbképpen fel akadna a medentzében. Az illyetén születés felette terhes lehet, és egy néhány

A' FAR-TSIK SZÜLET.

297

nehány napokig-is tarthat ; a szülő a nagy erőlködésben szörnyen meg erőtlenedik, szülő részei felette ki nyúlnak, meg tsipettnek, és így út mutattatik az erre következendő gyuladásra, és ha far-tsika a hofzfas és kénos erőlködésekre végezetre ki-is ront, bizonyosan el szakad a közhús. Gyakran gyuladás támad, vagy egyéb gonofz nyavalyák követik ezen nehéz szülest. A' gyermek az életnek vézedelmében forog, hufos far-tsika a háfára lapult lábai miatt fejénél nagyobb lévén, a bemenetelbe erőssen bé nyomul és szorul, mind inkább meg dagad, köldökének kötele meg tsipettetik, s végezetre meg-hal a gyermek avagy ha elevenen is születtetik, szánaozásra méltó egész teste : mert az alfele, tzombjai, hátának egyik része, háfa, s kivált a férjfi gyermeknek szemérme erőssen nyomattatván, feketén, főt az emésztő tüztől is (gangræna) meg kezdve találtattak.

Sokkal roszszabb még, ha far-tsika mozdulhatatlanul akad-meg a medentzének üregében, és kézzel éppen nem, hanem fzerszámokkal, s ezekkel-is igen bajosan kell ki-húzni. Az illetén nagy far-tsikat annakokáért, állásának külömbfégére éppen

298 III. K. II. R. XIII. SZAK.

nem nézvén, a mikor még a bé menetel felett áll, mindjárt valamellyik tsipő tsontra kell emelni. Ha lábai elé, vagy hátra felé vagynak; far-tsikát egész kézzel meg ragadván, emelje-fel a tsipő tsontra, meg fordítván azonban egyszeršmind, hogy háta egyik, lábai pedig a másik tsipő tsont felé elfenek.

A' far-tsiknak más más két álláfakor, a mikor a háta egyik, lábai pedig a másik tsipő tsont-felé vagynak fordulva, emelje a far-tsikát azon tsipő tsontra, melly felé háta vagyon fordulva; azután lábait meg ragadván, húzza alá a méh' hüvelyjébe. Némellyek, minekelötte a far-tsikat a tsipő-tsontra emelték volna, azt próbálgatják, hogy lábait alá húzhassák: de e nem tanátfos; mivel többire a far-tsik mellett a méhbe igen nehezen lehet a kézzel nyúlani, a lábait annál nehezebben, főt néha törve is lehet ki-húzni.

De ha a nagy far-tsika már a medentzének üregébeis alá jött volna, és vízfza nem lehetne nyomítani a méh' el szakadásának félelme miatt; tehát ezzel-is szintén úgy kell bánni, mint a fővel-való nehéz születéssel. A' szülő, fájdalomában erölködjék lassan, és illendöképpen. Ha véres

A' FAR-TSIK SZÜLET. 299

res a' szülő, eret kell a' karján vágni, hogy a' gyuladást meg leheffen előzni, többször is egyfzernél, ha a' környül álló dolgok meg kívánják. A' gyermeket, mellynek haláától meltán lehet tartani, kételenfég-kereftzféggel kell meg kereftzteni az-Anyjában. Egyébb iránt várakozni kell a' mig a' fájdalmaktól far-tsika mind inkább alább nyomul. Ha a' méh' hüvelyje száraz és dagadt; nyálas és olajjas nedveffégeket kell beléje fofatni. Ha ereje és fájdalmai a' hozfzas és terhes szülő munkálodás miatt, fogyatkoznának; meg kell újjítani.

Valameddig ereje és fájdalmai tellyesféggel el-nem fogyatkoznak, sem egyébb nyavalyás változások a' szülést inkább meg-nem terhesitik, és far-tsika, az ágyon kereftül feküve erőlködvén a' fájdalmakban, valamenyire alább nyomul; addig reménysége lehet még a' Bábának, hogy véghez megyen a' szülés, ha két s három napokig tart-is: de a' gyermek többire halva születetik, s a' közhús majd mindenkor elszakad; akár millyen szorgalmatosan tartsa vízfza. Ha mikor far-tsika a' szemérmen ki jött; horog módra horgasztott mutató újjait, horgaszfza ágyékaiba, és hogy ki-
jöve-

300 III. K. II. R. XIII. SZAK.

jövetelét meg könnyebbitheffe, s az erőtlen szülőt erőlködéseiben meg kiméllheffe, húzza addig a mig lábai ki-esnek.

Ha far-tsika a természetnek rendje ellen-való álláfában ki jött volna, ne fordítsa azon mód fzerént, mint fellyebb emlékeztünk a kitsiny far-tsikról: hanem húzza addig, a mig lábai magoktól ki-esnek; azután nyúljon egyik markával a hafára és melyjére, a másikkal a hátára, és így fordítsa meg lassan a testet, a mig hafa és melyje a közhús felé fordult, és így végezetre húzza egészfen-ki.

Ha pedig far-tsika olly nagy, és annyira dagadot volna meg a medentzének üregében, hogy a szülőnek leg erősebb fájdalmaira és erőlködésére sem nyomulna alább, és végezetre mozdulhatatlanképpen szorult volna bé: nem tsak felette terhes, hanem veszedelmes-is léfzen a szülés. A' gyermeknek halála után, far-tsika meglágyulván és egybe esvén, meg próbálhatja, hogy újjait változtattva ágyékaiba horgaszthassa, és a szülőnek nagy erőlködése alatt far-tsikát addig húzhasssa-ki, a mig mind a két újjait ágyékaiba horgaszthatja, és egészfen ki-húzhatja. De e szörnyű munkában áll, s gyakorta minden igyekezet

A' FAR - TSÍK SZÜLET. 301

zett mellett - sem lehet semmit fegíteni. Ha azért minden próbák hafzontalanok vólnának; nintsen egyéb út és mód, hanem hogy egy okos és értelmes Bába Mester, ámbár elég bajjal, far - tsikát fzerfzámokkal még - is ki - húzhassa.

A' far - tsík is, valamint a fő, a medentzének bé - menetelébe félen állhat bé. Ekkor tsak egyik fegge tzimpáját érzi. Vagy nagy, vagy kitsíny legyen bár, s álljon ámbár a természetnek rendje fzerént avagy az ellen; leg bátorfágosabb, hogy lábait kereffe. De ha far - tsika félen - állásban a medentzének üregébe olly mélyen jöt vólna alá, hogy egyik lábát alig, a másikat pedig tellyefféggel alá nem lehetne húzni: igyekezzék azon, hogy a hafára lapultt másik tzombjának ágyekát megtalálhassa, mutató újját beleje horgaszthassa, és alá - húzhassa; azonban pedig a más kezével a ki függő lábát húzza egyfzeršmind.

Ha a far - tsíknak kitsínyfégeről, és ennek általmehetőfégeről kételkedik a Bába; azt jovalljuk, hogy inkább kereffe lábait, mintsem hogy az Anyát gyermekével együtt veszedelemnek forfára vessé: mert igen könnyen meg tsalatkozhatik, a
mikor

302 III. K. II. R. XIV. SZAK.

mikor nagy és dagadtt lévén a far - tsika,
erről bizonyos ítéletet akar tenni.

TIZENNEGYEDIK SZAKASZ.

A' TÉRD - SZÜLETÉSÉRŐL.

XXIV. T Á B L A.

A. A. A' gyermek mind a két térdjeivel
áll a méh' szájába.

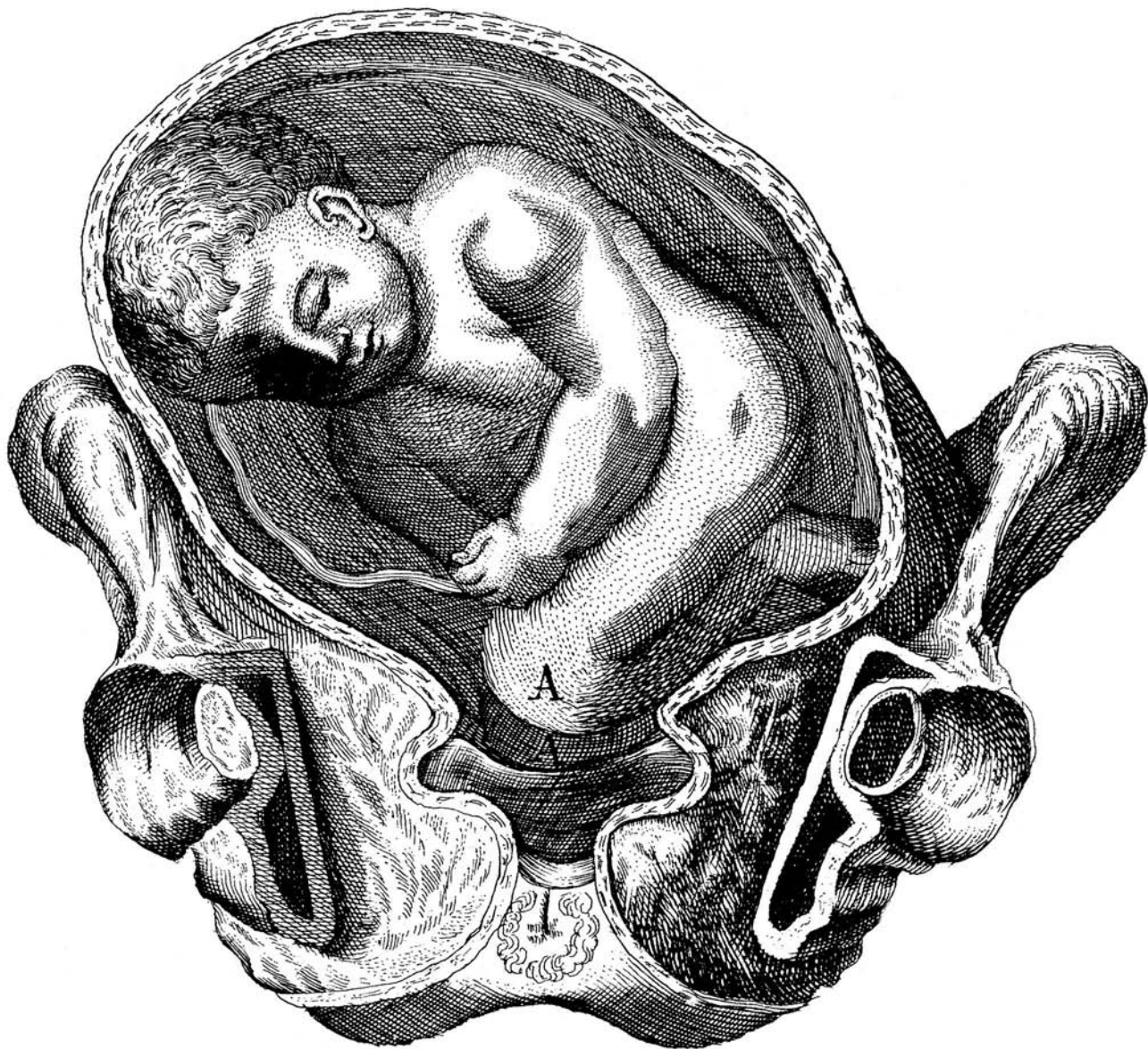
Bal kezeddal egyik térdjét a másik
után ragad'd - meg , hajtsd a hasa felé , és
egyik bokáját a másik után húzd alá.

MAGYARÁZAT.

*) A' mikor egyik , vagy mind két
térdjeivel - is áll - elé a gyermek a méh' szá-
jába ; kitűny kerek részt érez a Bába, melly
között hajlás avagy hasadék vagyon , és
ez a gyermek' izemérméhez mutat útát.
Térdjeit könyökeivel könnyen el nem tse-
rel-

*) Lásd a XXIV. Tábl.

24. Tábl. 302. Lev.

A' TÉRD-SZÜLET.

303

rélheti a Bába : mivel könyökei hegyesek, és igen ritkán állanak mind együtt elé a méh' szájába.

Annyi féle módra állhatnak elé a gyermeknek térdjei, a menyi tájékaik felé fordul a medentzének, a gyermek' hafa és melyje. Leg-könnyebbek mindenek között a térd-születések, és nem igen bajofak. Egyik térdjét a másik után hajtsa a hafa felé, és ezután lábait a szülőnek tsipőtsontjaihoz nem talzítván húzza alá. De a nem tanátfos, hogy mutató ujjait térdjeinek hajlásába horgaszsa, és térdjeit így húzza - ki : mert ha erőssen húzza, valamelyik tzombját vagy lábát el-törheti. Ha pedig ezek a medentzének üregébe már alá jöttek volna, a lábait, vízszta nem hajthatván a térd, hajtásnak meg gátoltatása miatt alá nem lehetne húzni : tehát változtatva, egyik térdjét a másik után addig húzhatja a szülőnek fokszori erőlködése alatt, a mig lábaival együtt ki-jöttek a szemérmén.

De ha tsak egyik térdjével állana - elé a méh' szájába, annál hamarabb törhetné el a lábát avagy meg károfithatná hajlását, ha ezen térdjét testének ki-húzása végett erőssen húzná : mivel a másik lába, melly

â far - tsikára lapulhatot, avagy â bé - me - netel felett valamellyik tsontban meg akad - hatot, nagyon ellent áll. Ekkor az elé álló térdjét elföben hajtsa - meg, s húzza alá â lábát ; ezután ezen lábának belfö izélyje mellett nyúljon â másíknak - is után - na, s keressé meg.

TIZENÖTÖDIK SZAKASZ.

A' LÁB-SZÜLETÉSÉRÖL.

XXV. T Á B L A.

A. A. A' gyermek lábaival áll - bé â méh' szájába.

Ekkor egyik lábát â másík után fogd meg, s húzz'd ki â méh száján â méh' hüvelyjébe alá ; ezután hüvelykdeddel és közép újjoddal (mutató újjodat ezek közé tévén) fogd - meg mind â két lábait, s húzzd ki â szemérmen â térdekig. De jól meg nézzd, melly felé állnak lábának újjai és farka , hogy lábait meg fordithassad, farkát az Anyjának hafa , lába - újjait pedig közhufa felé hozhassad.

MAGYA-

25. Tabl. 304. Lev.

MAGYARÁZAT.

*) A' mikor a Bába a fordítás után a gyermek' lábait meg-találta, a méhnek hüvelyjébe alá húzta, avagy magoktól állottanak-elé a méh' szájába ; láb-születésnek szoktuk nevezni.

A' természetnek rendje ellen-való születéseknek közönséges, itten-is megjelenő jelei mellett, a Bába a lágy viz hárttyában egy kitfiny részt érez, ha egyik lába állot csak elé, ha pedig kettőt mind a kettő. De mivel ezen rélzek, egyik, vagy mind két kezeis lehetnek ; tehát nem kell a méh szájában lévő ezen kitfiny izetskéket mindjárt húzni ; hanem joll ki-kell a tapogatás által keresni. A' lábait a Bába a lábújjakról esmerheti-meg, mellyek sokkal kisszebbek, rövidebbek, és közelebbek egymáshoz, mint a kéznek újjai ; boka tsontját, és farkát érezheti, mellyek által leg bizonyofabban különböztetheti-meg lábait a kezeitől.

Ha

*) Lászd a XXV. Tábl.

306 III. K. II. R. XV. SZAK.

Ha tsak egyik lába állot vólna elé a méh' szájába ; nem szabad a gyermeket tsak egyik lábánál fogva, mellynek hajlá-fait könnyen meg lehet báutani, avagy meg-is szakasztani, ki-húzni : hanem húzza alá a méh' küvelyjébe, és ezen lábának bellő oldala mellett nyuljon a szemérméig, keresse-meg a másadik lábát-is, és húzza alá a másikkoz. Ha pedig valamellyik lába a fájdalmas erőlködéstől, avagy a Bábának kezétől annyira alá nyomattatott vagy húzattatott vólna, hogy a másadik lábát, talám a medentzének szoroffága miatt alá nem utasíthatná ; ; tehát nagyobb tágasfágnak tsinálása végett a gyermek' testét valamenyire nyomítsa visszsa, ezután hajtsa a hasa felé a hátára nyomulhatott lábát, s húzza-alá a másikkhoz.

De ha a szülő fájdalmainak és nyögésének nagy erőszaka miatt, far-tsikát nem lehetne tovább visszsa nyomítani, és illyformálag a hasára lapulhatott másadik lábát el törés nélkül éppen alá nem lehetne húzni : egy vagy két újját a gyermek ágyékába horgasztván, húzza ezt a másik kifüggő lábával együtt, s vigye így véghez a izületésnek munkáját.

Ha

A' LÁB - SZÜLET.

307

Ha mind a két lábaival áll elé a méh' szájába ; fogja ezeket a boka tsont felett meg. De hogy ezeket egybe ne nyomja és meg - ne sértse ; tegye mütató újját a két lába közé , és a többi újjaival ne tovább, hanem csak a térdjéig húzza ki : mivel ha lábai természetnek rendje ellen állanak elé ; nem lehet osztán olly könnyen meg fordítani , és lába - újjait az Anyjának dereka felé igazítani , kivált ha minden vigyázás nélkül felette metszse , főt a far - tsikáig is ki - húzta volna.

Mihellyen a bokáji a szemérmén ki jöttek , keresztelje - meg. Ha lába - újjait az Anyjának köz húfa - felé , a farkát a szemérem - tsontjai - felé találja : természetnek rendje szerént való láb születés ez ; mellyet a természet , ha a gyermek kitsiny , gyakorta magától igen könnyen végez : s a Bábának ekkor nintsen egyéb dolga , hanem hogy az Anyának lábai között fekvő gyermeknek köldökét el - metszse és a gyermeket el - vegye.

Ha a gyermek tökéletes idejü , avagy nagy , és a medentze keskeny volna : a far - tsikánál nehezen fog alá - b jöni. Azért a Bába a szerentfésen meg - fordítatott , de a világra halva jövő gyermeket , ha ennek

ki huzásában torha lassu, és nem vólt elég regulás, húzza á következő mód szerint ki. Fogja-meg lábait mind két kezével ollyformálag, hogy hüvelykei á farka felébe essenek, á többi újjaít pedig á lábára kaptfolhassa, húzza alá lábait á térdein fellyel, és így nyúlván á tzombjaihoz, húzza - ki á far - tsikáig.

Gyakorta tapasztaljuk, hogy egyik lába á rez urkolodot köldök - kötéel miatt rövidebb, és nem lehet olly könnyen ki húzni, mint á másikat; avagy á gyermek meg - nyergelte á köldök - köteleét, az az lábai között vagyon: ekkor á gyermeket ne húzza tovább alá; mivel á köldök kötelet á gyermek' hasából ki szakaszthatná avagy á máffát á méhtől idő előtt választhatná - le, és így á vér folyás miatt meg halhatna: hanem á köldök - kötelet á hátán húzza alább, s küllyébb, és á meg - hajtott lábát urkolja - ki belölle. Meg - eshetik az is, hogy meg - születtettvén már á hasa, á gyermeket á nyakára kerekedett avagy rövid köldök - kötele miatt az említett okból küllyébb nem szabad húzni: ekkor azért előre kösse meg két helyen á köldök - kötelet, s ezen két kötés között az ollóval metzfse el; azután száraz ruhákat téfzen

A' LÁB-SZÜLET.

309

á kövér és fik testú gyermeknek teste körül, s maga felé húzván s forgatván - is, végezetre á karjáig és fejéig ki húzza. Néha ki nem lehet húzni á gyermek' fejét, ha előre egyik, vagy mind két (karjait - is ki nem szabadítja, mellyek az ábrázatján, vagy fejének hátulsi részén állhatnak: é pedig akkor esik - meg, á mikor lábaival á természetnek rendje ellen elé álló gyermeket úgy fordítja meg, hogy ábrázatja és melyje á szülőnek háta felé esik, s ekkor egyik karja á hátára és nyaka - tsigájára, á málik á melyjére nyomul.

A' leg több gyermekek ekkor ámbár jól és szaparán fordítottanak - meg; köldök - köteleknek egybe nyomattatása miatt még is meg - halnak, ha azon nem igyekezik á Bába, hogy fejét igen hirtelen ki húzhassa; ezen fogásban pedig á leg kevesebb Bábák jártak és költek. Hogy azért fejét könnyen és hamar húzhassa - ki; karjait előre szabadítsa - ki. Némeltyek á gyermek' fejét, ha é kitfny, és á medentze tágas, karjaival együtt húzzák ki; á mit nem jovallunk: mert ha kitfny á feje, és tágas á medentze; karjait könnyen ki - veheti: ha pedig nagy á feje; annál kevésbé viheti dolgát véghez, ha előre ki nem

310 III. K. II. R. XV. SZAK.

húzta. Azért szabadítsa azon karját előre ki, melly a vég hurkához leg közelebb áll. Ha p. o. a jobb karját akarná ki szabadítani; tartsa a gyermek' testét egy kevéssé fel és bal felé, hogy kaphasson több tá-
gasságra; annakutána mutató ujjával, avagy néha egész kezével is, ha t. i. meltsze
vagyon még a karja, nyúljon a válláról a
könyökéig, és karját az ábrázatja és a ke-
refzt-tsonnak tsüpjá között nyomítsa ál-
tal a jobb tsipő tsondig, s innét a melyjén
húzza alább, és ki a szemérmen. Ha a
Bába mutató ujjával a gyermek' karját az
ábrázatja előtt el nyomította volna ugyan;
de alább nem húzhatná: tehát tartsa a gyer-
mek' testét jobb kezével, és vegye-ki a
másik kezének ujjával a karját. Arra pe-
dig nagy szorgalmatossággal vigeljenek gon-
dot a Bábák, hogy karját soha sem egye-
nessen, hanem mindenkor ábrázatja felébe
vivén, úgy igyekezzék azután ki-húzni:
mert egyébképpen a bé-menetelnek szélyjé-
re nyomulna erőssen, s többire el-is törnék.

A' másik karját válassza szintén úgy-
ki, mint az első: de ha az első karjának
alá huzattatásakor a méh' száját feszésnek
és egybe sűrödtnak lenni találná; hagyja
addig benne a másik karját, a mig a sűrö-
rodás

A' LÁB-SZÜLET.

311

rodás el-múlik, és meg lágyul a méh' szája, hogy nyakának bártfak egyik részét szabadithassa meg a főjtáftól, és így a gyermeket meg-oltalmazhassa a gutta ütéstől: ezeknek utánna a gyermek' testét tartja egy fejtő, s azon igyekezik, hogy fejét húzhassa egészfzen ki.

Nemelly Bábák a gyermeket vállainál mind két kezeikkel ragadják - meg, és tehetségek szerént húzzák; de illyeténformálag a fejét gyakorta úgy le-szakaszthatják, hogy csak a bőr tartja: mivel a fő, ha e nagy, és hozzája képest a medentze keskenyebb, vagy a bé-menetelben akadáhat - meg, vagy pedig ajaka a kereftz tsontnak tsúpján állhat; így nagy ellenzője vagyon, következendöképpen az egész erő a nyaknak tsigáira esik, és nyakának meg szakasztatását okozza. Hogy annak-okaért fejét nem csak könnyen és hamar, hanem az el szakasztásnak veszedelme nélkül-is ki-leheffen húzni; egyik kezén lévő mutató és közép újját dugja a gyermek' szájába, a málik kezén lévő újjait pedig villa formálag ki terjesztvén nyújtfa-fel mind a két lapotzkájára a nyaka mellé. Ha ki-huzattatását a nyaka körül kerekedett köldök-kötél gátlaná meg; előre meg köt-

ni, és le metfzeni kellene azt. Ennek utána húzza az állát alá a melyjére, hogy ábrázatja a kereszt-tsontnak tsúpja alatt a kereszt-tsont ürességébe jöhesse: ezt továbbá meg segíti az -is, ha a szemérem tsontok alá nyújtott két újjaival, a gyermek' fejének hátulfi részét hátra felé, a kereszt-tsontnak ürességébe nyomítja: a második húzást a vállaira tett kezével vízfi véghez, valamennyire alá felé. Illyeténformálág a szülöknek nagy erőlködése alatt, húzza egyszer a gyermek' száját másfiór a vállát mind addig, a míg a feje a medentzének üregébe, és a ki menetelen alá jö, mellyen húzza szintén úgy, de fel felé ki, hogy fejének hátulfi részét, szintén mint a természetnek rendje szerént-való születesekben, a szemérem tsontok között, úgy valamint a tengely a kerék torkában áll, ábrázatját pedig a segitötöl vízfi tarandó köz húson előre, és végezetre az egész fejét ki húzassa a szeméremből. A' főnek ki húzálaban a természetet kell követni; melly fellyelről alá, azután elé, és végezetre fel felé nyomja: szintén így kell az illyetén születesekben fejét a bé-menetelen alá, a medentzének üregében elé, és a ki menetelben fel felé igazítani, következen-

A' LÁB-SZÜLET.

313

kezendöképpen tökéletesen a kereszttsontnak és far-tsiknak horgadásaik szerént ki húzni.

Ha pedig a fejét, melly nagy és a medentze kitfiny lehet, ábrázatjával hátul a bé-meneten alá húzni nem lehetne, avagy ha az alsó álla a kereszt tsontnak tsúpjában akadot volna meg: a Bába két újjával a gyermek' szájába, avagy a mellé nyúlván, nyomja - el ábrázatját a kereszt tsontnak tsúpjától félen; melly által fejének nagyobb része a szoros helyről tágasba, u. m. a tsi-pő tsontok közé esik. A' mihellyen már a fejét, mellyet itten nem kell fel és alá felé, hanem majd egyik, majd másik oldala felé húzni, a bé-meneten végezetre a medentzének üregébe, a ki menetelig vihette; tehát ábrázatját a szájába tett ujjaival fordítsa ismét hátra a far-tsik felé, a melly engedvén, a ki menetetelt elől felölről hátra felé meg-tágasítja, és utóljára a fellyebb meg irtt mód szerént fejét húzza - ki a szeméremből. Illyeténformálag bánván a Bába, ha ábrázatját a bé-meneten félre viheti alá, és a kereszt tsontnak kerek üreségébe illendöképpen fordítja; nagy avagy közep mértékii fejeket - is a szoros medentzéből fok baj nélkül húzhat - ki. A' leg

314 III. K. II. R. XV. SZAK.

több Bábák, fejét a ki menetelen, a helyett hogy alól felölről húznák fel felé ki, mindenkor tsak egyenesen elé-huzzák: de így lehetetlen, hogy véghez menyjen a szülés. Az erő mellett itt több kézfég, és alkalmaztatás kívántatik-meg.

Természetnek rendje ellen-való láb-születésnek azt hívjuk, a mikor a gyermeknek a szemérmén ki huzattatott lábai úgy fekszenek, hogy lába újjai az Anyja szemérem-tsontjai, avagy oldalfélt valamellyik tsipő-tsontja felé állanak: mivel ha lába újjai az Anyja szemérem tsontjai felé vagynak fordulva; alfo álla a szemérem tsontoknak szélyjeiben meg akad: ha pedig valamellyik tsipő tsont felé állanak; két vállai az Anyja szemérem-tsontjainak kapotfa és a kereszt tsontnak tsúpja között meg akadnak, és így a gyermek tsak karjaiig és fejéig születtetthetik.

Az illetén állásban a Bába a gyermeket ki-ne húzza tovább, hanem forditfa előre úgy meg, hogy háfa melyje és ábrázatja az Anyjának kereszt tontja felé esék hátra. A' forditást pedig vigye következőképpen véghez: Ragadja - meg a gyermeknek térdjéig ki jött lábait mind két kezeivel, és egyiket a másikra hajtván forditfa

ditfa a felé, melly felé lába - ujjai állottanak inkább, a mig lába újjai a köz - hús felé vagynak fordulva. Ha pedig lába újjai a szemérem tsontok felé egyenesen állannak - fel, és a gyermek tökéletesen a hátán fekünnék : mind egy, akár melly felé forditfa lábait.

A' fordítás közben következő dolgokat jegyezzen meg magának a Bába : *elsőben* : a fordításhoz a szülőnek szülő fájdalmi alatt soha se nyúljon : mivel a fájdalom alatt egybe fugorodott méh a gyermek' testét fel tartóztatja, s a fordítást meg ellenzi ; *másadszor* : az alatt hogy lábait meg fordítja, soha se húzza ki felé : mivel így teste soha sem fordulhat tökéletesen meg, hanem mindenkor félen jö ki ; *harmadszor* : lábait, ámbár ha tökéletesen meg is fordította, és lábai a köz - hús felé állanak, forditfa még - inkább meg, és illendő helyjére forditfa ismét vissza, azért, hogy a gyermek' teste, mellyet nem olly könnyen és tökéletesen lehet meg - fordítani, mint lábainak nagyon hajló izeit, halával és melyjével az Anyja hátára forduljon tökéletesen, és szintén úgy, mint lábai az illendő rendbe hozattassék.

316 III. K. II. R. XV. SZAK.

Ha a gyermek' lábai a természetnek rendje ellen - való illetén állásában a szemérmén egészfzen ki - jöttek, és far - tsika a medentzének ki - menetelében volna ; fokkal nehezebben lehet a gyermeket lábainál fogva meg - fordítani, főt tzombjai, és háta gerintze' izeinek káros - is lehet : mivel némellyekben a méhnek nagyon egybe szorodott hüvelyje a gyermek' testét annyira egybe szoritja és tartoztatja, hogy hátának gerintzét és lábait hamarább ki lehetne helyjeiből fatfarni, mint a gyermeket illeténformálag melyjével és háfával aláfelé fordítani.

Meg kell próbálni még - is illeténformálag a fordítást : ragadja - meg tzombjait mind két kezeivel, és fordítsa lassan az ilendő oldal felé, s a fordítás alatt botfással ki lábait kezeiből : ha ezek azon formálag, a mint meg - fordította, a fordulásban megmaradnak, tovább is bátran lehet lábait fordítani, a mig teste - is arra felé fordul, és a gyermek a háfán fekszik tökéletesen. De ha a fordítás közben hirtelen ki botfatván kezeiből a lábait, a régi rozfsz állásba ismét visszafordulnak ; tehát az illetén fordítást hagyja mindjárt - el, és válaszfzon magának más fogást, ha a gyermeket vesze-
delem-

A' LÁB - SZÜLET.

317

delembe ejteni, és háta-gerintzét el-törni nem akarja. Húzza annakokáért a gyermeket a háfánál tovább - ki a szeméremből, lapitfa egyik kezét a háfára és melyjének alsó részére, a másikat a hátára, és igyekezze lassan - lassan oldalfélt, s végezetre háfával és melyjével tökéletesen hátra-felé fordítani. De el ne felejtse, hogy a testét is, szintén úgy, valamint a láb - fordításról szólottunk, fordítsa a közép tájéknál inkább és ismét vissza: mivel ha ezt nem tselekszi; ábrázolja, nyakának nagyon fordulható engedelmeffége miatt a kereftsonton és far - tsikon, soha sem jöhet egyenesen ki, és így fejét bajosan húzhatja - ki.

Ha a gyermeknek, melyjével és háfával valamelyik tsipő tsont felé fordult teste, az Anyának szemérem - és kereftsontjai között meg akadott fejéig és karjáig egélszen ki - születtetett volna, a mint fellyebb tanítottuk; lapitfa egyik kezét a melyjére, a másikat a hátára, és p. o ha a gyermek melyje a bal tsipő tsont felé volna fordulva, fordítsa testét is azon felé. Ha pedig karjai bé volnának már szorulva, nyomítsa vissza a gyermek' testét valamennyire, és a gyermek' há ára lapított bal kezén lévő mutató és közép újjaival a szemérem

rem tsontokra nyomultt vállait fordítva oldalfélt azon tsipó tsont felé, a melly felé ábrázatja vagyon fordulva : ezután igyekezze előben a kereszt tsontnál lévő karját ki szabadítani, azután a másikat, s végezetre az illendő mód szerént húzza ki a fejét, ábrázatját pedig ne vigye egyenesen a kereszt-tsontra.

Sokkal bajosabb és nehezebb amaz eset, a mikor a gyermeknek egész teste, az Anyjának szemérem tsontjai felé fordultt melyjével, karjaiig és fejéig születtetett meg, és állával a szemérem-tsontokban fel-akadott. Ha egyik karját a másik után a szemérem-tsontoktól előre valamenyire visszafordítottatott ábrázatja felett alá lehetne húzni ; a fejét - is sokkal könnyebben ki-lehetne húzni : de mivel ezeket igen nehezen, sőt tellyefféggel éppen ki-nem lehet szabadítani ; tehát előre a gyermek' testét valamenyire visszafordítani kell talzítani, hogy a szemérem-tsontokban meg akadott államag szabadulhasson, és ábrázatját oldalfélt leheffen fordítani. Ezután a gyermek' testét szintén a felé kell fordítani, a melly felé ábrázatját fordította, és szabadítsa ki végezetre a karjait ; a mit olly könnyen még sem lehet véghez vinni, mint mikor

ábrá-

A' LÁB - SZÜLET.

319

ábrázatja hátra fordult. A' mihellyen kiszabadithatta mind két karjait, nyúljon két újjával a gyermek' szájába (ábrázatja pedig nem kell, hogy hátra felé legyen tökéletesen fordulva, mint fellyebb említettük) a más kezén lévő újjaival pedig a lapotzkájira, és huzza ki így a fejét az üregbe: ez után úgyan a szájába tett újjaival fordítsa ábrázatját a far-tsik és a kereszt-tsontra felé hátra, s utoljára húzza ki fejét egészen.

Néha a gyermeknek ki húzott testét házával és melyjével valamelyik oldala felé fordulva, és nyakát annyira tékerve találja, hogy ábrázatja állával együtt a szemérem tsonatokon függ. Ha ekkor a gyermek' feje állásának ki-kerefése nélkül testét tovább fordítja; annál inkább ki tekerné a nyakát, és fejét annál nehezebben húzhatná ki. Ha annakokáért a Bába illyetén dologra hivattattnék, melyet nem tudna; vizsgálja ki jól a tekeredett és félen álló nyakának rántzait elsőben, s azután a fejét. Ha ábrázatját elől a szemérem-tsontok felett találja; fordítsa ábrázatjának oldalát kezével azon tsipő-tsontra felé, a melly felé a született testnek melyje és háza vagon fordulva, és a meg nevezett mód szerint húzza ki a gyermek' fejét-is. Ha pedig

dig a Bába a gyermek' fejét vagy ennek nagysága, vagy a medentzének szorollága miatt telylefféggel ki - nem húzhatná : a gyermek' tettét a fejtől erőszakosan le ne szakasztja ; hanem minden mulatás nélkül Bába - Mestert hívasson, a kire bizhalja az az egyéb dolgot.

Ha pedig a tudatlan Bába a gyermek' fejét le szakasztotta volna már : egyéb különös mód ízerént kellene ezt ki húzni, a mint ezen könyvnek, negyedik részének, harmadik Szakaszában elé - fogjuk adni.

HARMADIK RÉSZ

A' VESZEDELMESES SZÜLETÉSEKRŐL.

Veszedelemes születéseknek az ollyatásokat tartom, a mikor jóllehet a gyermek a természetnek rendje ízerént áll elé, a medentzének formája jó, és így a szülés könnyen és hamar végere menne: de ezt ollyatén veszedelemes változások követik, mellyek

A' VESZEDELM. SZÜL. 321

mellyek az Anyát gyermekével együtt a születés előtt a halálra víszik; az illyetéknek a vér-folyások, nyavajja-törések s. a. t.

Mivel ezen esetekben az életnek szemlátomást- való veszedelme miatt a születést a mesterfég által kell hirtelen véghez vinni, és a jól álló gyermeket meg fordítani: ezen születéseket- is a természetnek rendje ellen valókhöz számláltuk.

E L S Ö S Z A K A S Z.

A' VÉR - FOLYÁSOKRÓL KÖZÖNSÉGESEN.

A' mikor az Afzszonyi Állatnak fze-mérméből vér tsordul; *vér-tsorgásnak* mondjuk: ha pedig a méhből foly sok alatt vér ki; a *méb' vér-folyásnak* nevezzük.

A' vér-folyás a nehézkeségnek minden ideje alatt, a szülés alatt, és a szülés után- is meg-jelenhetik. De veszedelmes vér-folyásokba eshetnek mások is, a kik se nem nehézkesek, se gyermek ágyások; a kikről itten nem szollunk. A' vér-folyás-

nak okai, a mellyekből é támad, a környül álló dolgok, és idő fzerént igen különbözök. Mind a belfő mind külfő jelekre erőssen vigyázzon a Bába, mellyekből a méhnek valóságos vér folyását, és ennek közelebb lévő okát meg esmérheti; hogy ezeknek külömbfégek fzerént a gyermekvesztést, vagy idétlen születést meg előzhesse, és a vér-folyást meg-állíthassa, avagy ha veszedelem mutatná magát, bátor szível a születést meg-fiettesse, és az Anyát gyermekével együtt a halálból ki-ragadja.

Ollyatén Bábák nem kevésen vagynak, a kik a nehézkeseknek vagy szülnöknök kezdődő vér tsordulásokban minden hasznos gondvifelés nélkül tsak haszontalan, és erőtlen orvoslásokban fáradoznak, s ennek okát szorgalmatosan ki-nem keresik: hanem meleg etzetbe mártott ruhákat borítanak a nehézkesnek szemérmére és hasá-a; igen ritkán használható sőt gyakrabban ártó érvágást is parantsolnak: holott az er vágást tsak akkor kellene jóvallaniok, a mikor némü-némü melyékes okok miatt, kivált a véres nehézkesekben a méhnek fenekére, vagy másuvá forrott mássa valamenyire leválík, és é miatt vér-tsorgás támad. Az illyetén esetben-is tsak akkor kell eret vágni,

'A' VESZEDELM. SZÜL. 323

ni, .â mikor â vér tsorgás nem erős, â kezdődő szülésnek veszedelemmel fenyegetődző jelei nintsenek, se pedig â málla â méh' szájához nem nőtt : mert â természetellenkezik az, â mikor vaktában ollyas ártalmas vélekedésben bolyog, hogy â vérnek meg fiettetett folyamatját illykor â méhtől mint egy el árkolhatja, s ezért eret akar vágni ; â mit vajha â leg több Bábák, Borbélyok, sőt néha Orvosok - is ne tselekednének még mái napig - is, és ekképpen â szülőt szzerentfétlenfégbbe ne ejtenék ! Az ér - vágás által â méhnek nyitva lévő ereit se meg nem dugják, se pedig â méhnek â szüléskor meg nyilatkozott szájára nőtt mállának tovább - való és elkerülhetetlen le válását soha meg nem gátolhatják : hanem tsak â Bábának â fordítás által â szülést fiettető keze, valóságos és egyedül - való orvossága â ver - folyásnak megállítására. De többire â mihellyen â Bábák â hofzfas és erős vér - folyás alatt â szülőnek kezeit és lábait hidegen, ájulva, és szint - változva lenni látják ; annyira meg rettennek hirtelen, hogy minden eszket el felejtik, s â szülőt vérében hagynák úszni, ha â nagy veszedelmet és â Bábának erőtlenfégét által látó környül - állók értel-

mes tudós Bába Mester segítőségét nem keresnék.

Vagy külfő , vagy belfő (melly a külfönél fokkal veszedelmesebb) akár a szülés előtt akár a szülés alatt, akár a szülés után induljon a vér folyás : a Bába tehetsége szerént való szorgalmatoossága által ennek okát, tartosságot avagy tartótlanlágát, a szülésnek minéműségét és az egyéb környül-álló dolgokat mindenkor keresse jól ki. A' kezdődő vér folyást soha se tartsa femminek lenni ; hanem illendő időben illendő orvosságokkal vagy állítsa-meg, vagy a folyamatot igyekezze megkisebbiteni : ha pedig veszedelmes és tartós lenne, előre mindeneket böltsen megfontolván ; igyekezze mindjárt szivesen a mesterfégnek reguláji szerént a szülést végére hajtani. Késedelmes pedig felette ne legyen segítőségével ; mivel a szülő erőlködései alatt meg-halhat hirtelen, a mint egy néhányszor meg esett ; avagy pedig szülése után a nagy vér-folyás miatt hosszszas betegségekbe eshetik, mellyben gyászos és a miatt meg-utáltt életet fel-áldozza. Mivel annakokáért a vér-folyásokról való tudomány felette fontos ; következendő szakaszokra osztottuk fel, az idő szerént,

a

A' NEH. AL. VAL. VÉR-FOLY. 325

á mellyben t. i. meg szoktak jelenni, és az okok szerént, á mellyekből támadnak.

MASADIK SZAKASZ.

A' NEHÉZKESSÉG - ALATT TÁMADÓ VÉR-FÓLYÁSRÓL.

Meg ne ijedjen az olyan nehézkehez hivatott Bába, mellynek nehézkeffégének első hónapjaiban vére foly; se ne higye hogy á méhnek valólagos vér-folyása legyen az: mivel á nehézkeffégnek első hónapjaiban sokakon meg esik, hogy hó-számjók foly, és így *vér-tsorgások* vagyon. Hogy ez á hó szám legyen meg lehet esmérni jó egéffégekről és á vérnek gyenge folyásáról. Azt pedig számba nem kell venni, hogy nemelylek derek, vagy kereszt-tsont fájdalmakról panaszkodnak: mert illyetén dolgokat á leg-több Afzszonyi Allatok á nehézkeffég kívül, á hó-számnak ideje alatt is tapasztalnak. Hogy ez á hó-szám legyen, következendő jelekből könnyen meg lehet esmérni: 1) Ha á vér-tsorgás vagy tsepegés á hó-számnak idejekor áll elé; 2) Ha é nem erős, hanem

tsak egy vagy két napokig, sőt néha tsak egy néhány orákig tart; 3) Ha az Afz-fzonyi Állatnak egyéb nyavalyás változafai nintsenek. Ekkor sem nem kell, sem nem lehet semmi Orvosságokat rendelni: mivel ez a hószám folyás magától meg áll, és a véres nehézkesnek gyakorta hasznos; tsak minden úton módon azon igyekezzék a Bába, hogy a nehézkesnek é miatt támadott helytelen félelmét meg tsilapítsa, és a nehézkest bátrítsa, hogy nem a méhnek vér-folyása, és a gyermek vesztéstől felni nem kell. De ha nehézkesfégenek első hónapjaiban valófagos vér-folyás támadja-meg; nem tsak méhének gyümöltét veszthetné el; hanem testében-is a fok vérnek el-vesztése miatt meg-nyavalyásodhatnék.

A' valófagos és gyermek-vesztéssel fenyegetődző vér-folyást meg-lehet elmérni, ha a méhnek szája nyitva vagyon, és a vér a méhnek üregéből foly; ha keresztsontjában fájdalmakat, izeiben és tagjaiban görsédést, erőtlenféget és reszketegféget érez, és egy szóval ha reszszul vagyon. Ezen vér folyásnak a leg közelebb való oka; mindenkor a reszszerezént le vált másfa.

A' távolabb és a máffának le válására útat nyitó okok következendők, u. m.
tellyes

A' NEH. ÁL. VAL. VÉR - FOLY. 327

tellyes véreffég, erős mozgások, lovaglás, erős és köves úton való kemény szekerezés, (Magnus Boerhaave) tántz, ugrás, felettébb-való bánkodások, félelem rettenés, harag, hirtelen öröm, bú: mind ezen, s ezekhez hasonló dolgoknak veszedelmes folyamata vagy az a méhre; Nem különben hevülések, részegítő italok, és a rendetlen közösködések - is okozhatják ezt. Egy szóval, oka lehet ennek minden, a mi a vér keringésének a méhre menő erejét meg bőviti; mivel az a mást az a méhhez kötő igen gyenge erek imitt amott el szakadnak, és így az a mástnak egyik része le válik. De még - is sok nehézkesek vannak olytatónok, a kik az illyszinü rendetlen életben el - merültenek, sőt dorbézólnak - is, s még - sem esnek femmi vér folyásba. Ennek pedig *refszzerént* az az oka, hogy ezeknél az a mást sokkal erősebben nőtt az a méhhez, és azért nem válhatik az a fellyebb meg itt mozdulásokra olly könnyen és hamar le; hanemha ezek felettébb valók vólnának: ellenben mások, p. o. az a leg kissebb ijedéstől - is vér - folyásba esnek; és innét úgy tetszik, hogy azokban válik le többire az a mást, a kikben gyengén és könnyen le válhatolag nőtt az a méhez, az a honnét az a vér folyás támad. A'

A' mihelyen a Bába ollyas Afzfzonyhoz hivattatik, a kinek nehézkeffégének első hónapjaiban illyetén vér-folyása legyen; legfövebb gondja a legyen, hogy a vér-folyást meg-állítsa, és a méhnek gyümölsét meg-tartsa. Ha a vér-folyás nem nagy és nem erős, a nehézkes véres; eret lehet a karján vágni; mondola, tök, vagy dinnye-mag tejet falétrommal, borkövel, s. á. t. lehet innya adni, és hideg etzetbe mártott ruhákat szemérmére, vékonyára, és háfára lapítani: maradjon tsendesen az ágyban, ne melegen, hanem hivesen. De ha minden orvosságokra és fejedelmekre mind inkább öregbednek a vér-folyás, és kezdetben, a mihelyen hivattatott a Bába, a nehézkesnek kemény és tartós szülő fájdalmai vagynak, a méhnek szája mind inkább nyílik, és a viz-hártya meg-feszül: ekkor az ér-vágás káros, és mind belfő mind külfő orvosságok haszontalanok vólnának. Annakokáért az illyetén gyermek' vesztő születéseket, mint az első résznek ötödik szakaszában tanítottuk, inkább hirtelen véghez vinni s az Afzfzonyi Állatot a vér-folyástól meg kell szabadítani.

Minél később támad a nehézkeffég
alatt

A' NEH. AL. VAL. VÉR-FOLY. 329

alatt a vér folyás, annál veszedelmesebb: mivel a méh fokkal nagyobb és vastagabb lévén, ennek erei fokkal több vért foglalnak magokban, mint egyébbkor. Az ilyen vér folyásnak - is leg - közelebb - való oka, a máffának a méhtől - való le válása. Tsak azt kell jól ki - vizsgálni, hogy e valyon nem nötté a méh szájának felébe: mert a máffa ekkor a méh' szájának lassan - lassan - való nyilatkozása miatt minden egyébb kinem tudható ok nélkül le válik onnét, és el kerülhetetlen vér - folyást okoz; melly színü dologról a következő szakaszban fogunk emlékezetet tenni. A' fellyebb említett okok miatt le - vált máffától támad azon vér - folyás - is, ha a máffát a méh' szája felett tapasztalni nem - is lehetne, s meg - is vér folyás támadna.

Nem mindjárt jö elé a vér - folyás a meg esett változásokra, u. m. haragra, s. a. t; hanem egy néhány napok múlva, s elsőben igen kitsfny, lassan - lassan meg - öregbül, s a vér aluva darabonként szotyog - ki. Ha kevés vér foly, az Afzszonynak kereszt - tsontjában vagy semmi, vagy kevés fájdalma vagyon, a méh' szája inkább kinem nyilatkozik, és a viz - hártya megfeszülélének semmi jele nintsen; remény -

fége lehet még a vérnek meg állítására, s az idétlen szülésnek meg-gátlására.

Ekkor a nehézkesnek karon-való érvágást, etzetbe mártott ruhákkal való lapításokat, ágyi nyugodalmat, hivesítő, és vér-folyást ellenző orvosságokat kell mértékletes moddal mindjárt rendelni.

Ha erősebb, és tartos a vér-folyás, a valófagos szülő fájdalmak a méh' száját meg-nyitják: hirtelen kell ekkor a születtést hiettetni. Ha a gyermek a természetnek rendje szerént áll, és egyéb gántfok jelen nintsenek; dolgozza ki a szülő a fájdalmait. Minél alább nyomul a gyermek' feje a medentzének üregébe, annál inkább és hamarabb fugorodik a méh' a gyermekre, és meg szoritja az ereket; melly által a vér-folyás meg-dezmálódik, vagy egézfzen meg-is szünik, s a szülés még izerentséfen megyen véghez. De ha a szülő fájdalmak meg-fogyatkoznak, a vér-folyás öregbül a szülő hidegséget, görsédést érez izeiben, erőtlen, el-ájul, ábrázatjanak szine el-vátozik, sárga, halavány, a pulfuffa gyenge és kitsiny, a bé menetelben talalkozó, jól álló gyermeknek feje sem nyomul alább: ekkor a viz-hártyát mindjárt fel kell patantani, és így talám a vér-folyás megkif-
febbül,

A' NEH. AL. VAL. VÉR-FOLY. 331

febbül, s a következő fájdalmak hathatósabbak lesznek; azonban pedig, a szülő vizeknek el-folyása után, a méh inkább egybe húzhatja magát, ha kivált a hafát döngölik, s meg-is pihenhetik a szülő.

Ha a víz hártjának fel-pattantása után, sem akarnának ezen veszedelemmel fenyegetőző változások meg-szünni: fordítsa meg mindjárt a jól álló gyermeket, s húzza-ki, hogy a méh húzassa egybe magát, ennek erei ez által meg-szorulhassanak, illyképpen a vér-folyás meg álljon, s az Anya gyermekével együtt a veszedelemből ki-menekedhessék.

Valameddig a gyermek' feje még a bemenetelben vagon; minden környül álló dolgokra, mind a vér-folyásból való következesekre, mind a szülésnek elé-menetelére nagyon vigyázzon a Bába, és fontolja jól meg, hogy vallyon tanátfosé a szülőnek olly gyenge fájdalmaiban és erőtlenségében a szülést a természetnek egyedül-való munkájára hagyni? Mert ekkor még a Bába hatalmában vagon, hogy a gyermeket meg-fordithassa. De ha sem a jelen lévő, sem a következő veszedelemre nem vigyáz, a szülőnek erőlködése miatt egészfzen el-veszendő erejéhez bizakodik,

kodik, s fejét a medentzének üregébe alá
 jöni engedi: igen könnyen meg-eshetik,
 hogy illyformálag az ezután meg-magya-
 rázandó vér-folyás, az Anyát gyermeké-
 vel együtt el-vesztheti; a kiket ezen ve-
 fzedelemből könnyen ki-lehetett volna
 menteni, ha a Bába a dolgot jobban meg-
 gondolta, és a gyermeket idejénkoránt
 meg-fordította volna.

A' vér-folyás minél hamarább támad
 az elől járultt okokra és külső erőszakok-
 ra; annál veszedelmesebb, kivált ha a
 hirtelen és erős vér-folyásra a követő szo-
 kott változások veszedelmet mutatnak, a
 szülő fájdalmak meg-jelennek, és a méh-
 nek szája még sem akar illendöképpen ki-
 tágasadni. Ekkor nem kell az alkalmas
 időt el-vesztegetni; hanem a méhnek szá-
 ját mindjárt ki kell tágasítani, a viz hártját
 fel kell pattantani, és a gyermeket, állá-
 sának hirtelen ki keresése után, lábainál
 fogva ki-kell húzni: mert egyéb iránt az
 Anya a maga vérében úszva, s a mint tud-
 juk, hirtelen, a szülés előtt, kételenitetik
 meg-halni.

A' méh' száját pedig következendő-
 képpen kell ki tágasítani: elsőben, mutató
 újjával nyúljon beléje, forgassa körül, és
 így

A' NEH. AL. VAL. VÉR-FOLY. 333

igy tágasítja inkább - ki, annakutánna a másadik, s egymás után a többi újjait - is belédugja, és végezetre hüvelykével - is bényúl, és ki tágasítja elegendőképpen.

De minekelötte a Bába a fordításhoz fog, a szülőnek felső karjait és tzombjait egy kötővel köffe szintén olly erőssen meg, valamint az ér vágás után szoktuk az ember' karját meg - kötni, hogy ez által a vérnek a méhre folyamodó fűtő keringését részszerént meg leheffen akadályoztatni, és valami vért ezen izekben visszafizsa leheffen tartoztatni. Mihellyen a gyermek megszülettetett, a vér folyás enged, és az Anya meg pihen; tehát egyik tagját a másik után kell fel - óldani, nem pedig egyszer s mind: mivel a vér folyás visszafizsa kerekedhetnék, s veszedelemre vihetné, a mint tapasztaltatott. A' fordítás alatt a szülőnek sziv erősitő orvosságokat kell adni, s egymás segítő a hasát dörgölje szüntelen, hogy az engedelmes, lágy és tágas méh a gyermek után egybe - szorulhasson, a vér folyás a szülés után meg ne öregbedjék és halált ne hozzon magával.

HARMADIK SZAKASZ.

AZ OLLYATÉN VÉR - FOLYÁSOK-
RÓL, A' MIKOR A' MÁSSA ELÉ-
ESETT, ÉS A' MÉHNEK
SZÁJÁRA NÖTT.

Meg mondtuk fellyebb, hogy a vér-folyásban lévő nehézkeshez hivattott Bába vizsgálja szorgalmatosan ki, hogy vallyon a mássa nem nötte a méh' szájának felébe?

Az illyetén veszedelmes, és hirtelen halált okozó vér-folyásnak jelei következendők: 1) A' nehézkesnek, nehézkeslégének utolsó hónapjaiban minden nyilván lévő ok nélkül gyakran vízfsza térő kitsiny vér-folyása vagyon; melly a mind inkább ki tágasadó méh' szájára nőtt, és innét a mássának mind inkább-való le-valáfától ered. 2) A' vér-folyás többire a fájdalmak alatt erősebb; mivel a méhnek szája meg nyilatkozik, s a mássa-is mind inkább le-valik; holott ellenben az olyan vér-folyás, melly a meg történt okokból efik meg, a mikor a mássa a méhnek fenekére vagyon függesztve, kissebb szokot lenni;

A' MASSÁN. ELÉ-ESÉS. 3. á. t. 335

lenni ; mivel ekkor az egybe lügorodó méh az ereket is mag-fzükíti. 3) A' méh' szájában, melly nintsen úgy ki tága-fadva, mint egyebkor, hanem lágy és alutt vérrel tellyes, nem talál viz-hártyát a Bába, hanem lágy, topló forma részt tapasztal, melly a' méh' száját félig vagy egészen fedi bé. (Egy nagy darab alutt vér-is lehet az, a' mit a' méhnek szája felett tapasztalhat, mellyet az elé esett mássának lenni tarthat : de e' fohová nintsen növe, s' újjaival könnyen el-tötskölheti, avagy fél-re nyomhatja ; a' mássa pedig ennél fokkal keményebb, és hartyikás, ennek rostjait is-lehet tapasztalni, mellyekkel a' méh szájához vagyon függesztve.

Valameddig fájdalmak nem jelennek meg, a' méh' szájának nyilatkozása kitsiny, a' vér-folyás nem erős, és a' szülésnek ideje nintsen még jelen ; jobbat egyebet jóvalani nem lehet ; hanem hogy fekügyék nyugodalmason az ágyba, igyék jó szüz hús levefeket, és éljen kevés sziv erősítő orvosságokkal az Orvosnak böts rendelése-fzerént. Még egynehány napokig gyakorta kitsiny vér-folyásai lehetnek, a' mig végezetre az ijedős és veszedelmes véres szülés el-kezdődik. Kitsiny fájdalmak

mak jönnek elé, mellyek csak kezdetben tá-
 gasítják - ki a méh' száját, s a mihellyen
 meg-terhefűl a vér-folyás, el múlnak.
 A' mikor a mástának valamelyik része,
 avagy egész feleis a méh' szájára nőtt;
 meg-lehet esmérni, ha a méh' szájában
 részszerént a mástát, részszerént a víz hár-
 tyát és a gyermeket érzi. Ha valófagos
 és tartós szülő fájdalmai vagynak, a vér-
 folyás nem erős, és a gyermeknek jól álló
 feje mindenik fájdalomra mind alább nyom-
 mul; bátran lehet ekkor a születést a ter-
 méfzetre hagyni. A' mikor illyformálag a
 gyermek' feje a bé-menetelbe alá-nyomul;
 annyira nyomja a vért botfátó ereket s az
 elé esett és részszerént le-vált mástát a me-
 dentzének tsontjaihoz, hogy nagyon meg-
 kissebbedik a vér-folyás, avagy egészzen-
 is meg-szűnik. A' fájdalmak a fejét mind
 inkább alább nyomják a medentzének üre-
 gébe, s végezetre még-szeréntféfen s ele-
 venen látja meg a gyermek a siralmas vilá-
 got. De ha a vér-folyás nagyobb volna;
 még-is a fordításhoz kellene fogni, ám-
 bár a mástának csak kitűny része esett elé
 és vált-le. Nem kell annakokáért közön-
 féges régulává tenni azt, hogy a mikor a
 gyermek jól áll, és a mástának csak egyik
 része

A' MÁSSÁN. ELÉ-ESÉS. s. a. t. 337

része nőtt a méh' szájára, a születerést a természetre kell hagyni; hanem mindenkör a vér-folyásnak erejére vagy gyengéjére kell vigyázni.

A' mikor a mássa környületével egészzen. nőt a méh' szájára; sem a viz hártját, se pedig annál kevésbbé érezheti a gyermeket a Bába. Ellöben kitfiny fájdalmak jönnek elé, mellyek a méh' száját valamennyire meg-nyitják, s ez minél inkább nyilatkozik meg, annál nagyobb lészen a vér-folyás, annál - is inkább valik le a mássa, és a vér mindenik fájdalom alatt ki gördül a szemérmén. A' szülőnek ereje és fájdalmai lassan-lassan el-fogynak, s héjjában vár a Bába ezeknek vilziza jövelekre, akár hogy igyekezzék mind belfő mind külsőképpen. Az illyetén veszedelmes állapotban egyébbképpen nem foghat, hanem hogy mindjárt fogjon a fordításhoz; mindjárt pedig azért, mivel egyébbképpen a fordítás alatt avagy a szülés után is a szülő csak hamar meg-halhat. Ha a méh' szája annyira nyitva még nem volna, hogy a Bába kezével bé-nyúlhasson; újjaival kételenitettnek ki-tágalrani; ezután a másfát egyik felén választa le, és igyekezzék kezének a gyermekhez utat tfinálni.

338 III. K. III. R. III. SZAK.

A' máffát válafzfa következendő mód fzerént le : Igyekezzeék a' máffát azon felén, a' hol vékony és olly fzoroffan nem nőt a' méhhez, valamenyire fel emelni, és tsak annyira le-válafztani, hogy é mellett újjai-val a' méhbe nyulhaffon, és a' máffát félig-nél tovább válafzthaffa-le. Pattantfa fel ekkor mindjárt a' viz hártját, keressfe - ki a' gyermek' fektét, és minél hamarébb lehet, a' fordítás által húzza - ki ; a' mit is könnyen véghez vihet : mivel a' vizek még el-nem folytak mind, s' a' méh-is kevéffég fugo-rodot egybe. Az illyetén mefterféges veszedelmes születésnek fzeréntfés véghez vitele annakokáért az idejénkoránt - való és hirtelen forditástól függ.

Minden egyébb az illyetén veszedel-mes vér-folyásnak meg-állitására és a' szü-letésnek véghez vitelére jóvallott módok felette veszedelmefek, főt majd mindenkor fzerentfétlenek. Illyetén veszedelmes mó-dok ezek : a' mikor a' gyermek' ki-jövele előtt újjával a' máffát keresztül fúrja avagy kiis veszi ; é pedig mind az Anyára mind a' gyermekre-nézve igen veszedelmes: mi-vel a' köldök kötélnek nagy vér ereit igen könnyen lehet által fúrni, avagy a' máffát-is egézfzen le lehet válafztani. Tsak egy
eset

A' MÁSSÁN. ELÉ-ESÉS. s. a. t. 339

eset vagyon, mellyben a máffát keresztül lehet fúrni, a mikor t. i. a gyermek' feje a bemenetelbe mélyen alá jöt, s a máffa a közepében olly feszes és vékony, hogy ezt által furván, a gyermek fejének szapara által menetelét lehetne reményleni : e pedig igen ritka dolog. Tudjuk a hoszszas tapasztalásból, melly veszedelmes, főt majd mindenkor halálos születés legyen az, a mikor a fájdalmaknak vízfsza térésekre bizakodik a Bába. A' gyermeknek jó állására és a máffának kitfinynég - való elé eséfére ne nézzen ; hanem fordítsa - meg mindjárt a gyermeket, ha roszszul vagyon a szülő, s émelygésről, szédelgésről s. a. t. panaszkodik, és fájdalmi meg - kevesebbülnek. Az illy születésnek véghez vite lére - való minden egyéb módok pedig ritkán szerentfések.

NEGYEDIK SZAKASZ.

A'SZÜLÉS-ALATT MEG-ESŐ BELSŐ
VÉR-FOLYÁSRÓL.

A' szülés alatt meg eső vér-folyásnak három okai vagynak.

340 III. K. III. R. IV. SZAK.

1) A' máffának a méhtől-való le-válása.

2) A' köldök-kötélnek el-fzakadása.

3) A' méhnek el-fzakadása.

A' természetnek rendje fzerént-való leg-tökéltefebb születeésekben-is meg-esik gyakorta, hogy a' méhhez gyengén nőtt máffa a' méh' szájának szüntelen-való egybe húzása, avagy a' köldök-kötélnek urkolódása és rövidfége miatt, még a' szülés alatt is lassan-lassan le-válik. Ekkor elfőben igen kevés, de minél tovább, annál több vér fog folyni.

Valameddig a' vér-folyás mértékletes, a' szülőnek ereje vagyon, egyébbről femmiről-fem panaszolkodik, és a' természetnek rendje fzerént elé-állott gyermeknek feje mindenik fájdalom alatt alább nyomul; minden félelem nélkül, a' szülést a' természetre lehet hagyni: mert ollyatén születeések, mellyekre femmi vér-folyások-fem tamadnak, gyakorta tapasztaltattnak, és minden, mind jelenlévő mind következő nyavaiyas gonosz következesek nélkül tsak a' természetnek munkájától fzerentfélen véghez mennek.

Ha pedig a' valóságos és tartós vér-folyás veszedelemmel fenyegetődenék; a'
viz-

A' BELSŐ VÉR-FOLY. A' SZ. AL. 341

viz-hártyát szinte ollyformálag, mint a nehézkeffég alatt-való vér-folyásokról szözlottunk, fel kell pattantani, és ha erre sem engedne a vér-folyás, a fordításhoz kel-lene fogni.

De ha a gyermek' feje a medentzének üregébe már alá-jött volna, és vizsza nem lehetne tovább vinni; a ki-menetelt annyira el-zárja, hogy a fzemérmen semmi vér sem folyhat ki, hanem a méhnek üre-gébe foly, a honnét *a belfő vér-folyás* tá-mad. A' szülő hafa tapaszthatóképpen napról-napra meg-dagad, fájdalmai meg-szünnek, el-ájul, kezei, lábai meg hide-gülnek, ábrázatja el-szintelenedik, s pul-suffát is alig lehet érzeni. A' felette rövid köldök-kötél-is, ha felettebb való meg-nyúlása miatt ketté szakad, belfő vér fo-lyást okoz, e pedig vagy a közepében sza-kad-el, vagy a gyermek köldökéből sza-kad-ki. Ha a vér folyás elébb jelenék-meg, mint a gyermek' feje a medentzének üregébe ennyire alá jött, és a ki-mene-telt fel dugta; a leg közelebb meg-jegy-zett félelmes változásoknak jelenéseikről, belfő vér-folyásról lehet gyanakodni.

Még-is meg-esik néha, hogy minden ki-tudható okokon, és az előtt tapasztaltt

342 III. K. III. R. IV. SZAK.

vér-folyáson kivüül a szülőnek hafa akkor dagad-meg igen nagyon, a mikor a Bába nem-is gondolná, s várja még-is a szülésnek végét minden félelem nélkül. Annál nagyobb annakokaért a veszedelem, minél későbbben lehet a belfő vér-folyást meg-efsmérni. Ekkor a vér-folyásnak csak a szülés után ki-tudható okaira ne nézzen a Baba; hanem a szülőnek izeit kösse-meg illetve, és a gyermek szájába dugott két újjával fejét és testét húzza-ki.

De mivel néha ezen fogással talám a medentzének szoros ki-menetele miatt-is, a szülést véghez nem lehet vinni; jobb, hogy a Bába, minekelőtte ezen fogáshoz próbált volna, Bába-Mestert hívasson, a ki a gyermeket hirtelen húzza-ki szerzsá-mokkal: mivel egyébképpen az Anya halálos erőtlenségbe esik gyermekével együtt, s meg-hal hirtelen. Akár mifőda egyéb eszközök pedig itten nem segíthetnek.

Ha a szülés után látná a Bába, hogy a köldök-kötél vagy közepében szakadot-el, avagy köldökéből szakadot volna-ki; az első esetben kösse meg mindjárt, a másadikban pedig nyomjon mindjárt egy darab tserefa toplót a köldökére egy ideig, ezután két vagy három darabotska szélyes

váizon

A' BELSŐ VÉR-FOLY. A' SZ. AL. 343

váfszon tépeléket (mellyek közüll egyiknek nagyobbnak kell lenni, mint a' másiknak) tegyen réa, és köffe bé-jól a' köldök-kö-tövel.

Az alatt pedig el-ne felejtse a' máffát az alatt vérrel együtt ki venni, és a' szü-löt a' következendö szakakaszban fel jegy-zett különös belső és külső orvosságok ál-tal a' tartós és végezetre meg-ölö vér-fo-lyástól meg szabadítani.

A' *méh' szájának*, avagy a' mi még ve-fzedelmefebb magának a' *méhnek* is el-szaka-dáia nagy ver-folyást okozhat kásonlókép-pen. Ha a' méhnek kivált nyaka vékony, következendö okok miatt szakadhat el, u. m. a' szülőnek felettébb való nagy erőlkö-déseitől, ha kivált medentzeje szük, a' gyermek³ feje nagy, avagy testével a' ter-mészetnek rendje ellen fekszik, külső erő-szakoktól, eséstől, ütéstől, dőféstől; gya-korta a' természetnek rendje ellen a' méh' szájába elé állott és bé-szorultt gyermek-nek erőszakos vízfsza nyomattatásától sza-kad-el: mivel a' gyermek a' méhvel együtt nyomattatik vízfsza, következendöképpen a' nyaka annyira meg-nyúlik, hogy vagy kerefsztül vagy tsapólag el-szakadni kéte-lenitetik. Ide tartozik a' szülő halának erő-

344 III. K. III. R. IV. SZAK.

szakos alá nyomattatásais, s több egyéb okok.

Ezen szakadásnak elől-járó jelei csak tetetefek, s nem bizonyosak, u. m. a szülőnek magas és felzes hafa ---- a méh' hüvelyje vízfsza húzattatott ---- fenn áll meszsze a méh szája ---- kemény, gyakor, de haszontalan szörnyü kénos fájdalmak ---- a gyermek szokatlanul mozdul ---- nagyon égő és szúró fájdalma vagyon, melly egyik vagy másik helyen fokáig kénozza, és onnét el nem távozik --- hasának valamellyik tájeka a természetnek rendje ellen láthatóképpen nagyon meg-dagadot --- A' mikor némelly illyetén jelekből illyen szereztséltől lehetne félni; azt adjuk tanátsul, hogy a gyermeket fordítsa mindjárt-meg az urokkal.

A' meg lett el-szakadásnak jelei pedig fokkal világosabbak, a mikor t. i. a szülő magában valami szakadást tapasztal ---- fájdalmai meg szűnnek ---- vér-folyás ---- a gyermek vízfsza el-távozik ---- femmi részét a méh' szájában tapasztalni nem lehet ---- az el szakadásnak szempillantásában, a szülő hirtelen kiált ---- avagy azt kiáltja hogy megszülettezet a gyermek ---- panaszkodik hogy gyomráig hág fel valami ---- égő fájdalomról
panasz-

A' BELSŐ VÉR-FOLY. A SZ. AL. 345

panaszokodik a tájékán a hol el szakadot --- a gyermek nem mozog tovább -- el ájul --- hafa meg dagad, ha a gyermek még a méhben vagyon. A' mikor pedig a hasnak üregébe a méhből által ment, lágy, egybe előtt a szülő hafa --- hab módjára való mozgást érez a Bába a ki-folyt vértől --- a gyermeknek izeit egyik oldalán nyilván érzi, a másikon a lassan-lassan egybe fugorodó, vagy már egybe fugorodott méhet --- s végezetre a vér folyásra következő nyavalyák támadnak elé.

Ekkor a Bába a gyermeket fordítsa mindjárt-meg, és ha ennek valami tagja a szakadáton által az Anyja hasába ment volna, azt előre húzza vissza a méhbe. Ha a méhnek üregét a gyermektől üressen találja; el-veszet az Anya, ha mindjárt egy Bába Mester avagy Borbély nints jelen, a ki mindjárt a has metszéshez fogjon. *Erről különös irást találni lehet in Fascic. Prim. Oper. Medicor. minor. Franc. Xav. de Wasserberg. p. 67 - 105.*

ÖTÖDIK SZAKASZ.

A' SZÜLÉS UTÁN-VALÓ VÉR-
FOLYÁSRÓL.

Igen gyakran nagy szerentsélen me-
gyen véghez a szülés, s ezután még-is olly
nagy vér-folyás támad, hogy a szülő Afz-
szynak élete veszedelemben foroghat.

Ennek leg-közelebb való oka minden-
kor a méhnek részszerént vagy egészzen
meg-gátoltatott egybe fugorodása. A' vér-
ereknek nyilatkozásaik meg-nem szükül-
nek, hanem nyitva maradnak, és a vér-
folyást gördül ki; mellynek oka az, hogy
az egybe fugorodni akaró méh 1) munká-
jában vagy meg-gátoltatik a többire le vált,
részszerént még szoroslan függő málla és
alutt vér miatt; vagy 2) egybe nem fu-
gorodhatik erőlenfége, gyengefége, és
bomlott nyavalyáffága miatt.

Az első okat hamar el lehet háritani,
s a vér-folyás meg-is áll mindjárt, ha a
Bába kezével a mállat a méhről le-választ-
ja, és az egyéb benne tartózkodó alutt
vérrel együtt ki-vezzi: de az Afzszyn
méhének, nagy és lágyn háfáról, a fájdal-
maknak

A³ SZÜL. UT. VAL. VÉR-FOLY. 347

maknak el-távozásokról és erős vér-folyásról (holott fe mássa fe egyéb idegen test niutás a méhben) meg esmérhető erőtlenfége miatt támadott vér-folyás fokkal veizedelmesebb.

Meg-esik felette gyakran¹, hogy az Afzszonyak a szülés után mindjárt rövid lélekzetről, és sziv-fájásról panaszolkodnak és ezen ok miatt tartós erős vér-folyásban hirtelen és reménytelenül meg-is halnak. Ekkor vagy fok világos-veres és folyó vér foly ki a szemérmén, vagy pedig, a mi rickán történik, egy nagy darab alutt vér a méhnek valamenyire egybe fugorodott száját fel dugja; melly miatt a vér a méhnek üregében meg dugul, meg dagad az Afzszony hafa, s készen vagyon a belső vér-folyás. Ezen esetben a Bába egyebet nem fegethet; hanem, ha nagy darab alutt vér dugta volna fel a méh' száját, és több alutt vér volna még hátra, ezt vegye ki, és a méhnek várákozás nélkül való fugorodását sietteffe.

Ezt részszerént belső sziv erősítő rész-szerént külfő orvostágokkal véghez lehet vinni. Leg-elsőben az Afzszonynak izeit kell meg-kötni. Igyék gyakran tápláló leveleket, é közben egy nenány kalán finom bort.

348 III. K. III. R. V. SZAK.

bort. Ha egyéb nintsen, szorulásban egy vagy két kis Káfé kalánka Méhfü vagy egyéb spiritúst, vizzel elegyített égett-bort is lehet adni, melly által az érző inak meg-erődjenek, és a méh, egybe fugo-rodására izgattassék. Orrával szagoljon szalamiák avagy szarvas szarv spiritust, s a Bába újjaival izgassa s tsiklantsa a méh száját, dörgölje a hafát és adjon fős kristélyt neki. Ha ezen módok a segitlégre tehetetlenek volnának; lapitson az Afzfzony hafára, és vékonyjaira hideg vízbe, etzetbe, vagy borba mártott és egybe fogott nedves ruhákat, avagy a nagy szorosságban töltön hideg vizet a hafára, és fosta a méhébe-is. A' hideg víznek ereje majd az egyedül való leg szaparább és leg hatatósabb orvossága ennek, hogy a gyermek ágyas Afzfzonyt a halálnak nyilván-lévő veszedelméből ki-lehesse ragadni. Hafát pokálja szélyes, és végein kötökkel való poka-kötökkel bé, vagy bár más alkalmas póko kötövel-is.

Sok Bábak, és Borbélyok, sőt némelly Orvosok is vagynak, a kik a gyuladástól és az erre következő emészto-tüztől (gangræna) félvén, belsőképpen részegitő, de nem részegségnek végére-való
spi-

A' SZUL. UT. VAL. VÉR-FOLY. 349

spiritufokat és illyetén italokat nem akarnak javallani, s' annál kevésbbé hideg boritékokat. De ha tsuklás, hányás jö az Afzfzonyra, hafában metfzö, és keresztsontjában fájdalemakról panafzkodik; ha a Bába, hafára lapított kezével valami kerek keménységet érez, az utó-fájdalemak mind erőflebben jönnek, s' a vér-folyás engedelmesebb léfzen: nyilván lehet hinni, hogy a méh egybe húzza magát, és a gyermekágyas most ki-menekedik a halálmakából. Ezután ábrázatját, hafát, kezeit, és lábait meleg ruhákkal kell dörgölni; igyék gyakran jó, s' tápláló levefeket; melly által a természetnek melege vízfza tér, és az el-vezett vér vízfza hozattatik. E' mellett pedig az okos Orvos az erőtlen és félholt Afzfzonyi Állatnak belső erőfitő Orvosságokat tud rendelni, és a következhető gonofz nyavalyáknak elenekbe megyen.

HATODIK SZAKASZ.

A' SZULÉS ALATT-VALÓ NYAVALYA-TÖRÉSRÖL.

Valamelly veszedelmes a szülönek vér-folyása; szintén olyan veszedelmet hozhat
maga

maga után a nyavalya törés-is. Meg-hal a gyermek bizonyosan, s gyakorta az Anyjais; ha fető fegedelemmel nem illeti a Bába.

A' szülés alatt meg-efő nyavalya törésnek okai az érzékeny inaknak felettébb-való izgattatása, kivált azokban, a kik előben szülnek; tellyes véreesség, méhnek fulladása, hirtelen harag, nagy rettenés, és nagy erőtlenség, avagy ha a vizelet a hólyagban fel-akadot, és az itten meggyültt vizelettől nagy fájdalma vagyon.

Ha felette véres a szülő, eret kell egyfzernél többször - is rajta vágni; ha a szülő részeknek nagy erőtlenségek és görtfősségek okoznák: a belső szülő részeket melegítő nyálas és olajjas orvosságokkal meg kell lágyítani és kriftélyezni: a nagy erőtlenségben sziv - erősítő orvosságokat kell adni. Ha pedig az elmének hábaradása volna ennek az oka; az ér - vágás és az elmének tsendessége meg-tsilapítják. Ha a fefzes vizelet holyagtól támad; ki kell azt üresíteni. Némelly állapotban, ha szarvas - szarv spiritusból egy néhány tseppet vízzel elegyítve tölt a szájába, s az orra alá tartja a füstölgő spiritust, fokszor használ.

Ha a nyavalya-törés nem tart szüütelten, hanem meg-is szünik, bizonyos időre

A' NAGY. NYAV. A' SZ. AL. 351

vizfza tér, és a jól álló gyermeknek feje mindenik fájdalomra alább nyomul; a természetre lehet, s kell-is hagyni ezen születést; melly a nagy nyavalya alatt való erőszakos mozgások miatt gyakorta hamarabb megyen véghez, mint egyéb módal.

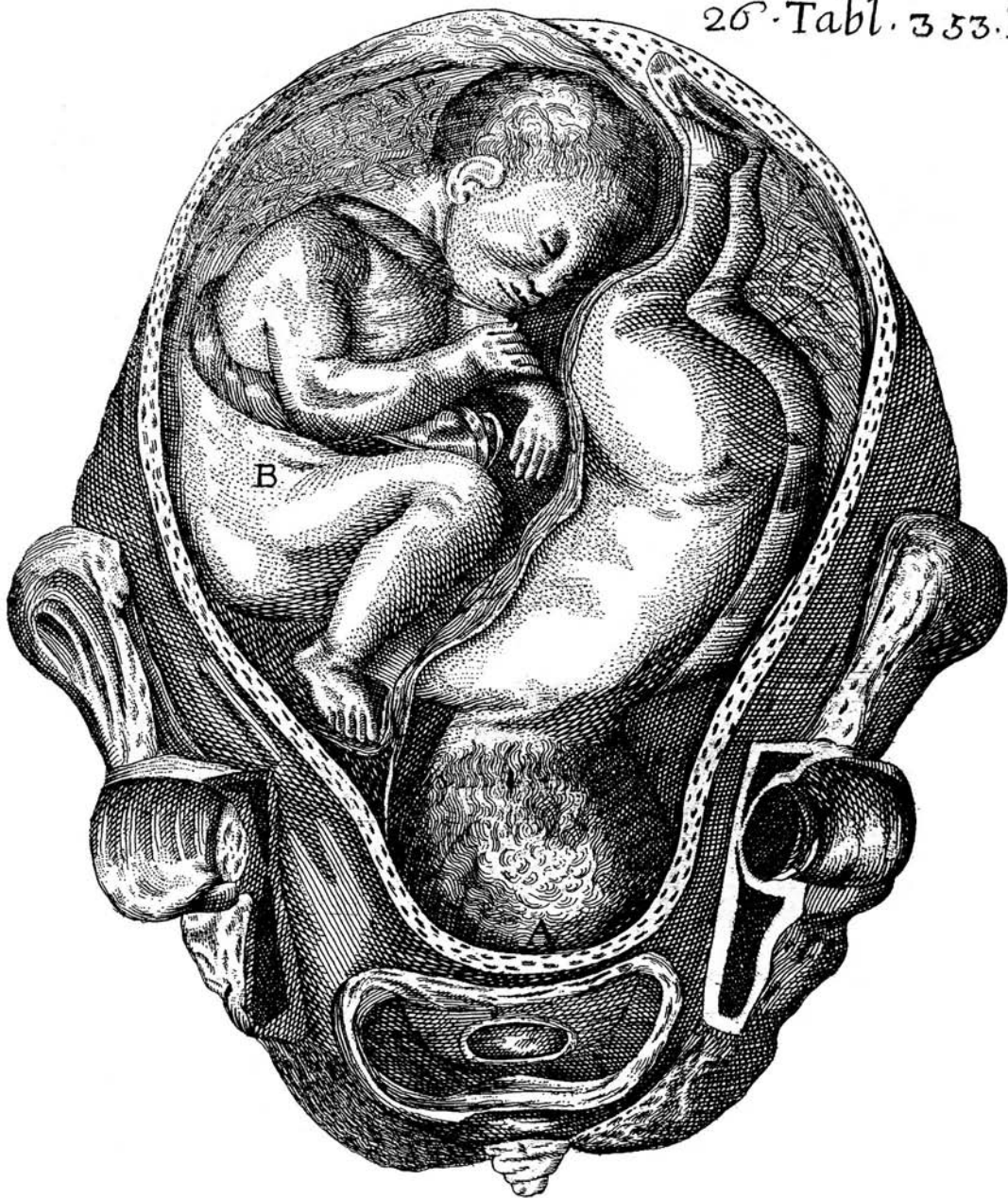
De ha ezen nyavalya töresnek szünete nem vólna, minden próbált orvosságok nem hafználnának: mindjárt meg-kell fordítani a gyermeket. Ha feje a medentzének üregebe már alá jött vólna, s ottan mozdulhatatlanul akadna meg; a Bába két újjával a szájába nyúlván, igyekezze fejét ki húzni: mert ha ezt nem tselekszi; az Anya gyermekével együtt még nagyobb halálos veszedelembe esik, s vegezetre mind a keető meg-hal. A' mihellyen meg születtetett a gyermek, a nyavalya törés többire mindjárt meg-tsendefedik, s meg enyhül az Anya, szülése után. Nemelleyek pedig a szülés után minden lehetséges fege-delemre és a születesnek siettetésére még-is meg-halnak.

Sokkal veszedelmesebb a nyavalya törés a végfő időn lévő nehézkefekben, ha fokáig tart, és csak olly gyenge fájdalomak támadják meg, mellyek a méh' száját
meg

meg nem nyitják. Ekkor adjon a Bába izgató Krístélyeket, vágasson eret, nyomtsa a far-tsikát, foftasson nyálas és olajas nedveffégeket bé, és tegyen a szemérmére meleg téjbe mártott spongyiát, *avagy baltafokával meg lágyítatott bik-fa toplót-is*; melly által a szülő részek a méh' szájával együtt meg-lágyulnak, és alkalmasfokká tétettnék a nagyobb ki-tágasadáfra. De izgatni a tsiklandani a méh' száját éppen nem kell: mivel ez által még meg-öregbülne a nyavalya törés. Mindezek mellett pedig az Orvos nyavalya-töréit ellenző orvosságokat rendelni fog. Ha ez a nyavalya fokáig és erőfien tart: a szülő femmit-fem tud maga felől; hanem valahányszor fájdalma elé tér, az ágyban höngörög, és addig tart, a mig végezetre egéiz teste egybe fugorodik. Minél gyakrabban és erőflebben térnek ezen fugorodások vízfza, annál veszedelmesebbek; többire pedig elébb hal-meg, mint a meg mondott Orvosságok a magok tzéljokat el-érhették, és a szülés véghez vitetthetett.

26. Tábl. 353. Lev

NEGYEDIK RÉSZ.
A' KETTŐS - SZÜLETÉSÉRŐL.
XXVI. T Á B L A.

- A. Az első gyermek a természetnek rendje szerént áll - bé a születésbe.
- B. A' második a természetnek rendje ellen - áll elé.

Mivel az első gyermek a természetnek rendje szerént áll - bé a születésbe ; ezt a természetnek erejére - is lehet hagyni : de a másikat , az elsőnek születtetése után mindjárt meg - kell fordítani , s a köldök kötéltre , a melly, mint itten példáztatik , a gyermek testére vagyon kerekedve , szorgalmasan kell vigyázni.

MAGYARÁZAT.

E L S Ö S Z A K A S Z.

*) Azon jelek, mellyekből meglehetne esmérni, hány gyermekkel legyen nehézkes az Afzfzony, olly bizonytalanok, hogy még meg-fem érdemlik az elemének fáradozását. Mindenik gyermeknek különös vize, és különös viz-hártyája vagyon: ha pedig a Kettőfőknek két másfájok egybe nőttenek; tsak egy eres hártájok vagyon, melly az első gyermeknek fzülettetése alatt a maga viz hártájával együtt mindenkor fel-pattan, és a másadiknak viz-hártája tsak azután feszül meg-egyedül. Ha pedig, a mi gyakor dolog egyik mássa itt, a másfik másutt nőtt a méhre: ekkor mindenik gyermeknek különös eres-hártájais vagyon.

Tsak akkor lehet tudni, hogy az Afzfzonymnak kettős gyermeke vagyon, a mikor az első gyermek meg-fzülettetett, és a szülő hasa még-is tsak kevésfég lohad, keményen, nagyon marad, és a következő

*) Lásf'd a XXVI. Tábl.

A' KETTÖS-SZÜLET. 355

zendő fájdalmak alatt más új viz-hártya feszül-meg. Ezért kell annakokáért a köldök-kötelet két helyen meg kötni, és a két kötés között el metszeni: mivel egyébképpen a méhben lévő második gyermeknek vére, a köldök-kötelen ki-folyhatna, ha a két egybe nőtt mássa között közlödöképpen kering a vér, a mit tudni nem lehet. Ezen okból nem kell az elsőben születtetett gyermeknek mássját addig ki-venni, a míg a második-is meg-nem születtetett. Ha pedig magától ki jöne a gyermek után a mássja, a mint néha meg-esik, avagy, a mi még fokkal veszedelmesebb, ha a duplás mássa, a mellyen két köldök-kötelet lehet találni, az első gyermeknek születése után mindjárt ki jöne: tehát még a méhben lévő második gyermeket, akár a természetnek rendje szerént, akár az ellen álljon-elé; a fordítás által mindjárt ki-kell húzni: mert ha ezt nem tseleksi; nem csak a gyermek, hanem az Anya-is meghalni kételenitetik a nagy vér-folyás miatt, mivel a méh egybe nem fugorodhatik.

A' kettős-szülések fokkal könnyebbek a másoknál: mivel ezen gyermekek többire kissébbek lévén, mind a természet-

nek rendje szerént, mind a fordítás által fokkal könnyebben jönnek a világra ; tsak hogy állásaikra kell-vigyázni. Az első gyakran a természetnek rendje szerént jó fejével vagy fartsikával ; mellykor bátran el-kell hagyni, hogy menyjen a szerént kereftül. Ha a második-is jól áll elé ; a felettebb-való erőltetés által soha sem-kell fiettettni ennek születtetését, kivált ha a Bába a szülő hasára lapított kezével azt érzi, hogy egybe nem sugorodik jól a méh, és hasa nagyon marad : mivel a második gyermeknek születtetése után vér-folyástól lehet félni, ha a mássa elébb válik le, mint a két gyermekeknek másojoktól és fok vizektől rendkivüll-való módon ki-feszültt méh egybe-sugorodhatik ; hanem várjon a Bába addig, a mig erős fájdalmak jönnek, és a viz-hártya fesseffégével az ez előtt valamenyire egybe zárlódott méhnek száját újjolag meg-nyitja : ezután erőlködjék már fájdalmaiban illendöképpen, s várja a Bába a születtést. Ha pedig a gyermek a természetnek rendje ellen állana elé ; a viz-hártyát pattantsa mindjárt fel, és fogjon a fordításhoz, a mit könnyen véghez vihet : mivel a méh' szája elég tágasan vagyon kinyitva, s a gyermek még a bé-menetel fe-

lett

A' KETTÖS-SZÜLET. 357

lett megszűze fekszik. De el-ne felejtse, hogy a gyermeknek ki-húztatatafa alatt a szülő hafát dörgölje ; hogy a méh fugorod-hassék annál hamarabb egybe.

Gyakorta az első gyermek áll a természetnek rendje ellen születésébe. Mivel annakokáért soha sem lehet tudni, hogy e csak egyedül vagyoné jelen, vagy más is ; a Bába, ha a gyermeknek fordítása alatt reményfégén kívül még egy más viz-hártyát, és így két gyermeket tapasztalna, oltalmazza kezével nagyon a másik viz-hártyát, ezt fel ne pattantsa tellyesféggel, és igyekezze a meg-fordított gyermeket lassan tapogatva ki húzni : mert egyébbképpen az eshetnék-meg, hogy a másadik hártyának is oktalan fel pattantatása után a két gyermeknek lábai egybe jönnek, egybe tserélődnek, és így két egyenetlen lábakat húzhat csak a méh' hüvelyjébe s nem tovább. Ha pedig mind a két gyermeknek hártyájok fel pattant volna, és a két gyermeknek két lábai jönének elé ; ezek között szemérmet találni nem lehet. Ekkor egy lábat húzzon alá, s ennek belfő oldala mellett keressé-meg a másadikat.

358 III. K. IV. R. II. SZAK.

Arról igen-igen rendkívül-való ritka példák vagyon, hogy a kettőfők a méhben egybe nőttenek volna: de vagyon példánk még-is, hogy a természetnek rendeje fzerént születtetthetnek. De ekkor a kívántatik-meg, hogy a szülő részeknek, kivált pedig a medentzének ahhoz illendő, mértékletes tágassága legyen; a mi ha nem volna; Bába-Meiter lásson az illyetén születéshez.

MÁSADIK SZAKASZ.

A' MEG-HÓLT GYERMEKNEK SZÜ-
LETTETÉSÉRŐL ÉSENNEK HA-
LÁLÁNAK JELEIRŐL.

Valamenyi fokokok vagynak, mellyek a gyermeket az Anyja méhében megölik; szintén olly kevés és é felett bizonytalan jeleink vagynak arról, mikor legyen holt gyermekkel terhes az Afzszony? Megölhetik a gyermeket az Anyjában, az elmének háborodása, bú, bánat, esekedés, az Anyának nemzetféges nyavalyája, a méhnek egyéb nyavalyásságai, vér folyás

A' HÓLT GYERM. s. a. t. 359

lyás, nyavalya törés, külföképpen szenvedett erőszakok, rendeletlen mozgások részegítő italok, hajtó orvosflágok, éhfég, szomjufág, a máffának meg - keményedése, avagy ki növése, a köldök kötélnek egybe urkolodása, és egyéb fok okok.

Azonjelek, mellyekről, a méh' szája még bé lévén zárva, meg kellene esmerni, hogy hólt-é a gyermek a nehézkesben, következendök, de igen bizonytalanok.

1) A' fellyebb említett okok, és meg-történt esetek.

2) A' nehézkes hafa, mellynek fefzesnek kellene lenni, s inkább kellene nőni, egybe esik, meg rántzofodik, és ki nyomultt köldöke ismét vizfsza megyen.

3) Ha a nehézkes gyermekének mozgását, ha kivált ez az előtt erős és tartós vólt, s egyszerre hirtelen el-múlik, nem tapasztalja, nem érzi, s a Bába sem tapasztalja, ha hideg kezét a hafára lapítja; a szülő, hafában olly szokatlan terhet érez, melly arra felé döll, melly felé hájlik vagy fekszik; ha erőtlen, halavány, és görisedése vagyon. *)

Z 4

4)

*) Láss'd a Nagy Boerrkaavét Aphor. 1318.

4) Tsetfei egybe-esnek, el-fonnyadnak, és vizennyös nedveflég foly ki belőlök.

Ezekből és több más jelekből lehet itélni a gyermek' haláláról: de a nehéz-kefnek meg nem kell mondani; hogy méhének gyümölcse halva vagyon.

Sokkal tsalhatatlanabbak azok a jelek, a mikor elé-állása vagy születtetése alatt holt meg a gyermek, mellyeket a Bábának némü-nemü esetekben szükfleges tudnia. Hogy a gyermek halva áll születetésébe, meg lehet esmérni, ha elé álló része éppen meg nem dagád, ennek egész környülete lágy, a fő-koponyának tsontjait igen könnyen, és olly tapasztható zörgéssel lehet bé felé és egymásra nyomni, mint mikor ujjunkkal pergámenthez nyúlunk. Ha a gyermek' pulsuflát tagjain világosan lehetne érzeni; e vólna életének valóságos bizonyfága.

Gyakran a gyermek elevenen áll-bé születetésébe, s a Bábának világos jelei vagynak, hogy él, a szülő-is érzi még: a
gyer-

A' HOLT GYERM. 3. a. t. 361

gyermek' mozgását, és a belső tapogató által fejének avagy más elé-álló részének mind inkább öregbedő dagadást tapasztalja a Bába: de születése alatt meghalhat a gyermek, és ekkor következendő hihető, és valóhoz igen hasonló jeleink vagynak:

1) Az időre kell vigyázni, menyi időtől fogva vagyon a gyermek a medentzének üregébe szorulva, a szülésnek minéműségére, melly nehéz, avagy a természetnek rendje ellen-való lehet, s többire csak el-henyéltetik.

2) A' gyermek' bé állott részének dagadása meg marad ugyan, de még-is meglágyul, és végezetre egybe esik. Ezen jelek mellett mind azon jeleket-is forgassa elméjében, mellyeket fellyebb jegyzettünk meg, a meghólt, s kivált fejével a medentzébe szorultt gyermekről.

A' rothadás minden kétfélg kivüll legbizonyosabb és tsalhatatlanabb jele a meghólt gyermeknek. Szenvedhetetlen, bűdös, halottas szagot érzünk ekkor; a szerménen rothadt szederjes, bűdös évfoly-ki, és a medentzének üregébe szorultt főnek avagy más elé állott résznek felső bőrötskéjét könnyen le-lehet választani.

ni. De néha ezek is meg - tsalhatnak : mert tapasztaltatott az , hogy a felső büröske le - koppadt a testről , s a gyermek még - is elevenen született ; fött holt gyermek - is jöhet a világra , mellynek haláláról , annál kevésbé rothadástól születése előtt semmi jelt sem lehet tapasztalni , s fejétől fogva lábáig még - is rothadt volt , a mint magam tudok ilyen példát. Tudjuk azt - is hogy elevenen született a gyermek , mellyet némelyek meg - hólnak tartottak , mivel farga szederjes nedvesség folyt ki a szeméreiből ; a mi akkor esik meg , a mikor a vér avagy más nedvességek hosszúság egy helyen - való állások miatt a rothadással egyenlő veszendőségbe jutnak. Annakokáért azt jóvalljuk , hogy mind a valóhoz hasonló mind egyéb jeleket , u. m. a rothadást , egyszer s mind vizsgálja jól meg , és ezeket egymás ellenébe vetvén , szóljon úgy a gyermeknek haláláról.

Valameddig illetén jelei nintsenek a Bábának ; soha se mérészelje a gyermeknek valamellyik karját ki - fatfarni , avagy ezt akár mi úton módon , halálos erőszakkal illetni : hanem ha úgy is tetfzik , hogy meg holt a gyermek ; bánjon még - is úgy véle ,
mintha

A' HÓLT-GYERM. s. a. t. 363

mintha valósággal élne. Mert az ollyatén fordítás mindenkor kegyetlen, és majd fo-ha-fem szükséges.

Nem nehezebb az elé állott gyermeknek születtetése azért, hogy meg hólt, ha tsak jól áll, és fejének a medentzéhez képeft-való mértéke egyenlő. Az illyetén szülest a természetre kell tellyefféggel hagyni; hanemha a medentzének üregében fel akadna, s az Anya veszedelembe eshet-nék. Ekkor a Bába tovább ne várjon, ha-nem két újjával a szájába nyúlván, fejét igyekezze ki-húzni, avagy eszközökkel fietve húzaffa ki a Bába-Mester által, ha a méh' hüvelyjének avagy a medentze alsó nyilatkozásának szoroffága miatt kezével bé nem nyúlhatna: mert egyébbképpen a rothadtt gyermek rothadttfágát a méhvel közlené, melly eméftő tüzbé esnék s az Anyais bizonyosan meg-halna.

Ha a meg-hólt, és rothadó gyermek a természetnek rendje ellen állana, meg-forditván a lábánál fogva ki-kell húzni; tsak testétől igen könnyen le szakadható fejét húzza igen tapogatva ki. Ekkor új-jaival mélyen a szájába nyulván, húzza ezen kezével az állát erőflebben, mint a máffal a válla táján a nyakát.

HAR-

HARMADIK SZAKASZ.

MIKÉPPEN KELLJEN A' GYERMEK' FEJÉT AVAGY TESTÉT A' MÉHBŐL KI- VENNI, HA VALAMELLYIK RÉ- SZE LE - SZAKADOTT, ÉS A' MÉHBEN MARADOTT VÓLNA?

Ha a Rába a gyermek' testének tapasztalható engedetlenfégre a ki - húzásban nem vigyáz, és meg - született fejét felette erőssen húzza; a testről le - szakadhat, s a test a méhben maradhat. Azon hátritások mellyek a gyermek' testét fel - tartóztatják, és így a főnek le - szakasztatását okozzák, mind az Anya mind a gyermek' részéről támadhatnak.

Az Anya' részéről 1) A' mikor a medentzének ki - menetele egyik ülő - tsonttól fogva a máfikig szoros, mellyek a gyermeknek szélyes vállait által nem botfátják. 2) A' mikor a méhnek szája görtfös módra a gyermek nyakára fúgorodik.

A' gyermek' részéről. 1) A' mikor a gyermeknek vállai a kereszt - tsontnak tsúpjá,

A' HÁTRA MAR. R. KI. VÉT. 365

ja, és a szemérem - tsontoknak egybe - kaptsoltatások köze rekednek ; a mit a Bába, ha csak vigyáz, könnyen észre vehet : mivel ábrázatja valamellyik (*tsipö*) *ülő* - tsont felé vagyon fordulva, avagy pedig csak egyik válla akadott meg a bé - menetelnek füzelyjében. 2) A' mikor a gyermek meghólt és félig meg - rothadott. 3) A' mikor a hafa viz - korfágos, avagy melyje, a mi ritka dolog, felettébb nagy,

A' gyermek' fejét azért vagy tartja még a bőr, vagy egészfzen le - szakadott. A' Bába nyúljon mindjárt az Afzfzony testébe a gyermek melyjén egyik karjáig, ezt húzza alá, illyformálag a málikat - is, azután mind két kezével olly fenn, a menyire csak nyúlhat, karjait ragadja - meg, és imide amoda fel, alá, és oldal felé vonja ki az egész testét a szülőnek nagy erőlkö - deseit alatt. Ha a hafa viz korfágos lévén, engedni nem akarna, azon mód fzerént előre meg kell fúrni, a mint tanítottuk a másadik könyv, másadik részének hatodik szakaszában. Ha pedig teste olly rendeletlen nagy, és lehetetlen volna ki - húzni; eszközökkel kételenitettnék a Bába - Mester ki - húzni.

Némellyek a gyermek' testét vizsgál-
tatítani, és meg-fordítván, lábainál akar-
ják ki-húzni. De ha e felette nagy, és
már meg rekedet a medentzének üregében;
a fordítás lehetetlen: ha természet szerént-
való nagysága vagyon, nem szükséges,
hogy kézzel olly melyen nyúljon a méhbe:
mivel a méh' szájához közelebb lévő kar-
jait fokkal könnyebben lehet meg ragadni,
és testét a meg-irtt mód szerént hamarább,
a szülőnek felettebb való fok fájdalmai nél-
kül, ki-húzni.

De fokkal nehezebb amaz eset, a mi-
kor teste meg-születtetett, a le-szakadott
fő pedig a méhben maradt. Meg-eshe-
tik ez a szeréntsétlenség *elsőben* ha vagy a
bé-menettel, vagy a ki-menettel felette
szoros; *másadszor*, ha a feje felette nagy;
harmadszor, ha természet szerént-
való nagysága vagyon; de alsó álla vagy a kereszt-
tsontnak tsúpján, vagy a szemérem-
tsontnak felső szélyjein áll, a mire a Bába
nem vigyázván, vállaira tett mind két ke-
zeivel testét erőssen húzta; *negyedszer*, ha
a méhnek szája a nyakára fogorodot; *ötöd-
szer*, ha a gyermek meg-hólt és meg-rott-
hadott.

A' HÁTRA MAR. R. KI. VÉT. 367

A' mikor annakokáért a Bába az Alzszonynak testében vízfza maradott gyermek' fejét ki-akarja húzni, azt keresse előben ki, hogy feje a medentzének üregében vagyóné, avagy a bé - menetelben, vallyon a nyak - tsigák a fején vagynak-é, avagy le - szakadtak, és ábrázatja melly felé vagyon fordulva? Mert igen ritkán jö a világra a gyermek' feje a természetnek munkája által; hanem mindenkor mesterfég által kell ki-húzni igyekezni.

Ha feje a medentzének üregébe úgy rekedet volna bé, hogy ábrázatja valamelly (ülő) tsipő - tsont felé volna fordulva; fordítsa ábrázatját előben hátra felé a kereszttsontnak horgadáfába; ezután mutató és közép újjával nyúljon mélyen a szájába a torkáig alá, nyomítsa hüvelykét fejének hátulso részén - való nagy lyukába, (foramen occipitale) és ingassa - fel, és alá felé a szemérmérmén ki; azonközben pedig egy segítő a köz - húst tartsa hátra, s a szülő nyomja erőlködve teherfége szerént.

De sokkal nehezebben lehet a fejét ki húzni, ha a nyak - tsigák közüll némellyek, avagy mind a tején függenek, és így a szoros nyak - tsigákon által a fő hátulso részének nagy lyukába hüvelykét nem dughatja

368 III. K. IV. R. III. SZAK.

hatja tellyefféggel : mivel a fejét se meg nem ragadhatja keményen, se nem húzhatja egyenessen ; hanem alsó állat farkaiból hamarabb ki-húzhatja. Ekkor hüvelykét helyheztesse mindjárt a feje alá az első nyaka-tsigája felébe, hogy ottan foghassa annál keményebben meg, és ki húzassa szerent-fésen az egymás ellenébe-való tartás által.

Ha ezen fogás által semmit - sem tehetne, próbálja a következő módat: mindjárt a feje kőponája alatt való nyaka-tsigájára urkoljon egy urkot, de szorosabban, mint a fordítákokban a lábra kell urkolni ; ezután egyik kezével az urkot, a más kezén lévő újjaival pedig húzza az alió állat - ki.

Ha pedig a feje a bé-menetel felett volna, és az ábrázatja az Anyjának háta, vagy háta-felé állana ; ábrázatját előre valamellyik tsipő - tsont felé kell fordítani, hogy a főnek vastagabb része a bé-menetelnek tágasabb helyjébe jöjjön : ezután fordítsa húzva alá felé a medentzének üregében a kereszt-tsontnak horgadásaiba az ábrázatját, s húzza - ki a szemérmen.

Es ha ezen fogással - sem érhetné - el tzieljét a Bába, a gyermek' fejének vagy felette nagylága vagy az Anyja medentzének

A' HÁTRA MAR. R. KI. VÉT. 369

nek felette szoros és szük volta miatt : Bába - Mester kételenitettnék ekkor eszközökkel ki - venni. Ha a feje a méhbe egézfzen bé - szorult, és a méhnek szája görtfös - képpen úgy egybe fugorodot vólna, hogy tellyefféggel ki - nem lehetne tágasítani : kristélyek, viz - pára és meleg nyálas nedveffégnek gyakor bé - fostatása, és az Orvostól belsőképpen rendelendő tsendesítő, és görtföt ellenző orvosságok adattassanak és fostattassanak bé, hogy a belső szülő részek meg - lágyuljanak, és a méhnek szája ismét meg - nyilatkozhasflék : mert ha ezt nem tselekszi ; feje a méhben meg - rothadna, a rothadás a méhre el - ragadna, s a szegény Afzszony eméltő - tűzben meghalni kételenitettnék.

NEGYESIK SZAKASZ.

MIKOR ÉS MIKÉPPEN KELL A' MÁS - SÁT A' MÉHBŐL KI - VENNI ?

A' gyermeknek születése után arra viseljen gondot a Bába, hogy a gyermek - ágyas Afzszonyt másfájától meg - szabadítsa : mikor és miképpen vegye ki pedig ezt, oko -

A a

fan

370 III. K. IV. R. IV. SZAK.

fan bánják ekkor ; mivel nehéz környül-
álló dolgok adhatják - elé magokat.

Azt itélik fokak, hogy a máffát a
szülés után mindjárt ki-kell venni : de e
nem mindenkor tanátfos. Ha a Bába a
gyermek-ágyas hafát dörgölvén azt érzi,
hogy méhe lassan-lassan egybe fugorodik,
és a szemérmén vér foly ki ; próbálja meg,
ha a köldök - kötelet húzván, a máffa után
megyen - é ? De ha ellent tapasztal a köl-
dök - kötélnek húzása alatt ; ez annak nyil-
vánfágos jele hogy még elegendenképpen
a méhről le - nem vált. Ekkor azért a
Gyermek - ágyast a szülő - székből fektesse
a meleg ágyba, és várjon addig máffának
le - vételével, a mig nyilvánfágos jelei vagy-
nak, hogy egélfzen levált, és a méhnek
szájáig alá jött. Miért válik a máffa né-
melyeknél olly kéfen le, gyakran hat és
több órák után, s némelyeknél tsak egy
s több napok után - is lehet ki venni, en-
nek következő okai vagynak.

I) A' méh felette lágý s erőtlen le-
het, és illendő idejében egybe nem fugo-
rodhatik ; a mit meg - lehet efmérni, na
utó fájdalmai az Afzfzonynak nintsenek, s
a hafa nagyon és lágyan marad. Ekkor
hafát gyakran dörgölvén, a mehet izgatni
kell

A' MÁSSÁN. KI-VÉT. 371

kell, hogy ez által egybe fugorodását meg lehessen segíteni.

2) A' mássa felette szorosan nöhet a méhhez, mellykor egybe fugorodik ugyan a méh de hafa kemény. Némelyeknek az illyetén esetben égő fájdalmok vagon a tájékán, a hól a mássának létét lehet itélni, melly még inkább meg-öregbül, ha csak egy-újjal is illetjük azon helyet. Annakokáért a Bába hafára boritson lágyító boritékokat, adjon Kristélyt szekfü theából, s olajból, s igyék meleg italokat. Ha a szemérmen femmi vér fem folyki, a fájdalom mind inkább öregbedik, és e miatt a méhnek gyuladásától lehetne tartani; eret kellene vágni egyszernél többfzör-is, ha az első ér vágásra nem enged ez az égő fájdalom a hafában.

3) Ha a mássa a méhnek nem fenekére, hanem más részére nőtt, és, a mint néha meg-esik, mint egy sákba vagon zárva.

Az illyetén esetekben azért igen veszedelmes volna a mássát idő előtt és erőszakos kézzel ki-venni. Az erős huzástál a köldök-kötelet le-fzakaszthatná, avagy a méhnek fenekét a maga üregébe fordíthatná-bé és ki. Ha a mássát erőszakosan választotta volna le: nyavalya - törések,

vér-folyások, gyuladások, s egyéb gyászos nyavalyák következnek. Gyakorta az el-ízakadott máffának darabjai a méhben hátra maradnak, ottan meg-rotthadván emészto tüzet, és el-kerülhetetlen halált okozhatnak. Illyetén szerentfétlenfégebe esett más Afzszonyok, ha életben meg-is maradnak, egész életekben még-is fájdalmok vagyon méhekben, méhek megkeményedik, a mi a gyermek-vezésre és idétlen szülésekre ad alkalmatosságot, s végezetre fene támadhat. Azt jóvalljuk annakokáért minden Bábának, hogy ne fessen a máffának ki-vevésével. Várjon addig, a mig a méh egybe fugorodot egész-szen, és a szemérem-tsonok felett egy golyóbist formált: ekkor vagyon már az idő, hogy az egész-szen le vált, és a méhnek szája felett álló máffát következendöképpen vegye ki.

Bal kezével fogja-meg a köldök-kötelet, és jobb kezén lévő hüvelykével és mutató-ujjával nyúljon a méhnek szájaig, itten keresse, és vizsgálja-ki a köldök-kötélnek útját és állását; melly ha a bémenetelnek közepén jö-alá, azt jelenti, hogy a máffa egyenesen, és a méh' szájánakközepe felett áll, s ekkor huzza-ki egyenesen

A' MÁSSÁN. KI-VÉT. 373

fen a méh' száján. De ha azt tapasztalja, hogy a köldök-kötél elől a szeméremtsontok felett, hátul a kereszt-tsontnak tsúpja felett avagy valamellyik tsipő-tsonthoz alá, huzza addig ellenben által, a míg a máffát a méh-szájában érzi; ezután a méh' hüvelyjébe nyújtott kezén lévő hüvelykével és mutató újjával fogja meg a máffát, és az Afzfzonymnak gyenge nyomása alatt húzza-ki egészszen a szemérmen. Illyeténformálag a máffát igen könnyen ki lehet venni, ha csak a köldök-kötélnek útja és állása szerént húzza, mint fellyebb meg irtuk.

Tsak két esetek vagynak, mellyekben a máffát a méhnek üregébe nyújtott kezével valafszale a mesterfégnek reguláji szerént a méhről, és mindjárt ki-vegye a Bába.

Elfőben: A' mikor az igen nehéz, és a természetnek rendje ellen-való születések után a méhnek hirtelen gyuladástól lehet félni, melly csak hamar emészto tűzzé szokot változni; ha a hátra maradt máffát a meg-gyuladott és dagadtt méh' száján ki nem lehet már venni.

Másadszor. A' mikor nagy vér-folyás támad, melly az Afzfzony életénél ritkán szünik előbb-meg, ha a félig le-vált, és

â méhnek tellyes egybe fugorodását meg-
gátló máffát mindjárt le-nem választja, és
ki-nem vészi. Ekkorkönnyen választhat-
ja-le ; mivel félig le vált â máffa, s â
méh - is még nagyon tágas.

Néha valamenyire egybe fugorodik â
méh, és â nagy vér - folyás engedelmeffb
lészen ; de egészfen soha-sem áll-meg.
Nem folyó, hanem alutt vér foly - ki egyik
idöröl â másikra, és valahányszor illyetén
darabb alutt vér megyen - ki â méh' száján,
az Afzszony annyiszor egy kis fájdalmat
érez, s azután el - ájul. Illyeténformálag
â szegény Afzszony el - veszti lassan - lassan
â vérét, halálos ájulásokba esik, s vége-
zetre lassú szivárgó gyakorta 18 és 24 órá-
kig - is tartó vér - folyásban kételenitetik
meg - halni ; ha â Bába â máffát nem igye-
kezi le - választani, melly dolog ekkor fok-
kal nehezebb és veszedelmesebb : mivel â
méhnek ürege fokkal szorofabb, és â méh-
nek szája részszerént egybe fugorodot. E'
felett még attol - is lehet félni, hogy â
szörnyü erőtlen és vér nélkül lévő Afz-
szony meg - halhat â Bábának fogáfa alatt.
Ekkor â méh' száját, ha egybe - fugorodot
vólna, újjaival lassan - lassan tágasítsa - ki,
és â máffát választsa - le következendö-
képpen. A'

A' MÁSSÁN. KI-VÉT. 375

A' méh' hüvelyjén és száján által nyúljon jobb kezével a méhbe a köldök-kötélnek útazása szerént, mellyet kívül bal kezével tart, a mássának közepéig, innét nyúljon tovább a le vált mássának szélyjéig, és igyekezzék a hárttyákon kívül úgy nyúlni, hogy kezének tenyeres része a mássa, háta pedig a méh-felé legyen fordulva. Ezután azon rostokat, mellyek által a mássa a méhhez nőtt, vagy alól-felől fel-felé, vagy fellyel-felől alá-fele újjaival mint-egy metszse ketté, hüvelykével és mutató újjával a le vált mássát fogja meg, és az Afzszonynak gyenge nyomása alatt, kívül a más kezével a köldök-kötelet húzván, vegye-ki egészzsen.

Ha pedig sem a mássának le-vált részét, sem a ketté-fzakadott köldök-kötélnek valamellyik darabját meg-nem találhatná: tehát a mássának még le-nem vált, keménységéről és rea nőtt hárttyáiról könnyen meg-elmérhető valamellyik szélyjét keressé-meg, válassza-le, és a fellyebb meg-irtt mód szerént a mássát vegye-ki. A' mássa a méhnek egyenetlen egybe sугorodása miatt ritkán rekesztetik ollyformálag bé, mintha egy sátskóban volna; hanem ekkor többire közell a méhnek nyaká-

hoz avagy ennek valamellyik oldalához találtatik növe. De tapasztaltatott az-is, hogy a mássa a méhnek fenekéhez nőt ugyan, a méhnek nyaka pedig igen szoroffan egybe szorult volt; mellyben a rész - fzerént le - vált mássának alfó szélyjét és a köldöknek innét támadó kötelét még-is tapasztáltuk. A' méhnek feneké, mint ennek vastagabb része úgy egybe-fugorodhatik és el - rezkefztheti a mássát, hogy újjaival a Bába ezen kiftiny tágasságot igen bajofon tágasíthatja-meg, és bajofonis veheti ki a mássát ezen satskóból. Ekkor a méhnek felső és vastagabb része olly keményen találtatott egybe fugorodva, mint egy golyobis: mivel a méhnek szája igen vékony és nagyon ki - nyúlt volt. Az út - mutató gyanánt lévő köldök-kötélnek utánna nyúl a Bába, s ez a kezét azon satskóhoz vezet, mellyet újjaival lassan-lassan meg - nyit, és a mássát, melly ekkor nem kereknek, hanem hoszfunak lenni találtatik, fellyel-felől alá-felé lé - választja.

De ha a köldök - kötélt le - szakadott volna, és ezen satskónak nyilatkozását, mellyben a mássa rekedve vagyon, meg nem lehetne találni: a Bába bal tenyerét ki terjesztve lapítsa az Afzszony háfára, és tapogassa - ki azon satskónak tájékát, mellyben

A' MÁSSÁN. KI-VÉT. 377

ben a mássa vagyon ; ezután keressé - ki a satskónak hafadékját , tágasítsa - meg , és válaszfa - le a mássát az illendő mód szerént.

Mind azon által a mássának le - választása mindenkor nagyobb veszédelemmel vagyon egybe köttetve , mint a gyermeknek fordítatása : mivel az első dologban a méhet , a másadikban a gyermeket illetjük. Igen könnyen meg - lehet a méhet oktalan és erőszakos fogás vagy körmölés által férteni ; és az ebből támadó nyavalyák , mint fellyebb láttuk , többire veszedelmesebbek , mint a mellyek a nehéz és természetnek rendje ellen - való születések után következni szoktak.

Ha oktalanul választja - le a mássát , avagy ha inkább el - szakasztja , kezével gorombán meg - ragadja és csak húzza ; hátra maradnak gyakorta némelly darabok a méhben , a mint tudjuk. Ha csak kitsiny darabotskák maradtanak hátra , a mit a kivett mássáról könnyen meg - lehet esmérni ; ezeknek ki - hajtatófokat a természetre kell - hagyni , melly szederjes bűdös évvé változtatja , és a tisztulással ki - takarítja. De ha a mássának még fele hátra vólna , a tartós vér - folyás miatt veszedelemtől lehetne félni ; ezt a Bába kételenitetik le - választani és ki - venni. Szin-

378 III. K. IV. R. IV. SZAK.

Szintén illy' veszedelmet okozhat a félig vagy egészen hátra maradt máffais, a mikor a méhnek a izülés után mindjárt görtfös módra egybe - fugorodott száján által nem mehet, és a hoszszas idő alatt a méhben meg-rothad. Ekkor lágyító Kristályekkel, és a háfara tett lágyító boricékokkal segilje a gyermek-ágyast; nyálas és olajjas fosztatatokkal, igyekezze a méh' száját meg-lágyítani, és hívjon Orvost, a ki belső Orvosságokat rendeljen. Mihellyen meg-nyúlt ismét a méh' szája; azon legyen, hogy a máffát mindjárt kivehesse, és a méhet ezen rothadt és rothadását közlő idegen testtől meg szabadíthassa. A' veszett gyermeknek máffáját minden külömbfég nélkül a természetre kell hagyni, melly többire a gyermeket mindjárt követi. Ha pedig vízszá maradna, és a méhet meg-bántaná, ugyan a fellyebb említett mód és orvosság ízerént kell bánni, és ki-hajtatását a természettől kell várni. De ha a tartós és hoszszas vér folyás veszedelemmel fenyegetődzenék; próbálja-meg a kis máffának ki-vételét, mutató újjával a méh' szájába nyúlván.

A' kettőfőknek, avagy több gyermekeknek - is máffájokat szintén ollyformálag

A' MÁSSAN. KI-VÉT. 379

lag kell ki-venni, mint az egy gyermekét. Ha valami gonofz változások ennek le-választatását nem fiettetik, várjon addig, a mig magától válik-le, és egyiket a másik után, a köldök-kötelet húzván, ki lehet venni. Ha egybe nőtt a kettőföknek két máffaja; egyfzer egyik köldök-kötelet mászor a máfikat kell változtattva húzni: jobb kezén lévő mutató újjával és hüvelykével a duplós máffát fogja-meg a szélyjén, és egyik köldök-kötelet gyengén húzván vegye-ki a szemérmen.

Akár könnyen és magától, akár mesterfégesen választatott le, és vétettetett-ki a máffa; mindenkor igen jól meg kell vizsgálni, színét, nagyságát, vastagságát, egészségét vagy szakadtságát, s meg-kell jól jegyezni, hogy az Orvos az Afzfzony betegségekben e szerént alkalmaztathassa magát, és e szerént figyelheffen.

ÖTÖDIK SZAKASZ.

A' TERMÉSZETNEK RENDJE EL-
LEN-VALÓ VALÓSÁGOS ÉS
FATTYU NEHÉZKES-
SÉGRŐL

Természetnek rendje ellen-
való valóságos nehézkeslégnek á
mondatik lenni, á mikor az Afzszonyi állat
vifelő ugyan egy gyermekkel : de ez nin-
tsen á méhnek üregében ; hanem azon kívül,
az - az , vagy á fogóno-helyben,
(ovarium) vagy ennek kürtjeiben , vagy
pedig á hasnak üregében tartózkodik.

Ezen gyászos nehézkeslégét igen ne-
hezen lehet meg-esmérni. Semmit-sem
lehet az első hónapokban észre venni : de
á mikor az Afzszony' hasa egyik felől an-
nyira meg-dagadott, és á valóságos élő
gyümölsnek mozgását olly világosan ta-
pafztalja, hogy kételkedni á gyermek' je-
lenlétéről nem lehet, és á valóságos ne-
hézkeslég alatt meg jelenni szokó változáfo-
kat sem á méh' hüvelyjén', sem á méh'
nyakán, se pedig á méh' száján főképpen,

A' RENDELETL. s FATTYÚ SZ. 381

tapasztalni nem lehetne ; igen hihető, hogy a gyertvek a méhen kivüli vágyon.

Ezen igen - igen ritkán elé - forduló fzerentléten nehézkeffégnek ki - menetele többire mind az Afzfzonynak, mind a gyermeknek halálos. De mivel a szegény Afzfznyi - Állatot fegitfé nékül hagyni nem lehet tellyefféggel, hanem a has metzés avagy a természetöl mutatott út által talám még meg - lehet tartani: ezen igen ritka és veszedelmes nehézkeffégröl, s ennek jeleiröl azért tettünk emlékezetet, hogy a Bába, a ki jól - lehet nem fegithet, még - is idejénkoránt illendö helyjén meg - jelentse, és az egyéb gondvifeléit tudós Orvosokra és Bába - Mesterekre kagyja.

Fattyu nehézkeffégnek azt mondjuk lenni, a mikor vagy nös vagy nötelen Afzfznyi Állatnak hasa hig és folyó, vagy kemény idegen testektöl, a méhében, vagy azon kivüli szokatlanul ki tágalitatik és megdagad.

Külömb - külömb - felé formátlan hús - növések, mellyek közüll némellyek a gyümöltkös közösködéstöl támadnak, és *Molának* hivatattnak, avagy egyéb fattyu fongtatások, mellyek a méhnek üregébe szállott tojástöl ercdnek, fzelek, avagy vizek.

zek - is taláthatatnak a méhben. A' méhen kívül meg - dagaszthatják az Afzszony' hafát, a háló - forma hártjának, fogonóhelynek, avagy egyéb beleknek kemény dagadásaik, ki - növéseik, szél - és viz - korfág.

A' fattyu nehézkességet következő jelekből lehet meg - esmérni. 1) Az Afzszonyi Állatnak hafa az első három vagy négy hónapok alatt annyira meg - dagad, hogy a tudatlan Bábák valófágos hat hónapú nehézkességnek lenni tartják; nem olly kerek a hafa, hanem lágy, és egyenetlen, a köldöke ki nem jö, hanem benn marad. 2) Olly mozgást nem érez, mint a méhnek valófágos gyümöltkétől. 3) A' méhnek nyaka meg - nyúlt ugyan valamelyre, ha ezen fattyu nehézkességnek oka a méhben vagon; de a' méh' szája változatlanul marad.

Tsak a' szél - és viz - korfág tsalhatná - meg a Bábát: mivel ezekkel együtt valófágos nehézkesség - is lehet együtt. Ekkor a' hafának dagadásáról semmit - sem lehet esmérni: mivel a' nehézkés méhet hafán és oldalán által érzeni nem lehet; hanem a' gyermeknek mozdulására, melly igen gyenge fog lenni, kíváltképpen pedig a' méhnek

A' RENDELETL. s FATTYÚ SZ. 383

méhnek szájára vigyázzon, a melly olyan, mint a valóságos nehézkeffégben szokot lenni.

A' mihellyen által látja a Bába, hogy fattyu nehézkeffég legyen az ; külömbkülömbféle hafzontalan Orvosságok által ezt a nyavalyát ne öregbitse a Bábáknak szokások szerént : hanem hagyja az egész dolgot a természetre és a tudós Orvosra.

Ha a *Mola* a gyakor és erős fájdalmak miatt a méh' száját ki - tágasítaná ; dolgozta - ki fájdalmait illendöképpen , a mig a *Molát* vagy a természet hajtotta - ki, vagy a Bába újjaival meg - ragadhatván ki - húzhatja. Ha valami, többire majd mindenkor meg - elő vér - folyás követné ezen fattyú születést ; tselekedje azt a Bába, a mit jóvallottunk a vér folyásokban.

Ha szél vagy viz vagyon a méhben ; mindjárt egybe esik a hasa, a mihellyen ki - gördül a meg - nyilatkozott méh' száján, és véget vét a fattyu nehézkeffégnek.

Tsak attól óltalmazza a Bába magát, hogy kezével a méhbe ne nyúljon a végre, hogy valami kemény, nagy avagy kitfiny, szélyes, vagy formátlan hofszukó ki - növéseket a méhből erővel kitekerjen, avagy egyéb veszedelmes módal

384 III. K. IV. R. V. SZ. A'REND.SZ.

dal a méhről le - válaszfalon : mivel ez által felette szomorú nyavalyák, u. m. vér-folyások, gyuladások, emésztő tűz, eves és fenés kelevények - is tamadhatnak, és irtozatos halált okozhatnak.

Gyakorta sem a Bába-Mesterek, se tudós Borbélyok - is semmit-sem tehetnek : hanem az illyetén szerentfétleneket békesféges türeffel kételenítettnek vizsgáltni, és a vártt halznot ritkán véghez vivő belső és külfő orvosságokhoz igazítani.

NEGYE-

NEGYEDIK

KÖNYV

A' GYERMEK - ÁGYRÓL , AZ
UJJONNAN SZÜLETTETETT GYER-
MEKNEK TÁPLÁLTATÁSÁRÓL ,
GONDJA - VISELTETÉSÉRÓL , ÉS A'
DAJKÁNAK SZÜKSÉGES TULAJ-
DONSÁ GAI RÓL.

N E G Y E D I K
K Ö N Y V.

ELSŐ RÉSZ.
A' GYERMEK-ÁGYRÓL.

Minekutánna az Aszszonyi-
Allat bajos nehézkeffégé-
nek egész ideje és szülése
alatt fok fájdalmas nya-
valyákat szenvedet, ve-
szedelmes útakat meg - gyözöt, és mint
szerelmes Anya élő gyermekének jelen-lé-
B b 2 tén

tén örvendez ; mindeneket el-felejt, s örömeben arról se gondolkodik, hogy még ezután-is fok gonosz nyavalyák ejthetik életét veszedelembé. Vajki fok Afzfzonyi-Allatak vagynak, kik a szülés alatt estek szerentsétlenfégbé, avagy a gyermek ágyban a szülés után túnyafág, restfég, és az illendő orvoslás' módjának tudatlanfága miatt támadott betegségekől a haláltól el-ragadtattanak. Mások pedig szörnyü nyomorult, és szüntelen-tartó nyavalyába esnek! mellynek oka a láttatik lenni, hogy nem minden Bába tudja a gyermek-ágyas-Azfzfzony' életének modját el-rendelni, és mind jelen-lévő természet-szerént, mind az ellen támadó változásokat illendőképpen el-háritani, és a következőket el-kerülni. Számafak pedig azok a nyavalyák, mellyek a gyermek-ágyas Afzfzfzonyt megtámadhatják, és a mellyekhez többire okos Orvos kívántatik. Annakokáért tsak azon nyavalyás következeseket fogjuk megjegyezni, mellyek a felette nehéz szülések után az Afzfzfzonymnak szülő-részlein maradnak hátra, és a Bábákra hagyatattnak.

A' GYERM. AGY. GONDJ. VIS. 389

E L S Ö S Z A K A S Z.

MIKÉPPEN KELLJEN GONDOT VI-
SELNI A' GYERMEK-ÁGYAS ASZ-
SZONYRA, ÉS EZ MITSODA
ÉLETET ÉLJEN?

A' Bábák közönfégesen á fzemérmet
tojás- fejrébe mártott len-ívászón- tépelék-
kel szokták bé-borítani ; de é nem szükfé-
ges : á száraz meleg le- ruhának- is ritkán
vayon hafzna ; mivel á paplan , vagy
tserge szintén azt vízi véghez , hogy á
fzemérmet á levegő- égtől meg leheffen ól-
talmazni. *) Több kárt téznek azon bo-

B b 3

rité-

*) A' Németeknek már á vas- természetű
Magyarok közé - is bé - tsúfzott puha Donyhájokat
szintén úgy el- kellene tiltani á Gyermekek - ágyafak-
tól , valamint á forró betegségekben lévők közüll
L. B ár ó S t ö r c k A n t a l, és H a e n A n t a l, á mi
meg-betsülhetetlen b. c. Hippocratefi Tanítónk (á ki
nem annyira á Bétfi Fő Oskolának , mint az egész,
tudófan hartzoló Világnak közönféges , és fem
könyhűttatáfokkal , annál kevésbbé egyébbel fo-
ki - nem potolható nagy szomorufágára , hofzfas
mely - fulladáfa és mely - viz - korfága után 1776.

Eszet

ritékok, mint hafznot : mivel a testnek párázását, és a gyermek - ágyi tisztulást megakadályozhatják, s gonosz nyavalyákat okozhatnak. Szintén olly káros ezen okból, ha a szülő - székből a meg - vettetett ágyába vitetett gyermek - ágyas Afzszony lábait egymásra keresztül hajcha. Fekügyék a hátán melyjével és fejével fokkal magofabban, mint al - felével, nyújtfa lábait egyenesen ki, hogy tisztulása könnyebben folyhasson. Ha pedig a Bába valami kis gyuladást venne észre a szemérmén ; borítsa se felette meleg sem hideg lágyító boritékokkal - bé.

Az álom az illyetén Afzszonyokat igen meg - enyhíti, s nem kevésbbé szükfés ges testeknek s elméjeknek nyugodalma - is.

A'

Eszt. Sz. Mihály Hav. 3. napján éjjel II. orákor maga tizta válogatás nélkül - való Keresztényi Lelkét Mindenható Mennyei Orvoffának, sok világi hartzjai s' gyözedelmei után jóllehet által adta : még is tanítványait a herék mellett, dorgálja, inti, tanítja, s' az igasságnak útjára halhatatlan munkái által vezérli ! Kinek nem fog szivében örökké élni Ha en A n t a l ?) ki igyekezik fel - túrtt karokkal irtani, a mint általam 1775. Eszt. Magyar Nyelvre fordítatott a holyagos himlőkről szóló munkájában meg vann bővön.

A' GYERM. AGY. GONDJ. VIS. 391

A' fok beszéd, háborodások, hirtelen harag, rettenés, reménytelen öröm, az érzékeny gyermek-ágyasnak testében, fok, és gyakorta halálos nyavalyákat szerezhetnek. S' a gyermek-ágyasnak hafát arra rendeltetett félyes póka-kötővel bepókálni, ámbár régi, még-is igen káros szokás: mivel az illendő tisztulás viűzfa tartóztatik, a méh nagyon nyomattatik, és gyúladás okoztatik. Tsak akkor vagyon hafzna a has-pókálásnak, főt szűklege, a mikor nagy és erős ájulásoktól s vér-folyásoktól lehet a szülés után félni.

Ha a hafa nem fájdalmas; a kenéseket el-kell hagyni: mivel a sir a veriték és párázó lyukakat fel-dugja, s bajos ki-ütéseket okoz a gyermek-ágyas hafán. Szemérmét a Bába elegyes meleg vízzel-való téjjel mosogassa gyakran, hogy tisztulhasson-meg a fok véres nedveffégtől; melly égést és fokadékokat vagy keléseket okoz.

Eledele legyen az első napokban turbolyával főzött hús leves, árpa-káfa, ris-káfa: gyümölts ételt, és valami zöldféget-is lehet engedni, u. m. falátát, és kerti-labodát (spinachia) s. á. t. A' ki pedig természet-szerűen, erős, fenn járó dologhoz, s több eledelhez szokot, vagy a ki

maga akarja gyermekét szoptatni ; annak többször - is lehet engedni. A' húst, egyéb kemény, és emészthetetlen ételeket az első napokban el - kell tiltani tellyesféggel : mivel gyomor - fájásba, tsemerbe, fő - fájásba, s gyakorta felette veszedelmes betegségekbe esnek azok miatt, a' mit az Orvos illendő orvosság által gyakorta megelőzhet.

A' levegő - ég se legyen tisztátalan, büdös, ragadó párázásokkal tellyes a' házban, se felette meleg, se felette hideg. A' fok izzadás felettébb káros : azért a' testnek csak szükséges párázását kell illendő mértékben meg - tartani ; melly ha meg - fogyatkoznék a' természetet meg - kell segíteni : erre nézve reggel és este igyék egy pár tséfe fejer mályva theát, közönséges itala pedig legyen a' szarvas - szarv rásporával főzetett tiszta víz.

Ha széke a' gyermek - ágyasnak mindennap nintsen, minden nap meg - kell kristélyezni hús - levestel, olajjal, és egy kevés mézzel. Ágy - néműjét gyakran kell változtatni, meleggetni, de felette hévre fektetni nem kell. Többire harmad, vagy negyed napján el - érkezik a' tejes hideg (tebris lactea) Hátok gerintzében valami hidegséget,

A' GYERM. AGY. GONDJ. VIS. 393

degféget, görsédést, tsetseikben hévféget és feszülést érzének. Tsetseiket meleg ruhákkal gyakran kell borítani; a kik pedig magok nem akarják szoptatni, vagy nem szoptathatják gyermekeiket, és fok téj foly-ki tsetseikből, a meleg ruhákat gyakorta meg-kell változtatni. Az irakat, flastromokat, olajjakat, és egyéb káros portékákat, mellyekkel kenik, boritgatják tsetseiket, hogy a tejet el-ozzolhassák, tellyesféggel el-kell tiltani. Felette hamar fe keljenek-fel az ágyból, és ne kívánják mindjárt a hideg levegö-eget; mellyek által a gyermek-ágyi tisztulás egybe fel-akad, és halálos nyavalyák támadhatnak.

A' belfő Orvosságokkal-való fok élés, hafzontalan, főt gyakran káros: meg-romlik ezek által a gyomor, s héjjában kenoztatik ezekkel. Az egéfléges gyermek-ágyasnak, ha tsak orvosságot kíván, adj a thea mellett rák-fzem port. Ha beteg, keresfe-ki az Orvos a betegséget, és rendeljen illendő orvosságokat.

A' mihellyen egézfzen meg-tisztult; meg-lehet engedni, hogy egyfzer vagy kétfzer meg-feredheffék. Sok Afzfzonyoknak szülések után nagy hafok marad, a mi a has-kérnek (peritoneum) felettébb-

394 IV. K. I. R. II. SZAK.

való ki-tágafadáfától és nyuláfától azokban ered kivált, a kik fok gyermekekkel vóltanak vífelőfők. Ekkor kell az erőfitő fűftös ruhákkal-való gyakor has-dörögöléft, és az időről-idöre mind inkább meg-fzoríthatandó szelyes has-póka-kötöt jólvallani.

MÁSADIK SZAKASZ.

TSIPETETT, GYÚLADOTT, VAGY
EL-IS SZAKADOTT KÜLSŐ ÉS
BELSŐ SZÜLŐ-RÉSZEKRŐL.

Meg-fértetthetnek a szülés alatt mind a kemény, mind pedig leg-gyakrabban a külfő és belfő puha szülő részek. Így vagy a felette horgas, vagy mozdulhatatlan fartsikat a gyermek' feje, avagy a Bába kezének felettébb erős hátra nyomása helyjéből ki-mozdithatja, avagy kiis törheti. Nagy fájdalmok vagyon, kivált ha az ágyban fekünni avagy ülni akarnak; s a Bába ennek hegyét újjaival nyilvánfágofoan alá, és valamenyire ki-felé lenni érzi. Ezt azért illyenformálag kell helyre-hozni igyekezni:

kezni : fektesse a Bába az Afzszonyt oldalára az Agynak szélyjéhez közell, két jó síros újjaival nyuljon a vég-hurkába, és a más kezén lévő újjaival a far-tsikat kivülfelől bé-felé nyomván, nyomja egymásnak ellenébe, hogy helyjére mehesse. Mi-hellyen helyre ment, boritson egy keskeny, négy részre fogott, s meleg Kámfor spiritusba mártott ruhát reá, és nyugtassa a hátán az Afzszonyt ; vigyázzon pedig arra nagyon, hogy kemény széke ne legyen.

Meg-esik néha, hogy az igen nehéz fő születés után a kereft-tsonst és far-tsikmegett lévő szélyes kötések a szeméremtsontoknak igen engedelmes portzogojokkal, azokban kivált, a kik elsőben szülnék, annyira meg-nyúlnak, hogy az Afzszonyok a nagy fájdalom miatt egy néhány napok alatt nem ülhetnek, nem fekkhetnek, se nem állhatnak. A' szeméremtsontoknak kaptsjai - is egymástól el-távozhatnak. Azon a tájékán a Bába hafadást, és a tomboknak egymás után-való mozgattatásokkor a szeméremtsontoknak fellő szélyjeiken egyenetlenséget fog tapasztalni : nagy fájdalma vagon, és nehezen vizellhetik. Ekkor mindenek felett a tsendes ágyi nyug-

godalmat jovallhatjuk. Ha az Afzszony-
n k álma nyughatatlan ; két tzombjait egy
ruhával egybe kell kötni. Fekügyék fok
hetekik az ágyban, hogy a szemérem-tson-
tok forhassanak szintén úgy egybe, mint
az egyébbs tson-törések:

El szakad a köz-hús a szülés alatt igen
gyakran a nagy, avagy roszszul elé-álló
fő, fartsik, s néha a Bábának hibája mi-
att-is ; ha ezt a főnek vagy fartsiknak
ellenébe nem tartja illendőképpen hát-
ra. Szemérmeknek alsó tájékán egő
fájdalomról panaszkodnak, s a febet
részfzerént érzeni-is lehet. Ha a köz-hús
óldaltélt valamelyik ülő-tson-t felé avagy
hátra az al-fel felé-is csak egy fél újni sza-
kadott volna el ; semmit-fem teszen : sem-
mit-fem kell az Afzszonynak mondani,
hanem a febet meleg vízzel vagy borral ki-
kell mosni, s az egybe-forradását a ter-
mészetre kell hagyni. Fekügyék a feb-
nek ellenében által lévő óldalán, hogy a
vér és vizelet meg-ne tisztátalanítsa, s
gyogyulását meg-ne akadályozza. Ha hát-
ra-felé szakadot, egyszer egyik, mászor
málik óldalára feketik, lábait egymáshoz
szorítván mindenkor. Ha majd a vég hur-
káig avagy egészfzen addig-is szakadott ;
el-

el-nem kell az időt múlatni, hanem illendő helyjén mindjárt meg-kell jelenteni. Varrja egybe a Borbély a sebet, s gyógyítja-meg: mivel erre gondot nem viselvén gonosz következtések támadhatnak.

A' szeméremnek mind kitfiny mind nagy ajakai meg dagadhatnak, viz-korfügosodhatnak, és gyúladhatnak. A' nehéz születések után, avagy ha a Bába a szülésnek fiettetése végett a szeméremt újjaival erőszakoson ki-nyújtja, igen megszótktak ezek dagadni. Főzz ekkor sályát és rósmarintot vízben, márts ruhát ebbe, s borítsd bé véle. A' viz-korfügos ajakakra négy-felé fogott s meleg veres borba mártott ruhákat kell tenni. Ha meg-gyúladtak volna; az Orvosnak ítélete szerént a belső orvosságok mellett eret kell vágni, és a gyúladott részre lágyító boritékokat kell tenni, s így el-ozlódik többire a gyúladás. Gyakran eves dagadások támadnak, mellyek égést és fok fájdalmakat okoznak; érlelje-meg ezeket a Borbély lágyító boritékokkal, és ha magoktól ki-nem fakadnak, szúrja-fel, seb-gyógyító vizekkel tisztogassa gyakran, és gyógyítja-meg.

A' szülés alatt a méh, ennek szája és hüvelyje-is el-fzakadhat. Ha a méhnek febe nagy; tehát sok vér foly-ki az Afzfzony házába, s csak hamar meg-hal a nagy vér-folyásban: avagy ha e nem volna-is nagy; a hájának üregébe folyt vér még-is meg rothad, a seb emésztő tűzbe esik, és így el-kerülhetetlen a halál. A' méh' szájának és hüvelyjének fzakadása ritkán halálos, s többire a természet gyógyítja-meg. De ezután csak attól lehet félni, hogy a többire hátra maradó nagy és kemény források a kevetkezendő szülés alatt a méh' szájának és hüvelyjének ki-tágafadást meg-nehezítik és igen fájdalmasfá tézik, avagy új fzakadásokra-is utat mutatnak, és végezetre meg-fenéfednek. *)

Az igen nehéz és természetnek rendje ellen-való születeések alatt a méhnek hüvelyje sokszor úgy ki nyúlik és tsipettetik, hogy ennek rántzai a szülés után-is meggyúladnak: ennek belső szine igen hév és dagadt; az Afzfzony nagyon égő fájdalmakat érez, hévfége s izomjúsága nagyon. Ekkor egyfzer s többfzör-is kell eret vágni, a körül-álló dolgok szerént, lágyító

*) (Cancer.)

NYAV. SZÜL. RÉSZ. 399

gyító kriftélyeket kell adni, s tegyen a Bába a szemérmére egy rész tej és vízbe főzetett bodza virágból, fűk-fűből-és málna-fűből való borítékot, hogy ez által mind a szemérem, mind pedig méhnek hüvelyje a párától meg-lágyuljon, és a gyulladás el-oszlattassék. Igyanak gyakorta egy-egy tséfe fejr málna theát, s mondola tejet falétrommal, avagy arpa vizet falétrommal és mézzel.

Ha a szemérmén fok eves nedvesség foly ki ; napjában kétszer, s háromszor-is lassan bé-kell foftatni arpa-vizet egy kevés rósa mézzel, hogy az éles évtől, melly fok fájalmakat s keléseket - is okozhat, meg-tisztulhasson.

A' meg-hólt és már fok időtől fogva rothadó gyermeknek nehéz születtetése után, fetét szederjes bűdös matérja foly-ki a tisztulással. Gonosz állapotban forog ekkor a gyermek-ágyas, s úgy tetszik, hogy a gyermekről a rothadás a méhre ragadt, ha kivált az Afzszony erőtlen és gyenge. Főzzön ekkor a Bába egy rész viz' és egy rész borban Kina héjkat egy *) keves

*) Az Arnikának gyökere - is (Arnica montana Illustr. Equ. Aurat. Linnæi, mellyet a hazaink-

keves Szalamiákkal, mártson ruhákat ebbe, és boritfa-bé á szemérmet. Ugyan ebből, vízzel és rósa-mézzel elegyítve egy - egy tsészénit napoként egynehányszor á méhnek hüvelyjébe, és á méhbe - is lehet fosztatni, s azon kell lenni, hogy minden belső és külfő Orvosságok á rothadást ellenzék.

HAR-

ban kapunk) véghez viheti azt á mit amá már szörnyen meg-drágadott idegen hasznos héjj. A' ki nem hiszi, próbálja - meg á Kinauak bártfak haszon - nélkül - való vétele után ezt erős portzióban. Hármas esetekben, á hol á Kina femmit - sem használt illetén szereztsélen gyermek - ágyafaknál, világos hasznát ezen gyökernek nagy haszonnal próbáltam. Többet - is irhatnék rólla: de el halasztom hazámban lejendő praktiksomig, á hol hosszfas tapasztalásból többet vehetek észre. Kina! jó portéka, Isteni orvosság valósággal! mertfok időtöl-fogva élek véle nagy haszonnal: de szeretném á nagyárrát egyéb által meg - tsonkitani, ha kétszeri szerentfés probaim eddig elé, egyéb által, á fárt á hideg hidegekben meg - állják, ez után - is úgy mint á Kina meg - állani többire szokta. A' Fordító. De primi med. virt. cæteris vid. Magf. Collin de Arnica. Comm. fusa inprimis P. V. Vienn. 1775. typ. Schulzian.

A' MÉHN. SZAK. § KI-FORD. 401.

HARMADIK SZAKASZ.

A' MÉHNEK SZAKADÁSÁRÓL ÉS KI-FORDULÁSÁRÓL.

A' mikor a' méh' hüvelyjének, avagy a' méhnek-is valamelyik része természet-szerűen való helyjéről el mozdul, s a' medentzének üregébe vagy alá, vagy a' szemérem-is ki-efik: *szakadásnak* nevezzük.

Ennek *leg-közelebb-való oka* az, hogy a' méhnek kötései minden belső szülő-részekkel együtt lágyak és erőtlenek: *távolabb-lévő oka* pedig, a' tágás medentze, a' szülés alatt-való felette nagy erőlködés, nehéz szülés, és belső el-szakadásfak. De itten meg-szakadhatnak nem csak a' nőszonyi. Allatak gyermekkel-való nehézség nélkül; hanem a' nőtelen személyek-is: mert illyetén nyavalyát okozhat a' küllő erőszak-tétel, színtelen-zöldellő-rest betegség (chlorosis) kemény hányás, hurutás, a' testnek rendülése, és fejezfolyás.

A' *méh' hüvelyjének szakadását* többire a' szemérem-tsonatok tájékán tapasztaljuk lenni: ennek rántzai vastagak, és annyira lüggnek-alá, hogy a' méh' hüvelyjéhez.

C c

való

való bé menetelt majd egészszén el - zárják. Néha a méhnek egész hüvelyje majd egy tenyéren elik - ki, a szemérem - körül a szülés alatt vagy a szülés után, s innét hamar azt gondolhatná a Bába, hogy az a méh maga. De ezen szakadást a méhnek szakadásától abban kell-meg-külömböztetni, hogy kerekesebb és nagyobb nyilatkozása vagyon a közepében, s e mellett egy újjat fe lehet az Afzszony testébe dugni, hanem csak a nyilatkozás által; holott ellenben elé - szakadván a méh maga, elég helyet hágy, hogy újjal leheffen mellette a méh' hüvelyjébe nyúlni. Ha a méh' hüvelyjének szakadása a szemérmén ki - jött és megdagadott volna; azon kell igyekeznünk hogy lágyító párakkal és boritékokkal meg - lágyítsuk előre, a szemérmén visszategyük helyjére, és erőtlenségében meg - erősítsük, hogy többszöri visszafelé meg - gátolhassuk. Végy veres bort főzz ebben veres rósa levelet, márts ruhákat avagy spongyiát bele, s tedd a szemérme eleibe; ezen fötelékből napjában kétszer a méh' hüvelyjébe - is főtathatsz. Ha gyermek - ágyas Afzszonynak vagyon illetén szakadása; tehát az illetén erősítő boritékokkal addig, a mig a tisztulásnak vége nintsen

A' MÉHN. SZAK. 3 KI-FORD. 403

nintsen, és a méh' szája bé-nem záródott, élni nem kell. De ha a szakadás régi volna, ezen boritékok semmi- sem fognak használni; hanem a szakadást előre helyjére tévén, három hüvelykni hosszafágú tsontból- való tsövetskét, a méh' hüvelyjébe kell dugni, és kívülről kötörskéekkel az Afzfony teljén meg-kell erőfiteni: de ezen tsövetskének minden-felől lyukatosnak, és tsak olyan nagynak kell lenni, a millyen tágas a méh' hüvelyjének bé-menetele. Ezután főzz veres borban veres rósa leveleket, és foltassad bé ezt egy néhány hetekig, hogy a méh' hüvelyjének erőtlen és lágy rostjai meg-erősödjenek, és magoktól vilzsa húzassák magokat.

A' méh maga-is *vagy egészen, vagy részszereént* szakadhat-meg. A' mikor a méh a szemérmén egészen ki-függ, azt mondjuk, hogy *egészen* szakadott-meg; de ha a bé-menetelen tsak a medentzének üregébe jött volna, tsak *reszszereént* szakadott-meg, vagy méh' le-esfélének-is mondhatjuk.

Meg-lehet az illyetén szakadást a tapogatas által esmérni: mert a méh' száját közele a ki-menetelhez lenni találjuk, hüvelyje pedig az egyenesen vagy

egyenetlenül rokkánó méhtől meg-vann töltve. Ha kijött a szemérmén a tapogató mellett füzemmel-is meg-lehet esmérni. Ha a ki-függő méh dagadt, kemény, és gyuladott volna: előre lágyító borítékokkal kell bé-borítani, kritélyeket kell adni, s egyszer vagy kétszer-is kell eret vágni.

Ha a méh lágy és egybe esett, következendőképpen kell *belyre* tenni: Fektesd az Afzszonyt hátára, alfelével magoflan, végy egy ízép len-gyólts ruhát, ken'd meg ezt tiszta vajjal vagy új olajjal, tedd a ki-szakadott méhre, és nyomogassd elföben alá-felé, azután oldal-és fel-felé a méh' hüvelyjének bé-menetelén fel, ennekutánna újjaidat ted'd egybe egy tzir-kalomba ki-nyújtva, és emeld-fel végezetre a medontzének bé-menetelébe. Készen kell már a Bábának egy néhány méh-gyürüt tartani, melly tölgy-fa héjjából (*Panzoffelhol;*) vagy más közönléges fából hoszfukó-kereken avagy egész kereken is hészitetik, viafszal bé-vonattatik, és, minekelötte a méh' hüvelyjén hosfsza szerént fel-dugattattnék, olajjal meg-kenetetik; fel-dugván ezt a méh' hüvelyjébe, fordítsd úgy meg, hogy a gyürünek olda-
los

A' MÉHN. SZAK. s KI-FORD. 405

los hofzfu része elé- és hátra - felé, botos hegyei pedig a tsipó-tsonok - felé úgy esfenek, hogy ezen alkalmasosan nyúghassék a méh', szája szabadon, és a gyűrűnek közepén a méh' hüvelyjébe alá függheffen. Ezen gyűrűnek a méh' hüvelyjének tágassága vagy szorossága - szerént, nagynak vagy kicsinynek kell lenni; ha felettebb - való fájdalma vagon az Afzszonynak, felette nagy a gyűrű, és ha ki - esik, felette kicsiny: azért oilyant kell tenni, hogy a méh' hüvelyjében szorossan állhasson. Ez által az Afzszonyok semmiben - sem hátrítottak - meg; meg - terhesehetnek, s a hó - száznak idejekor - sem tapasztalnak semmi alkalmatlanságot. De a gyűrűt egy vagy két hónap múlva, ki kell venni, meg - kell tisztítani, avagy újat kell ismét beléje tenni.

A' mikor a méhnek feneke a száján a medentzének üregébe alá jö, azt mondjuk, hogy *felig fordultt - ki a méh*, ha pedig a szemérmén - is ki - jö, azt mondjuk, hogy *egészszen ki - fordultt a méh*. Ennek leg - közelebb - való oka majd mindenkor az, a mikor a Bábák erőssen a méhhez forrott mássát a köldök - kötélnél fogva erővel ki - akarják húzni, s a méhet ez által mint egy

406 IV. K. I. R. III. SZAK.

šákat ki-forditják, s a máffával együtt kihúzzák. De tapasztaltatott némelly Afzszonyokban fok idővel utólfó szülések után, hogy illyeténformálag méhek egészfen kifordult, s ennek a vólt az oka, hogy meheknek feneke erőffen meg-dagadván, és keményedvén, nehéz terhével a ki-tágafadt méh' szájának erőtlen záró rofijait s inait meg-gyözte, s végezetre a szemérmén kifordult.

A' ki-fordultt méhet meg-esmérni nem nehéz, ha mindjárt a szülés után a máffának erőszakos kihúzzatása által egyszerűmind húzzatott-ki: hasonlatossága egy kerek és véres darab húshoz vagyon, mellyen néha valamit a hárttyákból, és máffából-is lehet látni, ezre lehet venni az el-szakadott ereknek nyilatkozásaikat, és ha mutató újjunkat a hüvelybe dugjuk, érezzük a méh' száját, a melly a méhnek nyakát környül fogja.

A' méhnek erőszakos kifordulása szörnyü veszedelmes, főt majd mindenkor halálos. Tapasztaltatott, hogy némelly Afzszonyok minden nyilvánfágos okon kívül a szülés után csak hamar meghóltanak. Fel bontattván holt testek, meheknek feneke majd méhek szájáig találtatott

ála

A' MÉHN. SZAK. s KI-FORD. 407

alá esve, s haláloknak hihetőképben a volt az oka, hogy számtalan fok érző inaik, mellyek nemeltyekben, rendkívül-valóképpen indulatosak, szörnyen ki-feszültek. Annál veszedelmesebb illyeténformálag még, ha egészfzen ki-fordul a méh; melly részszerént a méh' szájának görtfös egybe - fugorodása, részszerént a levegő-égnek mive miatt annyira meg-dagad, hogy meg-gyulad és emésztő tűzbe esik; ha mindjárt helyjére nem vitettetik: de ezt-is néha igen bajosan lehet véghez vinni, főt néha lehetetlen-is, ha t. i. a méh' szájajá rajta ki-esett méhre keményen fugorodik.

A' ki-fordultt méhet előre meleg téjjel lágyítani vagy meleg olajjal meg-kell kenni: azután a Bába egynehány újjaival egyik részt a másik után, majd egyik majd más oldala felé dugja-bé a méh' hüvelyjébe, és a méh' száján fel, s kezével nyúljon-fel, a mig tökéletesen helyjén vagyon; kezeit tartsa addig a méhnek üregében, a mig ennek egybe fugorodását érzi.

Ha pedig meg-gyuladot vólna már a méh, előre egyfzernél többször-is kellene eret vágni, s mind belső, mind külsőképpen fáradhatatlanul lágyító Orvosságokkal kellene illetni: mivel egyébképben a

szegény Afzszony a szaparán támadható emészto tüz miatt, nyomorultul kételenítettnek el-veszui.

Ha a ki-fordultt méhet helyjére szarentféfen visszfa lehetet tenni; az Afzszonyt a hátára al-felével magofátskán kell fektetni, nyugodolmat s igen szoros mértékletes életer kell-rea parantfolni; az egyéb dolog pedig biz-traffek a tudós Orvosra. Kevesek lábaják-meg ezt a nyavalyát, a leg többek a helyre-hozás után egy néhány orákkal sugorodálokban halnak meg. A' méhnek régi ki-fordulását, mellynek feneké meg-keményedet, kötéseí igen meg-erötlenedtek, s a szája tágasan nyitva vagy on, gyakorta még-helyre-sem lehet hozni: avagy ha helyre vitettetett volnais, attól lehet félni hogy ismét ki-fordul, ha gyürüt nem tesznek.

A' VIZ. HOLY. 3 VÉG. HURK. NY. 409

NEGYEDIK SZAKASZ.

A' VIZELET-HÓLYAGNAK ÉS VÉG-
HURKÁNAK MEG-SÉRTETTETESÉK-
RE KÖVETKEZŐ NYAVALYÁK-
RÓL.

Gyakran meg-esik a nehéz szülések után, hogy az Alzszonyok vizeletjeket illendőképben nem tarthatják, s úgy elfoly akarattok ellen, hogy még észre-sem veszik. Némellyek ellenben csak tseppen-tik, mások pedig éppen semmit - sem botstá-hatnak - ki.

Okai, miért - hogy szüntelen, és aka-rattok ellen vizellenek szüntelen, követke-zendők.

Eljöben. Vagy a hólyog' nyakának záró kilintse *) a fokáig szorult gyermek-nek fejtől vagy far-tsikától tsipettetett, tágalitatott és erőtlentetett annyira meg, hogy tollas erejét el-vesztette, és könnyen egybe nem húzhatja magát; vagy pedig.

C c 5

Má-

*) Sphincter. Záró Kilintsnek hogy nevezem tulajdonfága hozta magával.

410 IV. K. I. R. IV. SZAK.

Másadszor. A' vizeletnek tsöve, gyakrabban pedig maga a hólyag a méh' hüvelyjével együtt a szülés alatt el-szakadhatot.

Ha a vizeletnek meg-nem tarthatáfa a vizelet-hólyag' nyakának erőtlenfégétől ered, segíteni lehet még. Addig kell várni, a míg tökéletesen meg-tisztult az Afzszony, és méhének szája bé-zárlódot: főzz ezután veres borban veres rósat, úti-füvet (plantago) és fül-füvet, (sedum, sempervivum) és igyekezzd' ebbe mártott boritékokkal a vizelet-holag' nyakát meg-erősíteni; tőrj szép vászonzból egy olly vastag és hofzszu tsapot egybe, a millyen hofzszu és tágas a méh' hüvelyje, s ezt a meg-irtt fötelékbe mártván szenvedhető gyenge melegen dug'd a méh' hüvelyjébe. De a hó-számnak idejekor ezt tselekedni nem kell: mivel ez által a természetnek ki-üresítései meg-gátoltattnának. Négy felé fogott ruhákat-is lehet ezen fötelékbe mártani, a szémérmének tájékára lapítani, és ugyan abból a vizeletnek tsövén napjában egyszer vagy kétszer a vizelet-hólyag' nyakába foftatni. Illyeténformálag a vizelet-hólyag' nyakának záró kilintse meg-erősödik, s az Afzszony úgy fel tarthatja vizeletét, mint az előtt.

Meg-

A' VIZ. HOLY. s VÉG-HURK. NY. 411

Meg-efet az-is, hogy a hólyag' nyaka a méh' hüvelyjével együtt a szülés alatt az eszközökkel el-szakasztatott, avagy a vizeletet erőltetésképpen le-akarván vonni, a Kathéterrel, által furattatott, vagy pedig a gyermek fejtől annyira meg-tsipettetett, hogy az erre következett gyuladás és evesedés által a hólyagon keresztül a méh' hüvelyjébe nyavalyás lyuk támadott; a melly által a vizelet az Afzszonynak akarátja ellen szüntelenül ki-foly. Hogy azért bizonyosan megtudhassad, hogy a vizelet hólyag illyeténformálag meg-bántatotté; tehát foftasd a vizeletnek menedékébe vizet és tejet; ha ez el-szakadot, azt látod a foftatás után, hogy a tej a méh' hüvelyjén ki-foly ismét. A' mihellyen ezt a Bába észre veszi, hívasson még-is mindjárt Borbélyt; ámbár ez a nyavalya többire gyógyíthatatlan: mert a fzegény Afzszony életének minden napjaiban sok nyavalyás következéseket, és a tisztasága miatt mindenkor egy hólyagot kételenítetik hordazni. De ha a bé-foftattatott tej sem a természetnek útján, se pedig a méh' hüvelyjén vízfza nem foly; tehát el-szakadot a vizelet-hólyag; a vizelet, és a bé-foftattatott tej a szakadt seben a medentzének

tzének üregébe foly - ki, s a szegény Aszszony é miatt halálos veszedelemben vagyon.

Némellyek pedig éppen femmit - fem vizellhetnek, vagy csak tseppekként botfáthatják. Szörnyü nagy a fájalmok, s veszedelmes következesek támadnak, ha segitfég mindjárt jelen nintsen. Ekkor a vizelet - hólyagnak nyaka vagy meg - gyuladot, vagy pedig görtföfön egybe sugorodot. Ha meg - gyuladot, ér - vágással, lágyító kristélyekkel, párakkal, foftatásokkal, boritékokkal kell segiteni, az illyeténeket a szeméremre, és ennek tájékaira alkalmaztatván. Ha pedig görtföfön egybe sugorodot; fog az Orvos belfö görts tsillapító orvosságokat rendelni, a meg - irtt külfö és belfö orvosságok mellett; mellyek lágyítanak, a görtfös sugorodásokat meg - tsendesíték, és a vizeletnek ki - menö útat szerezzenek. A' szegény Aszszonynak szenvedhetetlen kénja szemláromást tsendesednék - meg, ha csak lehetséges vólna, nem igen hegyes, hanem botos forma hajló Kathétert a vizelet - hólyagba dugni; s Ekkor a Kathétert a hólyagban addig kell hagyni, a mig a görtföfösséggel meg - szünt.

Vagyon még egy más ok, melly azt viszi véghez, hogy nem vizellhetik az Aszszony

A' VIZ. HOLY. 3 VÉG-HURK. NY. 413

szony, ha t. i. meg-gyülvén a vizelet a hólyagban a szülés alatt úgy ki-feszül és meg-erőtlenedik, hogy egybe nem húzhatja magát, s nyakát meg-nem tágosíthatja. Ekkor egy hajló Kathétert kell a hólyagba dugni, s ezt addig kell benne hagyni, a míg a hólyag a fellyebb említett erőfitő külfő orvoslágokkal - való gyakor éléfre meg-erősödik, és az Afzizony szabadon s könnyen vizellhetik.

Az erőltető, és fokáig tartó nyögés, a szülés után, a köldökön, az ágyékokban, avagy az alsó hasnak más tájékaingyakorta dagadáfokat okoznak, mellyeket ker-szakadásnak, vagy tököllégnek (hernia) nevezünk. Ezeket idejénkorán kell helyre vizsza tenni: mivel egyébbképpen meg-öregbülnek, és meg-zárlodván (incarcerationa) az életet-is veszedelembe ejthetik. Fektesd a szülőt ekkor al-felével magosan a hátára, és mind két kezeiden lévő újjaidal változtatva, a szakadást lassan-lassan tedd vizsza a régi helyjére; éshogy ismét vizsza ne szakadhasson, arra alkalmas kötésekkel igyekezzed vizsza tartóztatni; melly kötés egy néhány egybe foggott vászon darabokból és egy kötöböl áll. Ha ez, a kötés a szakadást illendőképpen vizsza

414 IV. K. I. R. IV. SZAK.

nem tarthatná ; arra alkalmaztatott szakadásra - való övet (bracherium) kellene réaja helyheztenni. Ha pedig a dagadás kemény volna már, és könnyen vízfza tenni nem lehetne ; tehát igyekezd előre boritékokkal meg - lágyítani, és annakutánna helyjére vízfza nyomni. Mivel az illetén szakadt dagadások, nem tudván a Bábák ezekkel banni, gyakorta Kolyikát, hányáft, és egyéb nyavalyás változókat okoznak : azt jóvalljuk, hogy inkább hagyják az ezekkel - való bánáft a Borbé yokra, és ezek mellett leg inkább Orvosokra.

A' vég - hurkán - is igen gonofz, hofzfas a gyakran gyógyithatatlan nyavalyák maradhatnak hátra. Mert a gyermek' feje a vég - hurkát és méh' hüvelyjét vagy a szülés alatt szakaszthatja - el, vagy pedig a szülés után egy néhány napokkal úgy kereftül rághatja valami eves matérja, hogy a ganyéj elől a szemérmen jö - ki.

A' kerelzt - tsontnak és fartsiknak egyenes állása a köz - húsnek nem tsak tellyes el - szakasztatáft okozza ; hanem a vég - hurkának záró - kilintse - is (sphinéter) annyira meg - bontattatik, hogy ganyéjokat az Afzfzonyok akarátjuk ellen borsátják - el, és e felett még más nyavalyaktól - is, u.

A' VIZ. HOLY. 3 VÉG. HURK. NY. 415

m. gyuladáfoktól, evesedésektől, el-furó febektől *) és végezetre fenés kelevényektől is félhetnek. Az illyeténformálag megnyavalyásodott vég - hurkának gyógyítását a Bába magára soha-se vállalja; hanem hagyja mindenkor az értelmes Bába-Mesterre, vagy Borbélyra : mert még é iem igerhet tökéletes gyógyítást ámbár minden tudományját vesse-meg.

A' vég - hurka a szülés alatt - való nagy erőlködés avagy kemény has - szorulás miatt az al felen ki - szakadhat. Ezt szintén ollyformálag kell visszra helyhezteni, valamint a méhnek ki - fordulásáról szollottunk, s erősítő boritékokkal és ilendő kötéssel maga helyjén meg - kell tartani.

Ha pedig a szakadás régi, minden erősítő boritékok és egyebek semmit - sem fognak használni : hanem egy arra készített tsövetskét a helyjére visszra tett vég - hurkába kell dugni, az Afzfzony testén kötéssel meg - kell erősíteni, és a vég - hurkának erőtlen rostjait erősítő párlásokkal s foltatásokkal fokáig kell - erősíteni.

ÖTÖ-

*) Fistula.

ÖTÖDIK SZAKASZ.

A' NYAVALYA-TÖRÉSRŐL, UTÓ-
FÁJDALMAKRÓL, ÉS A' GYERMEK-
ÁGYI-TISZTULASRÓL.

A' szülés után sok Afzszonyoknak méhek-hüvelyje, szája, sőt méhek-is a szomszéd rézekkel együtt, u. m. a vég-hurkával és vizelet-holyaggal meg-görtsfödik; sőt a nyavalya-is némellyeket kitör. Okai lehetnek ezen nyavalyának az érző inaknak különös nyughatatlan érzékenységeik, mellyek nagy fájdalomtól, rettenéstől erős szagu portékaktól s a. t. erednek; a méhnek helyjéből-való el-mozdulása, avagy ennek ki-fordulása, a gyermek-ágyi tisztulásnak visszajajtatása, avagy nagy vér-folyás-is okozhatja ezt. Abban áll a segítség, hogy minden úton módon, a nyavalya-törésnek és görtsfőségnek okait el-leheffen háritani. Az érző inaknak amá különös nyughatalanságokat belfőképpen tsillapító és görtsföt ellenző Orvosságokkal kell a magok tsendességre hozni. Ha ennek oka a gyermek-
ágyi

A' NY-TÖR. UTÓ FÁJ. é TISZT. 417

ágyi tífztulásnak fel-akadáfa volna : megkell fegeteni ; az erős - vér - folyáfokat pedig, á mint fellyebb szóllottunk á vér-folyáfokról, meg - kell határozni á fzerént.

Az utó fájdalmak, ha sem felette nagyok, sem fokáig nem tartanak, fo ha - sem ártalmak, főt gyakorta hafznofak ; ám - bár ezek néha fájdalmafabbak á valófágos fzüüő fájdalmaknál : mivel ezek alatt á méh laflan - laflan egybe fugorodván, minden nyavalyás következfek, mellyektől félni méltán lehet, meg - elöztettnek. De ha az utó fájdalmak á méhnek egyenetlen egybe fugorodáfától, avagy benne hátra maradott darabos alút - vértől, felette nagyok és majd szenvedhetetlenek vólnának ; gyakor Kriftéyekkel kellene éltetni, hafát fejer mályva irrel meg - kell kenni, és gyapas lágy ruhákat meleg téjbe, avagy egyébb lágyító fötelékbe mártván gyakorta kell boritgatni. Igyék gyakorta fejer - mályva, vagy fzek - fü théat, fáffrányos, árpa káfa, riskáfa levefeket, új mondola, vagy lenmag olajjal. Ha pedig *Mola* vagy más hűsnövéfek maradtanak volna hátra á méhben (á mit az egéfzfzen még - egybe nem fugorodhatot méhnek keményfégeről, az illyetén idegen testnek á méh' fzájában - való ta-

D d

pafz-

pasztaltatásáról, a vér-folyásról és nagyon tartós fájdalmakról meg-lehet esmerni) tehát újjaival a Bába-Mester által választással, és vétessék ki; mivel ezen nagy fájdalom utó fájdalmak megszünések előtt gyuladást okoznak, s a szegény Afzszony meghal az emésztő tüzből.

A' gyermeknek születése és másszának le-választatása után, a méhnek nyitva lévő ereiből, mellyekkel a mássz szövedt volt egybe, sok vagy kevés tisztavér foly ki, annakutána verefelle hűs viz, és utóljára fejez nyál-forma nedveffég.

Ezen-véres nedveffégnek kifolyását a gyermek-ágyas Afzszony' tisztulásának nevezzük. Ez igen hasznos és szükséges: mert ezzel sok tisztátalanfangak, s a másszának és hártványoknak visszamaradott darabjai folynak ki. Ha ez a tisztulás maga rendjében megháborítatik, avagy hirtelen felakad, az Afzszony hasa megdagad, és fájdalmasodik; tehát azon kell lennünk, hogy a lábon-való érvágás által, és fellyebb említett külfő és belső lágyító orvosságokkal ismét helyre hozzuk, és a méh' gyuladásának eleit vehessük: mivel egyébképpen szomorú változások, u. m. nyavlya-törések, gyuladások támadnak

A' NY-TÖR. UTÓ FÁJ. s TISZT. 419

nak az emészto tüzzel együtt. Szörnyü kárafak minden hevefitö és spiritusos orvosfagok ennek hajtására. Ha a meg-irtt Orvosságokra a tisztulás vissza nem térne, és a méhnek gyuladástól lehetne félni, avagy a gyuladás már jelen volna ; hívjon a Bába mindjárt Orvost, és hagyja rea az egész dolgot.

Valamillyen káros az, a mikor a tisztulás részszerént avagy egészfen hirtelen fel-állot ; szintén olly veszedelmes, ha fellette bővön foly. A' szegény Afzfzony lassan-lassan irtozatos fok vért vezt. el, el-ájul, ereje el-fogyatkozik, és ha meg-nem tsendesitjuk hamar a vér-folyást ; halalos erötlenfégbé esik, s meg-hal. Ha femmi-féle idegen test, sem alut vér, melly a méhnek egybe sugorodást, és a nyitva lévő erek' nyilatkozásaiknak egybe húztatását meg-gátolhatnak, nem maradott volna hátra ; ezen orozó vér-folyásnak oka az, hogy erötlen a méh. Ekkor a méhnek gyenge rostjait meg-kell erősíteni, és azokat az egybe-húzáfra izgatni. Az ágyban-való nyagodalom, tápláló levefek, és a vér-folyásokban jovallott orvosságok használni fognak.

Az illyetén erős, de még-is szerentfésen meg-állítatott vér-folyás után az Afzszonyok nagy fő-fájdalomról panaszkodnak. Ritkán roszsz jel ez; lassan-lassan el-mulik, ha az erek illendő tápláltatás által meg-telnek lassan-lassan, és ez által erejek helyre áll. De ha a fő-fájdalmak mind inkább öregbülnek, az Afzszony hévfégről panaszodik, félen beszéll, szapara kemény pulsufla vagyon, attól lehet félni, hogy gyúladás tamad a fejében-ha még nintsen jelen. Az Afzszony életének nyilvánfágos veszedelmében forog; és ha Orvos segítségül nem hivattatik mindjárt, a ki illendőképpen ezen reménytelen gyúladásnak és ennek következéseinek el-lent álljon; tsak hamar meg-hal az Afzszony.

Minden egyéb fájdalmak és erőtlenfégek, mellyeket a gyermek-ágyas Afzszony nehéz szülése után lábaiban tzombjaiban, derekában és egyéb tagjaiban érez; többire magoktól el-múlnak az ágyi nyugodalom által. Az ételnek rendes módja, a jó tápláltatás, és a jó borral-való mértékletes élet a gyermek-ágyban, az erőtlenfégeket meg-fogyatják, az izeket és

A' TÉJ - HID. 3 NYAV. TSETS. 421

tagokat meg-erősítik, és a tökéletes egés-
séget vízfzi térítik.

HATODIK SZAKASZ.

A' TÉJ - HIDEGRÖL, ÉS NYAVA-
LYÁS TSETSEKRÖL.

A' szülés után harmad nappal a gyer-
mek-ágyafak változtatva görsednek és he-
vülnek, tsetfeik meg-dagadnak, és fefzü-
lést érzenek benne; 3 némellyeknek an-
nyira fájnak, hogy kezeiket sem fzenved-
hetik rajtok. Ezen természeti változást a
táj-hidegnek nevezzük, és csak két,
vagy leg-fellyebb három napokig tart.
De azokban fokkal tartósfabb, a kiknek
tseitfeikben fok tejek vagon, 3 még-sem
akarják gyermekeiket magok szoptatni.

Ez iránt az Aszfzony meg-ne ijjed-
jen, ha egyéb gonosz változások ahoz nem
adják magokat; óltalmazza magát tellyes
tehetlége szerént a fok tápláló eledelektől
és italoktól; igyék gyakorta véhony szüz
levefeket, és theát, hogy teje vékonyod-
ék, higuljon, és folyó lehessen. Né-
mellykor bövön foly-ki a tsetfektől: ek

kor száraz meleg ruhákkal gyakorta boritgatni, s a hidegtől szorgalmatosan óltalmazni kell.

Sokak pókáltatják - bé tsetfeiket : de ennek sír, flastrom, és irak nélkül kell lenni ; mellyek több kárt mint hasznot tésznek, és a testnek szükséges párázását gátolják - meg. Elég ha meleg ruhákat tesznek tsetfeikre, mellyeket más ruhával avagy melyre - valóval úgy alkalmaztassanak, hogy tsetfeik alá - ne függjenek, hanem mint egy fel - felé támasztassanak : de ezen kötözésnek - sem kell szorosnak lenni ; mivel úgy hamar támadhatnának gonosz következesek. Nemeltyekben a téj viszfa megyen, mellyet a természet más utakon fogyaszt meg, és vizzen - ki.

Ha az Afzszony maga akarja gyermekét szoptatni ; igen rövid és szenvedhető a téj hideg ; nintsen - is oka, miért hogy nyavalyás következesektől félhetne, hanemha valamellyik tsetfének bimbója meggyúladot és költ volna ; melly miatt ezen tsetfén nem szoptathatja a gyermekét, hanem a másikkal taplálja. Ekkor a birsalmának magvait tötsköld a mosárban egybe meleg vízzel, szürdle a nyálas levet, elegyits rósa - mézet közébe, és kend - be véle

A' TÉJ - HID. 3 NYAV. TSETS. 423

véle a febes tsets - bimbót : de hogy ingedhez ne ragadjon , szép vékony viafzias váfzonnal borítsd - bé. Ezen tsetfét még is tsak fzo pogattafa a gyermekkel : mivel egyébbképpen meg - gyülvén és aluván a téj a tsetfében meg - dagadhat ; melly által fájdalmas , hofzfas , főt gyakorta igen gonofz kelevények - is tamadnak. Ha valamellyik tsetfe dagadt kemény , feszes és fájdalmas ; gyuladástól lehet tartani : de ha égő tüzefféget tapasztal tsetfében , puffa fzapara s kemény ; jelen vagy on a gyuladás.

Külömb - külömbféle dolgok okozhatják ezt , u. m. a hideg , hirtelen rettenés , harag ; ha tsetfeiket meg - fzorítják , nyomják , olajjakkal , flastromokkal irakkal ke - negetik : ha meg - romlik a tsetfekben a téj , avagy fel - akadot a gyermek - agyi tífztulás ; ez - is okozhatja ezen fájdalmas dagadásokat , és gyuladásokat. Leg - gyak - rabban akkor tamadnak ezek a nyavalyák , a mikor az Afzfzonyok gyermekeiket rit - kán , avagy tsetfeik mind inkább feszülvén , a fájdalmas érzenyiség miatt éppen nem akarják fzo patni ; hanem külömb - külömb - féle portékákkal élnek , mellyekkel teje - ket el - ofzlatni és el - hajtani gondolják.

424 IV. K. I. R. VI. SZAK.

Ezek által pedig a kitfínyből nagy nyavalyát tsinálnak, és szörnyü égő s gyuladással egybe kötött fájdalmakat okoznak. Ha ezekkel illendőképpen nem bánunk, vagy meg-evesednek, meg-kelekednek, vagy meg-keményednek, lassan-lassan beléjük esik a fene, melly szörnyü nyavalyákat és a halál előtt ritkán el-múló fájdalmakat okoz.

A' mihellyen a tsetsek dagadni és keményedni kezdnek, szoros, igen mértékletes életet, és igen vékony hig italokat rendeljen a Bába, s boritgassa meleg ruhákkal; azt pedig már meg-ne próbálja, hogy köppöly-forma szopó üvegekkel, kutya-kölykekkel avagy a gyermeknek szopásával-is a tejet ki-szopattassa: hanem forázzon bodza virágot, ezt meg-szűrven elegitse-meg téjjel, és olvasszon ebben egy kevés Velentzei szappant el, mártson ruhákat ebbe, és boritgassa melegen gyakorta; de se felette melegen, se hidegen. Ha a gyuladás és fájdalom öregbülne; azon kell mindjárt igyekeznünk, hogy lágyító boritékokkal az evesedést avagy kelest meg-siettessük. Ha a hévsege, tüze sege és fájdalma el-múlik; tsetse pedig nagyon és keményen marad köves dagadástól lehet félni.

A' TÉJ-HID. 3 NYAV. TSETS. 425

Annakokáért az illetén nyavalyákat csak öregbitő Bábáknak azt jóvalljuk, hogy a nyavalyás tsetleket ne gyógyítsák; hanem hagyják Orvosra és Borbélyra, a kik nagyobb vigyázással és értelemmel fognak az ofzlatáshoz, avagy az evesedést elébb mozdítani, és a természetnek utját követni tudják.

A' téjnek visszafajtatása fokkal veszedelmesebb főt gyakran halálos nyavalyákat is okozhat, ha a téj a természetnek utjait el-hibázza, és vagy a főben, s melyben vagy a hasba ver helyet magának; a honnét nyavalya-törések, gutta ütések, agynak, tüdőnek vagy a hasban-lévő beleknek gyuladálai támadnak. Nemelylek meg-bolondulnak, s nagy darab ideig úgy maradnak; másoknak ellenben izeikben evesedésre terjedő orbántz, fájdalom és dagadások kerekednek; mellyek száraz betegséget s végezetre halált hoznak magokkal. Mihelylen azért illetén szokatlan változások és nyavalyák jelentgetik magokat: adja tudtára az Orvosnak a Bába mindjárt a dolognak minémüségét, és a gyermek-ágyasnak gonosz állapotját; hogy illendőképven segillhesse, a szomoru következéseket meg-előzhesse, és ne kétele-
D d 5 niteffék

niteffék a Bábának reftségéről és gondatlanfágáról panaszzkodni.

HETEDIK SZAKASZ.

A' SZÜLŐ-RÉSZEKNEK A' SZÜLÉS- UTÁN-VALÓ MINÉMÜSÉGEK- RÓL.

Tapasztalhatóképpen különbözik a szülő-részeknek a szülés-után találtató minemüfégek attól, mellyet a nehézkeffégnek ideje alatt és ezen kívül találunk: Mert akár hogy tagadja a gyermekének meg-ölettetése-iránt gyanós Afzszony új Anyafágát, és akár hogy adja okul, hogy ágyban a hófzam miatt fekszik; még-is a következő nyilvánfágos jelekből könnyen meg-lehet esmérni, hogy gyermek-ágyas légyen.

Elfőben: Tsetsei dagadtak, és ha nyomjuk, téj peretzkelődik-ki belőlök.

Másadszor: Hafa hig-lágy, rántzos, s a rántzok között veres finorozáfokat látunk.

Harmadszor: A' szemérem-tsonatok felett egy kemény golyóbit találunk, melly azt

A' SZ. R. MINÉM. A' SZ. UT. 427

azt jelenti, hogy a méh nem fugorodot még egéizszen egybe.

Negyedszer : A' fzeméremnek gyeplője nints jelen és.

Ötödszer : Vér, fārgalló vereselliő viz, avagy ha egy néhány napokig vólt már gyermek-ágyban, fejéresen fārgalló nedvesség foly a fzemérmen ki, melly a gyermek-ágyi tífztulásnak neveztetik.

Hatodszor : Tāgas a méh' hüvelyje mind a bé-menetelben, mind pedig bellyebb ; és ha

Hetedszer : A' méh' fzáját meg-tapogattjuk, nagyon dagadva és olly nyitva találjuk, hogy egy újunkat könnyen beléje dughatjuk, kivált ha tsak egy, két, vagy több napu gyermek-ágyas. Ha az illyetén jeleket mind együtt találjuk ; mondhatjuk azt, hogy jelen vagynak a gyermek-ágyasságnak közönséges jelei.

De fokkal nehezebben lehet gyermekének meg-ölettetése miatt el-vádoltattott és mindeneket tagadó Afzfzouyt meg-esmérni, hogy gyermeket szült, ha egy hónap, vagy annál inkább egy, s több esztendőök folytanak-el. Még-is mindazáltal a következő jeleket jegyezzük-meg.

El-

Elföben : A' hatnak hig - lágy és szederjes föltjai vagynak, mellyek között fejer finorazafokat tapaszthatunk ; ezek pedig az előtt vereflek voltak. (De vigyázz ennek meg - itéléseben magadra : mert a' hasnak fziatén illyetén formája vagyon, melly vizkorfágos, avagy fattyu nehézkefféggel vólt terhes.)

Másadszor : A' szeméremnek gyeplötskéje nints jelen ; a' melly az első idejénkoránt - való szülés után mindenkor el - szakad, és soha sem látzik többé meg. De ez külfő erőszaktól - is szakadhatot - el.

Harmadszor : A' méhnek szája nem olyan kitfiny, hegyes és kemény mint a' kik soha - sem szültenek ; hanem sokkal vastagabb rövidebb és lágyabb ; nyilatkozása inkább a' has - felé vagyon, s nints olly szoroffan zárlódva : hátulfő ajaka valamennyivel az elfőnél hosszabb, és tsak nem homályosan lehet a' rántz - forma forrásokat a' tapogatás által érzeni. Ez az utólsó az egyetlen jel tsak, melly által ritkán lehet meg - tsalattatni. De ez - is meg - tsalhat : mert valami formátlan hús növés, a' mint tudjuk, a' méh' száját ki - tágasíthatja fziatén úgy, hogy ollyatén jegyek maradnak hátra. Annakokáért ezen jelek igen kétfé-

gelek

A' SZ. R. MINÉM. A' SZ. UT. 429

gefek, s bizonyosságot ezekből nem mondhatunk.

A' szülő-részeknek a nehézkeffégnek, szülésnek, és gyermek-ágyasságnak ideje alatt-való változásait, természetnek rendje szerént-valóknak kell tartanunk: de az ollytén változókat természetnek rendje ellen-valóknak mondjuk lenni, a mikor egyéb nyavalyás változások és betegségek a szülő részeket esmérhetetlenekké tézik, u. m. szakadás, ki-növés, bíja-betegség (Frantzú), kemény dagadások, fene s. d. t. A' szakadásról ezen Résznek harmadik szakaszában szóllottunk.

A' méhnek száján vagy nyakán külömb-külobmféle formájú és nagylágu ki-növészek lehetnek. Némellyek a méh' nyakának belső oldalán függenek, s a méh' hüvelyjébe vagy a szemérmén-is ki-fityegnek. Ki-keresvén a Baba a méh' szájának állását és mineműséget, mindjárt észre veheti, hogy illytén kemény és egyenetlen ki-növés jelen vagyon-é, és az a méh' száján belől, kiyüll avagy a méhnek nyakán fugg-é? (De ezt igen tökéletesen kell ki-viágnálni: mert igen ártalmas vó'na illytén ki-növéseket szakadásnak, avagy

430 IV. K. I. R. VII. SZAK.

à mi még gonoszabb dolog à szakadást kinövésnek tartani.)

Ha à szülő - részek - à *búja - betegségtől* bántattnak ; meg - lehet esmérni ezt à különös és igen irtozatos büdösségről. A' szeméremből zöld és farga taknyoffág folyki, melly nem csak à méh' hüvelyjében és à szeméremnek külfő részén, hanem à tombokan - is imitt - amott , kis gyúladásokat, égő fájdalmas kelevényeket s fakadékokat okoz, s à méhnek mind nyaka , szája és hüvelyje - körül, mind pedig à szeméremnek ajakain , à tombokon és à vég - hurkátájékán kitsiny vagy nagy fümöltfök találtnak.

Mind à belfő mind külfő szülő - részek puhák lágyak, és engednek à kereskedő újnak : de à mikor à méh' hüvelyjében félyes kemény dagadást találunk , avagy à méh' szája dagadt kemény és érzékenység nélkül való ; kemény dagadás vagon ekkor jelen , melly lassan - lassan fenévé válhat.

De ha már à ki - fakadott fene volna à méh' hüvelyjében avagy à méh' száján és nyakán ; következendő jeleink vagyunk ; az Afzfony - szemérmének belfő tájékán szenvedhetetlen fájdalmakat érez,
mellyek

A' SZ. R. MINÉM. A' SZ. UT. 431

mellyek soha meg-nem szűnnek, és álmafitó orvosságoktól is alig tsendesíttetthetnek-meg, s' a vére szüntelen foly. Ha újjunkkal tapogatjuk - meg a belső szülő-részeket; a fenés helyet hobortfósnak és egyenetlennek lenni találjuk; a méh' szája dagadt, nyitva vann, és a mihellyen újjunkkal tsak illetjük-is, mindjárt vérez; a méh fokkal nagyobb, és inkább alá rokkán a medentzének üregébe.

A' szülő-részeket ilyen irtozatosképpen meg-emésztő nyavalyának jeleit tsak azért jegyzettük-meg, hogy a Bába a szülő-részeknek külömb-külob-m-féle változáfaikat tanulja meg-esmérni, és az illyetén esetekben valóságos minemüfégeiket az Orvosnak meg-jelentvén, azon nyavalyának mind meg-esmertetését, mind pedig gyógyítását meg-könnyebbíthette.

MÁSADIK RÉSZ.

MIKÉPPEN KELL AZ ÚJJONNAN SZÜLETETT GYERMEKRE GONDÓT VISELNI ?

Az újjonnan született gyermek gyenge természetére - nézve sok veszedelmeknek vagyon ki-tétetve. Meg-öregbitik ezeket a hibás elő-ítéletek, káros vizsza élések, restség avagy a felettébb-való gondviseles ; a levegő-ég, tápláltatása, a belekben vizsza - tartoztatott ki-üresitetése kivált az agyag forma ganyéjnak, és a nyomorufágos pokalás, gyenge testettségének mind folyó mind kemény részeit úgy el-ronthatják, hogy vagy az emészto tüzben, nyavalya törésben, vagy pedig valami orozva maró betegségben hirtelen meghal.

Azon gyermekeknek száma, a kik esztendőnként a Bábáknak gondviselesek alatt hálnak-meg, nem kitsiny. Azt gondolják hogy nékiek vagyon igaz jussok és több

AZ ÚJ. GYERM. GOND. VIS. 433

több értelmek mint az Orvosoknak, ahhoz, hogy az újjonnan született gyermekeknek betegségeiket, mellyekhez nem értnek, meg-gyógyítsák, és ollyatén orvosságokat jóválljanak, mellyeknek erejét nem tudják. Az ilyen tilalmas és veszedelmes bántorkodás miatt sok gyermekek halnak meg, a kiket a szorgalmatos bölts Orvosnak értelme meg-tarthatott volna. Ne tselekedjenek azért a Bábák egyebet, hanem csak a mit az ő tiszték hozz magával; és ha abban, a mit ezen részben ad nek elé, szorgalmatosan el-járándanak; eleget tettek.

A' mihelyen meg-születtetett a gyermek, az előtt minekelötte a köldökét meg-kötötte volna a Bába, lássa hogy elevennek vognak, frisnek, vagy pedig gyengének, erőlennek, avagy hólnak-is tetszik lenni? Ha az élenek egyéb jelét nem találja, hanem a pulsusnak a köldök-kötélben csak gyenge ütélét; meg-ne kösse mindjárt a köldökét, hanem halálos erőtlenségéből előre ebreszfize-fel, hogy az alatt a vérnek keringése a köldök-kötélnek ereiben az életet meg-tarthassa, a mig egészfen meg-elevenkedet: de ha a mássa már le-vált volna, a mit onnét könnyen

E e

nyen

nyen lehet meg - esmérni, mivel a szemérmén fok vér - foly ki; mindjárt meg - kell kötni a köldökét: mivel annál hamarabb halhatna - meg a gyermek.

A' gyermeket következőképpen kell fel - ebreszteni: végy egy spongyiát, nedveltsd - meg meleg borral, és dörgöld ezzel fejét, melyjét és hafát; a melyjét nyomítsd gyengén egybe egy néhányszor, s botfásd - el hirtelen; orra lyukait kend szalamiak avagy szarvas - szarv spiritussal - meg; kristélyezd meg szaparán meleg vízzel, és egy kevés sóval: a tapasztalás szerént leg - hamarabb használnak találtatott, ha szájába fúvunk, melly által a fok nyálasság a gégében meg - ofzódik, a tüdő erővel kitágasodik, és a lélekzet - vevésre alkalmatossá tétetik. Ezt pedig nem csak egy néhány minutáig, vagy leg - fellyebb egy fél fertály óráig, hanem egy fél óráig, és néha tovább is kell próbálnunk, hogy a gyermeket fel - ebreszthessük: mert szörnyű menthetetlen és irtozatos dolog volna az halva tetző gyermeket valóságos hóltak tartani, és büntetésre méltó reftlégből félre vetni, a mint tudunk egy példát.

Egy gyermek mezeitelenül más két hóltak közé tétetett, s csak öt óra mulva
tapasz-

AZ ÚJ. GYERM. GOND. VIS. 435

tapasztaltatott mozdulása történetből mellette el-menvén : a házba vitetteték egészen el-remülve, s elég dolog probáltak életének meg-tartatására ; de mind héjjába ; mert egy néhány óra múlva az emésztő tűz beleibe esék a hideg miatt (mivel tél vala) s meg-hala.

Ezen esetről példát vegyen minden Bába magának, hogy fáradhatatlanok legyenek, s elébb el-ne hagyják a gyermeket, a mig a köldök-kötelésben és melyjén semmi pulzást sem érzenek, és meg-nem hidegedet.

A' mikor a gyermek lélekzetet végszen, kiált, és tökéletesen meg élemedik ; végy egy fertály réfní keskeny kötöt, és a köldökétől egy araszra kösd - meg köldöke kötelét ; ezt a kötést fordítsd vízszá két hüvelyknire a gyermek felé, és kösd - meg ugyan azon kötével ismét úgy, hogy a két kötés egybejövén egy gyűrűhöz legyen hasonlatoslag, és messd úgy le, hogy a gyűrű a gyermek részén maradjon : illetén kötéssel bátorfágos a gyermek a vér-folyástól.

Ha a szülésben sokáig szorultt gyermek elevenen születetik, de ábrázatja szederjes s fekete, feje környékében dagadt,

és vér nyomult a bőre alá ; előre le-kell metfzeni a köldök-kötelet, hogy folyjon két vagy három kalánni vér ki belőle, s ezután kell meg-kötni: mivel ez által a főtől fok alutt vér vonattatik-le, az agy velőnek gyuladása és gutta ütés meg-előztetik, s a gyermek a halálnak veszedelméből ki-menekedik. De spiritust. femmifélet az illetén gyermekeknek orrok alá tartani nem kell.

Ha az ujjonnan született gyermeknek a keskeny medentzében fokáig szorult feje hozszukó, nagy és dagadt volna ; kezével a Bába kereken vagy egyenesen tellyességgel ne nyomja : mivel a gyermek nagy nyavalyában halhat-meg, vagy egész életében süketen, némán, vakon és észtelenül maradhat, avagy egyéb irtozatos nyavalyákba u. m. nyavalya-törésbe eshetik. Boritgassa a fejét csak meleg boros ruhákkal, s a többit hagyja a természetre, a melly helyre hozza, s a főnek jó formáját a fő-tsontoknak tollas ereje által rendbe tudja hozni, minden kár nélkül.

Ha a gyermek fartsikával áll-bé születésébe ; töke igen meg-dagadhat, szederjesülhet és feketülhet. Ekkor végy veres bort és vizet egyenlő mértékben,
főzz

AZ ÚJ. GZERM. GOND. VIS. 437

főzz benne veres rósákat, s boritgassd tőkét egész szemérmével együtt melegen gyakorta.

A' mihellyen a köldök - kötéll illendőkép-
pen meg-kötetett, tedd meleg vizből és kevés szappanból készitetett feredőbe, mozd egy spongyiával mind addig, a mig le-mosódot minden sírosság és tisztátalan-
ság. Ha pedig a gyermek igen gyenge volna ; a feredő vizet egy kevés borral lehet meg-elegyíteni. Illyeténképpen meg-feresztvén, s száraz ruhákkal a gyermeket a nedveffégből ki-tisztítván, fejtől-fogva talpig meg-kell vizgálni, hogy nintsen-é vizkórlágos feje, nyúl-ajaka (labium leporinum) avagy Anyai bélyegje (naevus maternus) természetlen ki-növései, törött karjai és lábai, nemzetféges-nyavalyája és más nyavalyáflága a testén ? Ki-kell az-
is szorgalmatosan keresni, hogy a vizeletnek tsöve és vég-hurka bé-forrva vagy zárva nintsenek-é : mivel illyeténformálag a gyermek se nem vizellhetnék se nem ganyélhatnék. Az illyetén nyavalyákban Borbélyt kell mindjárt hívni, a ki mesterfégenek igaz reguláji szerént segiljen.

Mind ezek-után a gyermek a szokás szerént illendőkép-
pen bé-pokáltatik : melly

szükséges dologról szorgalmasan jegyezzük-meg, hogy

Előben : Köldökét ne csak immel-ámmal pókáljuk-bé, se pedig a köldöknek lassan lassan lefenyvedő kötelét idő előtt és erővel-le-ne vegyük : mivel, ha az előben vagyunk túnyák, köldök-szakadások, az utólsóban pedig vakmerő kelevények támadhatnak.

Másadszor : A' gyermeket szorosan pókálni nem kell : mivel illyformálag minden szükséges ki-ürülések vizsza tartóztatnak, az emésztés meg-hátrítatik, és ezek által nyavalyák támadnak. S' ezt sok Bábák vakmerőségektől víveltettvén még-fem akarják hinni.

Mihellyen illendőképpen meg-tisztított, és bé-pókáltatott a gyermek ; tse tse fenki se adjon nékie : hanem előre beleit a fekete és agyag-forma ganyéjtól meg kell tisztítani igyekezni ; ne hogy ezt végben nem vivén, gonosz kólyikákat, bél-gyulladásokat, nyavalya-töréseket és egyéb okozhasson gondatlanágunk, mellyeket a Bábák a főben lenni okoskodnak, s nyavalya-törés ellen-való poraikat ugyan dítferik és tanátfolják. De ez csak Bába tanáts. Végy azért ekkor meleg vizet, új olajjat

AZ ÚJ. GYERM. GOND. VIS. 439

olajjat keveset, és szin - mézet, kristélyezsd - meg egy néhányszor a dolognak minemü - lége szerént ; gyenge theát - is adhatz, mellyben Mannát avagy Rhabarbarum fy - ropot olvasztottál - el, egy néhány kis ka - lankával. A' mikor már rútságait ki - fosta a gyermek ; azután kell tsak tsetsre bo - títatani. Hatsetset nekieadni nem akarnak: főzsd - meg jól a téjben a jól sültt kenyér - nek, vagy semlyének morsalékját higan, táplájad véllé, és etele után adj egy pár kis kalánkával tiszta vizet innya.

Nehezen, sőt tellyefféggel nem - is szophatnak azon tsetsemők, a kiknek nyelv - ek' hártájok meg - öldva nintsen : s az illyetén nyelv - rekedést meg - lehet onnet efmérni, hogy se nem tudnak hangosan firni, se pedig szopni. Az illyen esetben fokkal tanátfosabb, hogy a nyelvnek meg - öldáfát Borbélyra hagynák : mivel vesze - delmes, sőt halálós nyavalyák - is támad - nak ennek illetlen öldáfától. De ha azt a Bába maga akarja véghez vinni ; el ne szakaszsa újjaival, fokszor az alsó inynek tetejéig is menő nyelv - hártját, melly miatt nehezen gyógyulható sebek szoktak tá - madni : hanem botos hegyü ollóval öldja - neg következendő mód szerént : Tartsa

valami alkalmas személy a gyermeket karján egyenesen, rikkasd avagy boszontsd mind addig a míg sir; nyúlj bal kezedenl vő mutató újjoddal a nyelve alá, avagy ha lehetléges, mutató ujjal és hüvelykedet a felső ábrázatjáról szájába a nyelve alá igyekezzd' úgy helyhezteni, hogy a nyelvnek hárttyája a két újnak hegye közé csék, mellyet a jobb kezeden - lévő ollóval mets'd ketté. De vigyázzon a Bába magára, hogy a szomszéd vér-ereket megne bántsa; a honnét veszedelmes vér-folyások támadhatnak: se hátul a kötés megett találkozó hárttyát egészfen el-ne metszse: mivel így a nyelv hátra esnék mindjárt, a gégének lélegző lyukára borulna, s megnyuvasztaná a gyermeket. Meg metszván szereztséfen ezen kis hárttyát, sebeit egy kevés rósa mézzel ken'd-meg, s a többi gyógyu'ást hogyard a természetre.

A' gyermeket egy darab ideig gyakorta kell ieresztetni, mosogatni, s tisztogatni. A' szopás vagy pépes eledele után mindjárt, kivált hátára, soha se kell fektetni: mivel a fok nyálas nedvesség és felbőftögő eledel megnyuvaszthatja. A' hévfég, hideg, gyertya világ, és erős rengetés a böltsőben igen károsak; a honnét kü-

AZ ÚJ. GYERM. GOND VJS. 441

külömb-külömb-féle nyavalyák támadnak, mellyeknek okaira nem mindjárt gondolunk.

Ha az ábrázatjával bé álló gyermek születésében fokáig szorult, fejét egyenesen nem tarthatja; hanem szüntelen hátra-felé botfátja. Ezen nyavalyát következendőképpen kell meg-orvoslani: végy egy három szegeletű ruhát, tedd a fejére, és a hosszabb szegeleit vidd a melyje felé, huzd reá illendőképpen, és erőltsd-meg egy egy kötővel. Ezt a bőltfőben is fejével fellyebb kell fektetni. Illyeténformálag a gyermek fejét végezetre egyenesen tartani, és elé-felé hajtani szokik.

Ha a fokszor vizelő és ganyélló gyermekeket szorgalmatosan nem tisztogatjuk; vizennyős vereflég támad bőrötskéjeken, kivált szemérmek tájékán, és tzombjok körül: illyetén verefléget, és a felső bőrötskének le-koppadását tapasztaljuk a hátai-kan, al-felek között, hónyok alatt, és nyakok körül-is; s irnak szüntelen az égő fájdalom miatt, s innét olyan kelevények támadnak, mellyeket nem könnyen lehet meg-gyógyítani. Ezen részeket meleg vízzel gyengén meg-mosogatván meg-kell száraztani: hogy pedig a bőrnek egymást illető rántzainak egymáshoz való lürlodá-

fát meg-gátolhassuk, végy szép vékony vifeltt len gyóltst húz'd - ki ennek szálait, és tedd rea. Ha pedig ezen részeken már kelevények támadtanak' vólna ; kék viola, avagy édes gyökér porral előre bé - kell hinteni : az ón - kristálytól (facch. saturni) nagyon óltalmazd' magadat , melly á rágó nedvességet visszsa hajtja és halálos nyavalyákat okozhat.

Az újjonnan született gyermekek születetések után egy néhány nappal bő-rötskéjeken gyakorta verefféget, egész teste-ken ki-ütéseket , s imitt amott kelevénye-ket kapnak : ezek vagy á tisztátalanfágtól, vagy á vérnek különös romlott tsipőffégé-től, vagy pedig á szüléktől reájok száрма-zott nyavalyáktól támadnak. Ezeket nem külfő orvosságokkal kell gyógyítani ; mel-lyek által á természetöl rendeltetett ki-ütés visszsa verettetik, és halálos nyavalyá-akat okoz : hanem Orvosra kell hagyni, á ki belfő Orvosságok által á nedvességet meg-fogja jobbitani.

A' melly gyermekeknek szél - kolyiká-jok és szorult hafok vagyon , vagy erőssen firnak ; meg - szakadnak , kivált köldökö-kön , ha jól nintfenek bé - pokálva. Végy ekkor góltst tépeléket egy diónit , tedd á köl-

AZ ÚJ. GYERM. GOND. VIS. 443

köldökére, erre egy ragado flastromat, a flastromra három vagy négy egybe fogott ruhátskákat, mellyek közüll egyik mind nagyobb a másiknál, tedd ezeket mind egymásra, s a köldök kötővel szorítsd-rea. Az egyébb, kivált a férjfi gyermekeknek töki szakadásokat meleg borral kell gyakorta mosogatni. Ha pedig inkább ki-nyomulna; ahoz illendő szakadásra való kötővel egy ideig vizsgálva kell tartóztatni.

Ha a gyermek' nyelvén, foga-hufán, inyén, és nyeldeklőjén, fejér, kitliny, vagy nagyobb holyagos foltok láttatnak; azt szokták a Bábák mondani, hogy a gyermek szája rothod, a mit a Déakok *Apbtának* szoktak nevezni. Ezen foltok vagy a gyomorban lévő keferüfégtől támadnak, avagy ha szájokat ki-nem mossák, kivált a tejben főzött pépnek étele után, a melly a szájra és nyeldeklőre mindenütt rea ragad. A' szegény tsetsemők a hévfég és szornyü fájdalom miatt, melly a szájokban uralkodik, alig szophatnak, s éjjel nappal firnak. Azért a gyomorban-lévő keferüfégnak meg-óltása végett, adj egy néhány-szor rák szemet bé vízben, s végy fálya vizet edefítsd-meg ezt rósa mézzel, és fe-jér eperj syrappal, s mosd gyakorta gyen-gen

gén a száját. Ettől el-mulnak lassan-lassan ezek a foltok, jobban szopni és alunni fog a gyermek tsendefen.

Sok gyermekek esnek születtetések után nyavalya törésbe. Némellyek, valami különös görtföflég alsó allokba esvén, szájokat meg-nem nyithatják; melly nyavalyát a Bábák *áll-mercedésének* hívhatnának. Az illyetén nyavalya törésnek külömb féle okai vagynak; a főnek a szülésben-való fokaig szorulásától és megbántódásától, a szülés után meg-nyomattatásától, vagy pedig valami keferüfégtől, a belekben-lévő keferü fártól, a mi leggyakrabban tapasztaltatik és tisztátalanfágtól támadhat.

A' szegény tsetsemők fájdalmas kolyikától kénoztattnak, s lábaikat feszés háfok felé húzzák, szüntelen firnak, s erőltető szorulások vagyon; a mit ganyélnak-is vagy taknyos, fejer-fárga mint az egybe habart tojáfak, keferü szagja vagyon, és a gyermek-ruhákban lassan-lassan megzöldül; vagy pedig olyan fárga mint a fáfrány. Ezen fájdalmas nyavalyát a gynomorba és belekbe omlott keferüféleg és epe okozza. Ha szaparán a hafra tétetendő lágyító és fájdalmat enyhítő meleggetésekkel

AZ ÚJ. GYERM. GOND. VIS. 445

kel és hasonló kristélyekkel nem segitünk, belfő orvosságokkal a keferüféget meg-nem óltjuk, s ki-nem hajtjuk; vér hasba fárgafágba, nyavalya törésekbe, vagy, a mi még veszedelmesebb, főt majd mindenkor halálos, gyuladásba és emésztő tűzbe esnek a gyermekek. Hogy azért a gyermeket az el-kerülhetetlen haláltól meg-leheffen menteni; mindjárt az Orvosnak jelentsemeg a Bába, és hagyja arra az orvoslást. A' nyavalya töréseknek és más veszedelmes gyermeki nyavalyának kútfeje többire a gyomorban és belekben-lévő keferülég és tisztátalanfág. De vagynak olyan gyermekek is, a kik szünet-nélkül sírván, szüleiket, és dajkáikat nagyon el-ijesztik, s nem-is szünnék elébb meg a sírástól, a mig fel-nem pokáltattnak, és pokálás nélkül a gyermek-ruhákba takarván a böltőbe szabadofan nem tétetnek.

HARMADIK RÉSZ

A' DAJKÁNAK SZÜKSÉGES TULAJ- DONSÁGAI RÓL ÉS ÉLETÉNEK MÓDJÁRÓL.

A' természetnek törvénye hozza azt magával, hogy gyermekét minden Anya maga szoptassa: mivel azért vagynak tsetfei. De mivel hogy némellyek olly állapotban találtnak, hogy kevés, vagy hűlos tsetfeikben éppen semmi téjknintsen, vagy pedig az Anyának nyavalyállaga a szoptatást meg nem engedi, avagy végezetre vakmerőségéből s más gyenge okokból gyermekeiket szoptatni nem akarják: tehát a tsetfemő nedvességéhez fokkal közelebbvaló Anyai téj helyett a Dajka táplálja, vagy viz és téjben főtt pép mellett neveltetik fel. Mind a két mód fok terhekkal vagyon egybe köttette: de még is fokkal kevésbbé káros a gyermeknek a viz és téjben főtt pép mint gyakorta a Dajkának teje.

A' DAJK. TUL. § ÉL. MÓDJ. 447

Bokros szomorú példákból elég esmeretes dolog, menyi friss és egészséges tse-
tsemők, részszerént a gondatlanság, gonosz
indulatosságok, gyakrabban pedig a ragadó
és következendőképpen mérgesen munkalodó
Dajkai tej által életeknek minden nap-
jaikra rontattak - meg, avagy a haláltól is
ragadtattanak - el.

Az illyetén szörnyű példák miatt azért
vajha minden Orvosok, Bába-Mesterek,
és Bábák irtóznak el beteges és gyanús
Dajkákat jóválni! mivel ezeknek minden
betegségek, úgy mint merevedéseik, nya-
valya-töréseik, rothadt vérek (scorbutus)
golyvaik - kiütéseik és fok egyébbfélék a
gyermekre ragadhatnak, s tettét el - ront-
hatják. Tudjuk azt - is, hogy tudós Or-
vosoktól és Bábáktól ki - vizsgáltatott, és
jóvá hagyattatott Dajkák szoptattak gyer-
mekeket; a kiken még - is azután két vagy
három esztendővel a Dajkáról réajok örö-
ködöfött buja - betegség tapasztaltatott, s
a Dajka - is magáról meg - valotta ez előtti
ollyas nyavalyáját.

Ha mikor azért a Bába Dajkát akar
választani, és ki - akarja vizsgálni; főkép-
pen következendő két dolgokat jegyez-
zen - meg magának :

El-

Elsőben. Hogy a Dajka tökéletes
egészségű legyen,

Másadszor. Hooy jó és nem felette ke-
vés teje legyen.

Nézz'd - meg a száját , nyeldeklőjét,
mellyben a vér-rothadálnak és bűja - beteg-
ségnek jeleit ezre lehet venni ; vizsgál-meg
a torkát , a mellyen golyvája lehet ; ke-
rešd - ki szülő-refzeit , mellyek a fejér fo-
lyásban vagy bűja betegségben lehet-
nek , s nezz'd - meg az egész testét , melly-
en holmi ki-ütések lehetnek. Az abra-
zatnak szine , lélekzés , a palfús és a szól-
lás a Dajkának testében lévő betegségét
többire fel fejtí. Jó erkölcséről szorgalma-
tofan tudakozódjék , s igyekezz'd elméjé-
nek indulatosságát - is meg tudni : mivel a
szerelmes vágyodásnak , rendeletlen harag-
nak , és a szomorúsághoz való hajlandóság-
nak a gyermeknek érző inaira igen nagy
és veszedelmes folyamata vagyón : mert
valóságos dolog az , hogy nemélly gyerme-
kek orozva maró , hofzszas és eméztő be-
tegségeben , mások hirtelen a nagy - nyava-
lyákban meg-hóltanak , a kik a szopatás
alatt haragra indult Dajka tetsét szopák.

A' DAIK. TUL. s' ÉL. MODJ. 449

A' Dajka tsetsei legyenek lágyak, bimboi nem felette nagyok, se felette kistinyek, ne álljanak mélyen a' tsetsben, mivel meg-nem foghatná a' gyermek, s' teje legyen elégséges. Az egélléges és ép testü Dajkának teje elég vagyon, a' melly még meg-szaparodik az életnek jó módja' által. A' tej legyen fejtér, édes, és szag nélkül-való. Ha egy tseppet újjodnak körmére tészfz s' körmödön meg-marad mind ad-dig, a' mig újjodat alá-felé tartod; jó a' tej: de ha a' tej tsep farga, és az alá-felé tartott újjodról le-nem foly; felette vastag a' tej. Ellenben felettébb vizenyös, és nem tápláló ha kék, és az egyeneffen tar-tott körmödről felette hamar fut-alá. Tsa-lárd a' vizzel-való próba; mivel a' viznek külömb külömb féle tulajdonfága a' leg-jobb tejet-is gyanúba ejheti.

A' Dajkanak jó erköltsé, és jó tulaj-donfagai mellett el-kerülhetetlen teilyes-séggel életének jó és régulás módja'; a' ter-mélfzetnek dolgaiban hibaja ne legyen. Ele-dele legyen könnyen emészthető, és ne sok féle, itala legyen jól meg-forrott és meg-szállott árpa ser. A' melly Dajkak hús-ételekhez nem szoktak, azokat lassan-las-san rea kell szoktatni; egyenek elsőben

F f

könnyü

könnyü téfzta, gyümölts, és zöld eledelket, s végezetre húft - is lehet engedni. A' jó borral - való mértékletes és ri-ka és hasznos nékiek : mert az emészttét megsegíti, és testeiket erőfíti. A' mozgás és járás az egéfféges tiszta levegő éggel együtt igen szükfeges. Ha a' Dajkának hó - izámja vagyon ; el - választani azért a' gyermeket nem kell : mert nem mérges a' miatt, a' mint némellyek hiszik ; hanemha tejét el - vesztené, s a' szegény gyermek sirna éhfég miatt. A' Dajkának nyavalyáffága vagy roszfz maga vifeletere gyakrabbn annak az oka hogy a' gyermeket a' tsetítöl el kell választani. A' Bábák a' szüléket, avagy a' gyermekre gondot vifele Afzfzonyokat meg inteni el - ne felejték, hogy meg ne engedjék, hogy a' Dajka ágyában szopják a' gyermek : mivel az ágyból a' földre eshetik, avagy a' gondatlan, vagy alufzékony Dajkának tsette alatt meg - nyuvadhat.

A' Dajkának esztendeire keveset kell hajtani, tsak hogy negyven esztendösnél időfebb ne legyen. Sokak nem szeretik az olly Dajkát, a' ki tsak egy hetü gyermekágyas, s azt mondják hogy még felette új ; holott az Anya tizenkét óra múlva gyakor-

A' DAJK. TUL. s' ÉL. MODJ. 451

ta szoptatja már : így miért ne szoptathatná a Dajka - is gyermek - ágyassága után egy héttel a nekie szánt gyermeket ? ha csak egészséges, és a zür-zavaros és hideg idő miatt támadható változásoknak el távoztatása miatt jól befedett és tisztált székében vitettetik maga házából a gyermekhez. Mások olyan Dajkát nem akarnak venni, a kik négy vagy több hetű szoptatófok, s' azt mondják hogy felette régiek : holott vagynak olyan Dajkák, a kik egy gyermeket fok hónapokig szoptatnak, és annakutánna táplálnak tetszeiken ujjonnan született gyermekeket, mellyek az elsőhöz hasonlóképpen jó egészségesek. Ezek csak gyenge környül - álló dolgok, mellyekre hajtani keveset kell, ha csak illendő tulajdonfágai meg - vagynak a Dajkának. Ha pedig fok Dajkák közül választani, volna alkalmatosság ; tehát a szorgalmatos szülőknek elméjüket meg - lehet tsendesíteni.

N E G Y E D I K
R É S Z.

MIKÉPPEN VISELJÉK MAGOKAT A
BÁBÁK, A' KIK A' TÖRVÉNY-SZÉK-
NEK KIVÁNSÁGÁRA GYANÚS ASZ-
SZONYI - ÁLLATOKAT KÉTELENI-
TETTNEK KI - VISGÁLNI , ÉS
EZEKRŐL - VALÓ ITÉLETE-
KET TÖRVÉNY-SZÉK ELEI-
BE ADNI ?

A' Törvény-széknek kivánságára a Bá-
báknak Bába - Mesterféget illető dolgokról
a végre tett ítéletek ; hogy igazság ízerént
bánhassék a Törvény - szék , ollyatén bi-
zonyfág, millyent csak hittet kötelezterett,
jó lelkű, és igen gyakorlott Bábák tehet-
nek.

Azon dolgok következendők , mel-
lyekről a Bábának ítéletet kell tennie :

A' BÁB. TÖRVÉNY. KÖT. 453

Előben. Ismérnie kell a valóságos, de titokban lévő, avagy költött nehézkefféget.

Másadszor. Tudnia - kell azon meg - esmerető jeleket, hogy a gyermeknek - meg - ölése iránt gyanús Afzszonyi - Allat a gyermeknek valóságos Anyja - volt - é?

Harmadszor. Esmérnie kell az idétlen, avagy időre való, elevenen, avagy halva született gyermeket.

Ezen három pontok ollyaténok, melyek minden figyelmetefléget kívánnak - meg: mert ezeknek egyenes meg - íteltetésfektől függ egy személynek avagy még az Anyja' méhében - lévő gyermeknek betfüfülete, tsendes békeffége, világi szerentféje, főt még élete - is, a melly a Bábának hibája miatt, meg - nem esmévén a nehézkefféget, a halálra íteltetett Anyának vétke miatt ártatlanul ölettetthetik - meg. Vajha az illyetén fokszori hamis tanubizonyságok által a Törvényfzék ne tsalattatott volna annyiszor meg! mellyek által házasság - válások támadtanak, örökfégek idegen kézbe estenek, főt még több szerentfétlenfégek - is következtének. Lépünk azért az első pontra.

Elsőben. Ismérnie kell a valóságos de titokban - lévő avagy költött nehézkefféget.

Gyakorta meg - elik , hogy a tséltsap Afzszonyi Állatok nehézkeffégeiket hatalmasan tagadják : mások ellenben pénzkivánásból , avagy hogy házasságokat megfiettethessék , nehézkefféget költenek magokra. Hogy annakokáért a Bába tökéletesen meg - esmérhesse ; következő jelekre vigyázzon.

A' fogantatásnak idejétől - fogva a nehézkeffégnek fél idejéig következő , de igen bizonytalan jeleink vagynak.

1) A' hó - szám el - marad.

2) A' méhnek szája az első két vagy három hónapokban a medentzének üregében belyebb vagyon, mellynek ajakai egyes magosságok és lágyak.

3) Az Afzszony külömb - külömb -féle beteges változásokról, fő - fájásról, szokatlan étel - kivánásról , s. a. t. panaszkodik.

4) A' negyedik hónapban a' méh' szája magossan áll, és a' szemérem - tsontoknak kaptsjak felett egy kis kerek keménységet tapasztalunk.

A' BÁB. TÖRVÉNY. KÖT. 455

A' fél időnek el-múlása után, azaz, az ötödik hónapnak vége felé, esmeretesebb jeleket tapasztalunk u. m.

1) Az Afzszony hasa mind inkább dagad, kerekedik és keményedik, köldöke ki-tsutforodik, az al-fele és vekonyjainak tájékai vastagabbak esmérhetőképpen.

2) A' méh' hüvelyje lassan-lassan kitágasodik, a méh' szája meg-rövidül, lágyabbul, szélyesül és mind inkább véssen gyűrű formát magára.

3) Már a méh' gyümöltfének - is mozgását érzeni lehet, melly, minél inkább hasa dagad, annál inkább mozog.

4) Sokaknak a tsetseik nagyobbaknak és fefzesebbeknek lenni látszanak.

5) Az utolsó hónapokban, a méh' nyakának oldalain által a már meg-fordultt gyermeknek fejét gyakorta meg-lehet találni.

A' mikor a Bába mind ezen, kiváltképpen pedig a fél idő után-való jeleket nyilvánfagosan és bizonyosan ki-találta: mindeneket, kiváltképpen azokat, mellyek ő nekie bizonyosoknak lenni látszanak a maga meg jelentésében egyenesen jelentsen-meg, és a maga ítéletét nyilatkoztatá-ki. Ha pedig a hetedik vagy nyol-

tzadik hónapban a dolgról még kéteikedik ; halaszza a maga meg-határozó fententziáját a kilentzedik hónapig - is el. De ellenben ne - is mindjárt mondja, hogy ez avagy ama' személy, a kin a meg-irtt jeleknek egyikét - sem tapasztalja, nem nehézkés : hanem kívánjon egy bizonyos ideig halasztást.

Másadszor. Tudnia kell azon meg-efinertető jeleket, hogy a gyermeknek meg-ölése iránt gyanús Afzszonyi - Állat a gyermeknek valóságos Anyja volt - e?

Meg - elik gyakran, hogy némelly Afzszonyi - Állat baromnál alább való kegyetlenfégtől vífeltettvén, csak hogy gyalázatját palástolhassa el, újjonnan született gyermekét meg - öli, s el - veti : azért a Bába, a hátát külfő és belfő szülő részeivel együtt vizsgálja jól - ki.

Ha csak egy néhány napú gyermekágyas ; következendő világos jeleket találunk.

1) A' tsetfek nagyok, és tejet adnak.

2) A' hafa hig - lágy, rántzokkal telyes és veres barázdolások, vagy finorozások tapasztalunk rajta.

3) A' szemérem - tsontok felett egy kis kemény golyóbist tapasztalunk, a mi annak

A' BÁB. TÖRVÉNY. KÖT. 457

annak a jele, hogy a méhnek feneké még nem fúgorodot egészszén egybe.

4) A' szeméremnek gyepleje nintse jelen.

5) A' gyermek-ágyi tisztulás tapasztaltatik, melly az első napokon a szülés után egész véres, azután pedig fejből fűrgálló.

6) A' méhnek hüvelyje még igen tágas.

7) A' méhnek szája vastag, bé-nem záródott még egészszén, mellynek hátulsi ajaka alább fűyög.

A' mikor már a Bába a ki-viásgáltott személyen illetén jeleket tapasztal; jelentse-meg a Birónak egyeneszen, s adja tudtára, hogy ollyas tagadhatatlan jeleket talált, a mellyekből a mesterfég és tapasztalás által azt lehet világosan ki-hozni, hogy az előtt tsak kevés idővel szült az a személy.

De ha hónapok és esztendőek folytanak-el, fokkal nehezebb meg-esmérni; hogy az Afzszonyi-Allat szült-é valaha gyermeket? Azért egy Bábának-fem jóvalljuk, hogy ekkor a dolgot meghatározásképpen jelentse-meg.

Harmadszor : Esmernie kell az idétlen, avagy időre - való, elevenen, vagy halva született gyermeket.

A' Bábának a Papi vagy Világi Törvény - széktől az iránt - való parantsfolatja, hogy a' gyermek elevenen vagy halva született - é, idejire való - é, avagy idétlen, terhes vizsgálódásnak vagy on alája vettteve : Mert a' Bábának igaz vagy hamis jelentésétől függ gyakorta némelly ártatlanul vádoltatott személynek betfülete, valami örökfégnek reményfége, a' házafoknak egyeffégek, avagy ezeknek egymástól - való el - választatások.

Azért az idétlen gyermek.

- 1) Sokkal kisebb, s teste igen veres.
- 2) A' lány - agya nagyobb, a' főnek tsontjai sokkal lágyabbak, és a' kevés haja rövid.
- 3) Szüntelen aluszik.
- 4) Szava igen gyenge.
- 5) Semmi hideget el - nem szenvedhet, nem tud jól szopni, izeit nem tudja könnyen mozdítani, és más tetszemökhöz illendő dolgait nem viheti könnyen véghez.
- 6) Sokkal nehezebben vehet lélekzetet : holott ellenben az időre - való gyer-
és

A' BÁB TÖRVÉNY. KÖT. 459

mek izeiben erősebb, hofszabb, vastagabb, és hét s nyóltz fontni - is vagyon.

A' hét és nyóltz honapu gyermek között, avagy a nyóltz és kilentz hónap között, nehezen lehet külömbféget tenni: de a hét honaput a kilentz hónaputól meg lehet külömböztetni. Azt jovalljuk azért a Bábáknak, hogy az újjonnan született gyermeknek idejét bizonyos hónapra, annál kevésbbé hétre meg ne határozzák: mivel nagy hibák, ebből bestelen, s igazság ellen - való követezések támadhatnak.

A' mikor a gyermek a rothadáznak nyilvánfagos jelei láttatnak, u. m.

1) A' nagy bűdösség.

2) A' gyermek szederjes veres és fekete.

3) Börötskéje testéről le - koppad, teste lágy és egybe esett.

4) Fejének tsontjai egymástól távoll vagynak.

Nem lehet kételkedni, hogy halva nem született.

De ha a gyermek születése után ezen jelek nélkül vann halva: igen nehezen lehet ez iránt itéletet tenni. Tcsak a szolgálatban lévő Bába, és azon személyek, akik a szüléskor vóltanak jelen, és az élet
nél.

nélkül tetfő, avagy valófágos holt gyermeket meg - vizsgálák, s tapogatták, tehetnek ez iránt bizonyfágot.

1) A' köldök - kötélnek pulfuffa a köldökhöz közell.

2) S' A' szivnek pulfuffa, mellyet bal felöl - lévő melyjén kell kézzel tapogatni, a leg - tsalhatatlanabb jelek, hogy születtetése után ugyan hamar meg - holt a gyermek, még - is életben lett legyen. Világosan lehet látni, a mint a sziv maga pulfuffával az elöl - lévő bőrt fel - üti. A' köldök kötélnek pulfuffa gyakran meg - tsal: mivel a Bába a maga tulajdon kezének pulfuffát, a köldök - kötél pulfuffának lenni tartotta néha.

Arra intünk még minden Bábákat, a kik illyetén törvényes vizsgáláfokat vesznek magokra, és az iránt írott bizonyfág - tételeket kételenítettnek adni, hogy nevét, esztendejét, testének minemüségét, és a valófágos esmérő jeleket nyilván jegyezzék - meg, a mellyekkel, a ki - vizsgálattott Afzfonyi - Állatnak, vagy gyermeknek iteltett állapotját meg - tudják bizonyítani:

nem

A' BÁB. TÖRVENY. KÖT. 461

nem különben kételkedéseiket - is jegyez-
zék - fel, és ha elégséges bizonyoslá-
gok nintsen; kívánjanak Orvosok-
tól ítéletet.

V É G E

DITSÓSÉG ISTENNEK!

MÚ.

MŰTATÓ TÁBLA.

ELSŐ KÖNYV.

Az Afzszonyi Nemnek szülő részeiről, a
Nehézkeffégről, és a természetnek
rendje szerént való szülésről.

ELSŐ RÉSZ.

	A szülő Rézsekről	<i>lev.</i>	3
I. Szakasz.	A' Medentzéről	-	4
II. Szak.	A' Puha szülő rézsekről		15

MÁSADIK RÉSZ.

	A' Tapogatásról		24
--	-----------------	--	----

HARMADIK RÉSZ.

	A' Nehézkeffégről		32
I. Szak.	A' természetnek rendje - sze- rént - való valóságos Nehézkeffég- ről		34

II.

- II. *Szak.* A' Nehézkesnek élete
módjáról - - lev. 47
- III. *Szak.* A' Nehézkeseknek válto
zásaikról és betegeskedéseikről 55

NEGYEDIK RÉSZ.

- I. *Szak.* A' Nehézkes Méhről, en-
nek gyümöltkéről és részeiről 70
- II. *Szak.* A' Fajdalmakról - 81
- III. *Szak.* A' szüléshez tartozó vizről 90

ÖTÖDIK RÉSZ.

- A' szüléseknek fel - osztatásokról 100
- A' Gyermekek - veszéről és idétlen
szülésről - - 103

HATODIK RÉSZ.

- I. *Szak.* Az ideji, és a természetnek
rendje szerént - való könnyű szü-
lésről - - - 111
- II. *Szak.* A' Bábának a természetnek
rendje szerént - való könnyű szü-
léskor teendő fejedelméről - 116

MÁSADIK KÖNYV.

A' természetnek rendje szerént-
való nehéz szülésekről - lev 131

ELSŐ RÉSZ.

A' szülőnek részéről - való hibákról	133
I. Szak. A' Medentzének hibáiról	134
II. Szak. A' Méh' hüvelyjének hi- báiról - - - - -	146
III. Szak. A' Méh szájának hibáiról	151
IV. Szak. A' Méhnek félen-állásáról	153
V. Szak. A' mikor a' vég-hurka, és a' vizelet-holyag tartóztatják fel a' gyermek' fejét - - -	165
VI. Szak. A' szülő fájdalmainak és erejének fogyatkozásáról •	169

MÁSADIK RÉSZ.

A' gyermeknek részéről - való hi- bákról	
I. Szak. A' mikor a' gyermeknek fe- je egyenesen áll ugyan, és a' ter- mészetnek rendje szerént : de felet- te nagy - - - - -	174
II. Szak. A' mikor a' köldök-kötél a' gyermek' torkára urkolódott, avagy felette rövid • - -	182

III.

- III. *Szak.* A' mikor a Gyermekek, fejének tetejével nem egyenesen, hanem félen áll - - - lev 186
- IV. *Szak.* A' mikor a Gyermekek' feje fejének tetejével áll - elé : de ábrázolja a szemérem - tsontok - felé vagy fordulva - - - 189
- V. *Szak.* A' mikor a fő - mellett a Gyermekeknek valamelyik keze jó elé - - - 192
- VI. *Szak.* A' mikor a Gyermekek' vállai meg akadnak vagy a háta vizkorfágos - - - 194

HARMADIK KÖNYV.

- A' Természetnek rendje ellen-való szülésekről - - - 201

ELSŐ RÉSZ.

- A' természetnek rendje - ellen-való szülésekről közönségesen , a Gyermekeknek rosz állása miatt 205
- I. *Szak.* Azon közönséges jelekről, a mikor a Gyermekek a természetnek rendje - ellen áll - - - 206
- II. *Szak.* A' fordításról közönségesen 208
- III. *Szak.* Mire vigyázzon a Bába a fordítás előtt? - - - 213

- IV. *Szak.* Mire kelljen vigyázni a fordításnak munkája alatt? *lev* 218
- V. *Szak.* Mit tselekedjék a Bába a nehéz fordításokban? 220

MASADIK RÉSZ.

- A' természetnek rendje ellen - való
születekről különöfön - 232
- I. *Szak.* A' természetnek rendje ellen
a főnek tetejével - való születés-
ről - - - - - 233
- II. *Szak.* Az ábrázat - születésről 237
- III. *Szak.* A' Fül - születésről - 242
- IV. *Szak.* A' Főnek hátulsó részével -
való születésről - - - 246
- V. *Szak.* A' mikor a gyermek köldök - kötelével áll - l é születésébe 252
- VI. *Szak.* A' nyak - és torok - születe-
tésről - - - - - 260
- VII. *Szak.* A' Váll - születésről - 264
- VIII. *Szak.* A' Kar - születésről 267
- IX. *Szak.* Az Oldal - születésről 274
- X. *Szak.* A' Hát - születésről - 276
- XI. *Szak.* A' Mely - születésről 281
- XII. *Szak.* A' Has - születésről 285
- XIII. *Szak.* A' Far - tsik születésről 289
- XIV. *Szak.* A' térd - születésről 302
- XV. *Szak.* A' Láb - születésről 304

HAR-

HARMADIK RÉSZ.

- A' veszedelmes születésekről *lev* 320
- I. Szak. A' Vér-folyásokról közön-
ségesen 321
- II. Szak. A' Nehézkeffég alatt táma-
dó vér-folyásról 325
- III. Szak. Az ollyatén vér-folyásokról, a mikor a máfá elé esett és a méhnek szájára nőtt 334
- IV. Szak. A' szülés alatt meg-eső
belső vér-folyásról 339
- V. Szak. A' szülés után - való vér-
folyásról 346
- VI. Szak. A' szülés alatt - való nya-
valya törésről 349

NEGYEDIK RÉSZ.

- A' Kettős-születésről
- I. Szak. 353-354
- II. Szak. A' meg-holt gyermeknek
születtetéséről és ennek halálának
jeleiről 358
- III. Szak. Miképpen kelljen a Gyer-
mek' fejét avagy testét a méhből
ki-venni, ha valamelyik része le-
szakadott és a méhben maradott
vólna? 364

- IV. *Szak.* Mikor és miképpen kell a máffat a mehből ki- venni? *lev* 369
- V. *Szak.* A' természetnek rendje ellen-
való valóságos és fattyú nehéz-
kességről - - - 380

NEGYEDIK KÖNYV.

A' Gyermekek - Agyról, az újjonnan szület-
tetett Gyermekeknek tápláltatásáról, Gond-
ja - vifeltetéséről, és a Dajkának szük-
séges tulajdonágairól.

ELSŐ RÉSZ.

- A' Gyermekek - Agyról - 387
- I. *Szak.* Miképpen kelljen gondot vi-
felni a gyermek - ágyas Afzszonyra
és ez mitfoda életet éljen 389
- II. *Szak.* Tíspetett, gyuladott, vagy A
el - is szakadott külfő és belső szü-
lő - részekről - - 394
- III. *Szak.* A' Méhnek szakadásáról és
ki - fordulásáról - - 401
- IV. *Szak.* V' vizelet - hólyagnak és
vég - hurkának meg - ferttetésekre
következő nyavalyákról - 409
- V. *Szak.* A' Nyavalya - törésről, U-
tó fájdalmakról és a Gyermekek - ágyi
tíftulásról - - 416

VI.

- VI. Szak. A' tej - hidegről és nyavalyás tettekről - - - lev 421
VII. Szak. A' szülő - részeknek a szülés után - való minémülégekről 426

MASADIK RÉSZ.

- Miképpen kell az ujjonnan született gyermekre gondot viselni 432

HARMADIK RÉSZ.

- A' Dajkának szükféges tulajdonágairól és életének módjáról 446

NEGYEDIK RÉSZ.

Miképpen viseljék magokat a Bábák , a kik a Törvény - széknek kívánfágára gyanús Afzszonyi Allatokat kételenítettnek ki - vizsgálni , és ezekről - való ité - leteket Törvény - szék elei - be adni ?

